

APASOL

Bi Jiysis Minim Dand Amemb Gok

Yerer Giyak Kesim

Minim Nind Niñep

Baybol buk day “Apasol” apun biy, bi Luk, bi Jiysis minim dand amemb gok, giyak giyak rek kesim dey niñrep gak rek tikak. Nuk nep Jiysis Krays minim tep “Luk” apun ak kunep tikak.

Minim Ar Keykey Mindip Rek:

Jiysis Nop ker amniñg añañak minim ak mindip, chapta 1:1-14.

Jiwdas kumek bi kisen bap tip nup dak minim ak mindip, chapta 1:15-26.

Jerusalem mindeyak Gor Kawnan nuk yokek kuyip ker owak minim ak mindip, chapta 2:1-8:3.

Jiysis nup minim ak miñmon Jiwdiya yip, Samariya yip añañiyak minim ak mindip, chapta 8:4-12:25.

Pol Gor nup wong gak minim ak mindip, chapta 13:1-28:31.

A. Pol nind girançyiñg Gor minim añañak minim ak mindip, chapta 13:1-14:28.

B. Pol, Banabas yip, bi biyimb Krays ker Jerusalem kond mindeyak gok sek mitiyn yomb ak giyak minim ak mindip, chapta 15:1-35.

C. Pol namb ak girançyiñg Gor minim añañak minim ak mindip, chapta 15:36-18:22.

- D. Kisen am giraŋgyinq Gor minim aŋgñak minim ak mindip, chapta 18:23–21:16.
- E. Pol Jerusalem amek, nup kalambis ay dand Sisariya amey kor ninjy, kisen dand Rom amniyak minim ak mindip, chapta 21:17–28:31.

1-2 Mam Tiyopiylas. Yand nip minj nind tiknik ak; Jiysis nup tikey yomb giy, tikjak wong gi mind dand amiy, wong yerip yerip gak, minim yerip yerip biynimb gok kuyip aŋgñak ak, nip aŋgnik. Kisen nuk Nop miñmon amning, Nop Kawnan ak gos ñaknij, bi minim nup dand amemb gok kuyip aŋgñirep giy amnak.

3 Pen kumi y tikjakiy, binuk gok mindyaknij, ñin kuŋaynep miseŋ giy, kuyip Gor biynimb diy kond mindeninqamb minim ak aŋgñiyinqip. Pen nuk yerer gak ak ninjy, ak Jiysis nep kumi y tikjakip aŋgiy, niŋrep giyak. Pen kumi y tikjakiy, ñin jiwiy andikiy onep kaŋgol piskind (40) ak man ar biy mindiy, aranjak semb biyoŋ amnak.

4 Pen kumi y tikjakiy, man ar biy mindyinqip ñin kun gok, ñin bap ap binuk gok yip mindiy aŋgak, “Nimbip nind aŋgnik rek, Bapiy Kawnan nuk ak nimbi p yokningamb ak mey; miñmon Jerusalem biy nep kond mindenimimb.

5 Jon bi ñinq pikñemb ak, nimbi p ñinq anep pikñak ak pen; Bapiy nimbi p Kawnan nuk ak yokningamb. Ñin kun ak maŋ mindip, kond mindenimimb aŋgak.”

Jiysis Nop Miñmon Aranjak Amnak

6 Pen ñin bap, Jiysis binuk gok mindeyak siŋak miseŋ gek, nup aŋgak, “Biyomb. Nand miñiy kiŋ̤ chin mindey, miñmon Yisrel biy tip ak key kond mindiy, miñmon gunap kond mindiy giniŋgambun?”

7 Aŋgeyak, kuyip aŋgak, “Kond mindenŋgambim ñin kun ak, tap nimbik niŋep rek niŋnimimb; Bapiy nuk key gek niŋniŋgambim.

8 Pen Bapiy Kawnan ak ap nimbiŋ kond mindakniŋ; nimbi am Jerusalem biynimb, Jiwdiya biynimb, Samariya biynimb, biynimb miñmon okok maŋgiysek, yand yerer gipiyn ak kuyip aŋginiŋgambim aŋgak.”

9 Kun aŋgakniŋ, Nop nup dand aranjak semb biyon amnak. Binuk gok niŋmindyakniŋ, semb band ak ap nup yiwgak.

10 Pen kun giy kuyongiy niŋmindyakniŋ, bi chech tund tep yimb yimrik ominal ap mindeyak maŋ siŋak miseŋ giy, aŋgrik,

11 “Galiyliy biynimb. Yenen semb biyon niŋmindpim? Jiysis andkind winiŋgamb ñin ak, giy amimb rek nep winiŋgamb aŋgrik.”

Jiwdas Kumek Matayas Nup Diyak

12 Bi ominal kun ak, kun aŋgiy amnirikniŋ, kiyk miñmon Oliyp dum mindeyak ak kirgiy, Jerusalem amniyak.

13-14 Am mindiy, Gor nup aŋgnijniŋ, kinyingipay korip ar biyon miŋgan ak nan-
giy, Gor nup aŋgnijyiŋipay. Biynimb kun gok
mey: Piyta, Jon, Jemis, Enjriw, Piyliyp, Tomas,
Batlomiyiw, Matyiw, Alpiyas ñinuk Jemis ak,
Saymon Selot ak, Jemis ñinuk Jiwdas ak, Jiysis

nonim Mariya ak, Jiysis numam sikop ak, biyn gunap sek.

15 Pen ñin kun siňak, biynimb wan handret tiwendiy rek ap nan-giyakniň, Piyta tikjakiy kuyip aňgak,

16 “Mam ay sikop niňim. Gor Kawnan ak wosrey Depiyt nup gos ñek, Jiwdas bi Jiysis nup mimuňg niňak anup giniňgamb rek aňgiy tikek, miňiy aňgak aňgak rek nep gisap.

17 Jiysis bi Jiwdas kun ak dek chin yip mindiy, Gor woňg ak jimňiy giyinçipun ak pen;

18 kisen nuk Jiysis nup mimuňg niňiy, maniy dak ak dand amiy, mankumb bap tawiy, mind dand amiy, ñin bap apyap pikek, konjiy nup ak pikjakiy, simbwur gok limiňg mis amek kumak.

19 Kun giy kumek, Jerusalem biynimb maňgiysek niňiy, mankumb tawiy kumak kun ak, yimb Akeldama aňgyak. Akeldama aňgyak minim kiňiň ak, likaň yowak miňmon aňgiy aňgyak.

20 Pen Piyta aňgak, “Depiyt wosrey Baybol buk day Sam apay ak tikiy aňgak, ‘Biynimb gunap miňmon nuk kun ak, ma am mindeninjiy aňgak.’” Minim bap pen aňgak, ‘Woňg nuk ak, bi bap pen dinimuň aňgak.’

21-22 Aňgak kun ak, chin bi bap niňiy dinjun. Bi kun ak bi yikop bap mer; bi chin yip per taňgiy, Jon Jiysis nup ñiňg pikňak ak niňiy, mind dand amiy, Jiysis kumiy tikjak semb biyon amek niňak bi bap niňiy dinjun. Bi kun ak rek don mey, Biyomb Jiysis kumiy tikjakak minim ak, aňgnirep giniňgamb aňgak.”

²³ Piyta kun aŋgek, binak Matayas yip, Josep Jastas yip kuyip aŋgayak. Pen Josep nup ñin gunap ‘Basabas’ aŋgyiŋgipay.

²⁴⁻²⁵ Bi omiŋal kun ak, kun giy aŋgay, Jiysis nup aŋgniŋiy aŋgayak, “Biyomb. Jiwdas nind timey giy kumak ak, tip nup ak an dinimuŋ aŋgiy bi omiŋal biy aŋgaypun. Kun ak nand biynimb maŋgiysek gos niŋiy gipay rek niŋban ak mey, nip aŋgniŋsipun! Nand key ‘Bi ak aŋgey,’ niŋiy dinjun aŋgayak.”

²⁶ Kun aŋgiy, sandiw rek giy, Matayas wiyn giy, Jiwdas tip nup ak dak.

2

Gor Kawnan Owak

¹ Biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok, Pendiykos ñin yomb ak miňiy wip aŋgiy, ap korip miŋgan nokom bap mindeyak.

² Kun giy mindyakniŋ, giw yomb ak semb ar biyon aŋgiy, yingen rek diy, korip mindeyak ak apek, maŋgiysek niŋyak.

³ Pen won kun anep mon maŋlaŋ biň rek ak apiy, kuyip jun ar keykey amnakniŋ,

⁴ Gor Kawnan ak kuyip bak ayek, minim yimb ar keykey aŋgyak.

⁵ Ñin kun ak, Jiwda biynimb wikan keykey ap Jerusalem nan-gi mindeyak ak mey,

⁶ giw yomb kun ak aŋgek niŋiy, yergip aŋgiy, biynimb kuŋaynep kasek korip kun ak apiy niŋyak: minim yimb ar keykey yipund giy nep aŋgeyak.

7-8 Kiyk niŋiy, wal aŋgiy aŋgyak, “Biynimb guniy maŋgiysek Galiyliy nimb ak pen; yergiy minim yimb chin keykey apun rek yipund giy aspay?

9 Chin gunap Patiya nimb, gunap Miydiya nimb, gunap Yilam nimb, gunap Mesopotemiya nimb, gunap Jiwdiya nimb, gunap Kapadosiya nimb, gunap Pontas nimb, gunap Esiya nimb,

10 gunap Priysiya nimb, gunap Pampiyliya nimb, gunap Yijip nimb, gunap miňmon yomb Liybiya, Sayriyniy gol okok nimb.

11 Chin gunap Jiwda yipund giy yimb; gunap miňmon Rom nimb winuk ak pen, Jiwda biynimb gipay rek ak gipun. Gunap Kriyt nimb, gunap Areybiya nimb. Pen Gor kuyip key yimb gek, minim yimb chin keykey mindip rek ak aŋgey niŋsipun aŋgyak.”

12 Kun aŋgiy, gos kuŋay niŋyin, pen aŋgniŋek, pen aŋgniŋek giy aŋgyak, “Key yimb gisap kun ak yerginiŋ gisap aŋgiy,” gos kuŋay yimb niŋyak.

13 Pen biynimb gunap aŋgyak, “Ak ŋiŋ wayn kuŋay ŋimbiy, sakiy ay aspay aŋgyak.”

Piyyta Minim Aŋgñak

14 Kun aŋgeyak, Piyyta bi Jiysis minim dand amemb gunap yip tikjakiy, menj miŋgan dand araniy aŋgak, “Nimb Jiwda biynimb diy, Jiwda biynimb mer gok diy, Jerusalem mindpim gok, minim aspiyn ak niŋim.

15 Chin minim yimb keykey aspun ak, ŋiŋ wayn ŋimbiy ma aspun. ŋiŋ wayn ak pumb kisen owip won ak ma ŋimbay; duŋgep won anep ŋimbay.

16 Chin pen minim yimb keykey aŋgambun niŋsipim kun biy, bi Gor minim aŋgep Jowel, wosrey aŋgiy tikak rek nep gip.

17 Nuk minim kun ak tikiy aŋgak:

'Gor aŋgip, "Ñin kisen ak biynimb maŋgiysek okok biyn piñ, bi paranj, biyn yomb, biyomb gok kuyip; Kawnan yand ak yokniŋgayn. Bi paranj gok day niŋniŋgambay. Biyomb gok wisin niŋniŋgambay. Ñi, pañ gok, minim tep yip ak miseŋ aŋgyikniŋgambay.'

18 Ñin kun ak, biyn bi yip woŋ giňimbay gok kuyip, Kawnan yand ak yoken, minim tep yip ak biynimb okok kuyip aŋginiŋgambay.

19 Pen semb biyon tap key yimb gunap giy, man ar biy tap mageprek gunap key giniŋgayn. Pen likaň giy, mon yiniy, sikum yomb giy giniŋgamb.

20 Takin ak likaň giy, pumb ak melik ma giniŋgamb. Kun gek, kisen mey, ñin yand Biyomb yimb mindiy winiŋgayn ak winiŋgamb.

21 Pen biynimb yip aŋgniŋniŋgambay gok, kuyip diniŋgayn aŋgip" aŋgak.' "

22 Piyta Jowel tikak minim kun ak aŋjiwiy aŋgak, "Nimb Yisrel biynimb. Minim aŋgniŋ gispiyn biy niŋnimimb. Jiysis bi Nasaret nimb ak, bi yikop mer; Gor nep nup yokek owak. Ñiyand ak yoken, tap mageprek gek niŋiy, Gor Ñinuk nep aŋgniŋgambay aŋgiy, yokek apiy, tap mageprek gok gek niŋbim.

23 Nuk giniŋgambim rek niŋiy, Ñinuk Jiysis nup di ñin ar nimbiп ak ayek; dam biynimb Gor

minim ma niñbay gok kuyip ñembik, mon kiros bak biyon ñañgbirik ayey kumak.

²⁴ Yiwur yomb diy kumak ak pen, pisnep lum namb okok mindiy, kuyinq yownimuñ rek ma ayak. Nop gek tip ak tikjakak.

²⁵ Pen Depiyt wosrey Jiysis nup minim ak tikiy añgak:

‘Bapiy yand. Yip per aymindpan rek, tap bap yip ginimuñ rek ma ayip.

²⁶ Kun gip ak, yip tep gek, miñmiñ yimb gipiyn. Kumniñg kunep ma pirikpiyn.

²⁷ ‘Yip añgiy “Ñi sun-tep yand ak biynimb kumbay gok yip mindiy ma kuyinq yowninqamb apan” ak, yip tep gip.

²⁸ Permindep kinjen ak yip yomnak rek, nand yip perper mindiy, miñmiñ giniñgayn añgak.’ ”

²⁹ Piyta minim kun ak añgiy añgak, “Mam ay sikop. Nimb key niñrep gipim. Basind yes chin Depiyt, bi minim tikak kun ak kumek, komykaw kaw miñgan ak, miñiy kunep niñbun. Kun ak nuk key ma añgak.

³⁰ Pen nuk bi Gor minim añgep ak mey, nuk niñak: Gor nup niñind yimb añgiy añgak, “Ñi nand tikey, kiy tikey amiy apiy giniñgamb gok, kisen ñi bap nand kiyn mindpan rek mindiy, biynimb kond mindeninqamb añgak.”

³¹ Gor añgak kun ak mey, Depiyt niñak: kisen Krays kumiñy pisnep kuyinq yownimuñ rek ma ayak. Gor gek tip ak tikjakniñgamb rek ninijy minim kun ak añgak.

³² Gor gek, Jiysis tip ak tikjakek, windin chin key niñiy aspun.

33 Nuk tikjakek, Nop Ņi tep yand aŋgiy, dand amiy, ňin yipund kind okok ken ayek, nuk yip mindiy, Nop nind aŋgak rek Kawnan ak yoker mey; ap giw yomb aŋgek, minim keykey aspun biy niŋsipim.

34 Pen Depiyt minim aŋgak kun ak, nuk key ma aŋgak. Nuk biy mindiy, semb ar biyoŋ ma amnak. Pen nuk minim gunap tikiy aŋgak:

‘Biyomb ak Biyomb yip ak nup aŋgak, “Ņin yipund kind yip okok ken mindenimin mey;

35 yand gen biynimb nip yiruk ninbay gok, talak miŋgan nand okok mindeninqambay aŋgak.’

36 “Depiyt minim aŋgak kun ak, nimbi Yisrel biynimb niŋrep ginimimb. Jiysis bi mon Kiros bak biyoŋ ũaŋgbirik aypik ak nup, Gor gek Biyomb yimb mindip. Nuk nep Kiŋ yomb key yimb per kond mindyinqipun ak aŋgak.”

37 Piyta minim kun ak aŋgek, biynimb mindeyak gok gos kuŋay yimb ninjiy; Piyta sek, Jiysis minim dand amemb binuk gunap sek kuyip aŋgyak, “Kun ak mam sikop: chin miňiy yerginjun?”

38 Aŋgeyak, Piyta aŋgak, “Nimb nokom nokom mindpim rek, tap siy tap timey gipim ar ak kirgiy, Jiysis nup gosimb niŋiy, ũiŋ píknimimb. Kun geninqambim, Gor tap siy tap timey gipim ak niŋiy kirgiy, Kawnan nuk ak nimbiq yokniŋgamb.

39 Gor wosrey aŋgak, ‘Kawnan yand ak nimbiq Yisrel biynimb yokiy, ũaŋpan nimbi tikayniŋgambim gok yokiy, biynimb okok kuyip yokiy giniŋgayn aŋgak.’ Kun ak niŋbun. Gor

biynimb nuk diniŋgip gok kuyip maŋgiysek, Kawnan nuk ak yokniŋgamb aŋgak.”

40 Piyta kuyip simb niŋiy, minim gunap aŋgiy aŋgak “Nimb biynimb gunap monmon gipay rek kirgiy, mindrep ginimimb. Mer ak, yiwrur yomb diniŋgambim aŋgak.”

41 Piyta ñin kun ak, kun giy aŋgek, biynimb kuŋaynep, chiriy tawsin (3000) rek, Jiysis nup gosimb niŋiy, ñiŋgipikyak.

42 Kun ak bi Jiysis minim dand amemb minim aŋgñiŋgipay ak niŋrep gun aŋgiy, aŋg amiy apiy giyiŋg, biret tipaŋ jimñiy ñimbyiŋg, Gor nup aŋgniiŋgipay mindiŋgipay.

Jiysis Biynimb Nuk Gok Giyiŋgipay Rek

43 Gor bi Jiysis minim dand amemb gok kuyip kond mindakniŋ, tap mageprek gunap geyak, biynimb maŋgiysek jel pirikyak.

44 Biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok jimñiy mindiy mey, biynimb an tap kuyip tikkdak gok, biynimb gunap monmon ñiyak.

45 Mankumb, tap okok kunep yokiŋg, maniy diy, biynimb tap ma mindek gok kuyip bilok ñiyak.

46-47 Minek minek, Gor nup yimb ak dand araniŋ; Gor aŋgnijep korip ak am nan-giŋgipay. Pen korip kiyk okok kunep nangi, Gor nup yimb dand araniŋg, biret tipaŋgiy, miñmiñ giyiŋg, tap jimñiy ñimbyiŋgipay. Biynimb yikop gok kuyip niŋey tep gak. Gor gek minek minek biynimb gunap sek apey, Jiysis nup gosimb niŋiy, ap biynimb nuk nindnimb gok yip jimñiŋgipay.

3*Bi Tomb Timey Gak Suŋ Ayak*

¹⁻³ Bi nonim tikak ñin anep tomb timey gak bap nup, minek minek dand apiy; Gor aŋgniŋep korip kinjeŋrumb yomb, kil tep giyak gol siŋak ayey, bisiŋ mindyinjip. Mindyinj, biyimb Gor aŋgniŋep korip miŋan apiy amyiŋipay gok kuyip, maniy nen asimb aŋgyinjip.

Pen minek bap, Piyta yip, Jon yip pumb kuyim gak won ak, Gor nup aŋgniŋniŋ, apiy pandikrikniŋ, bi tomb timey gak kun ak kuyip-miŋay ninjy aŋgak, “Yip tap gunap ñiyr aŋgak.”

⁴ Aŋgek, kiymenjay nup niŋyinjsek ay mindyinj, Piyta aŋgak, “Chirupmiŋay niŋan aŋgak!”

⁵ Aŋgek, yip tap ñiniŋg gispiyr aŋgiy, niŋmindek,

⁶ Piyta aŋgak, “Maniy yand ma mindip; pen tap nokom bap nip giniŋgayn. Jiysis Krays Biyomb Nasaret nimbiŋ ak mindip rek, nip aspiyn, ‘Tikjakiy saŋdan!’ ”

⁷ Kun aŋgiy, ñin yipund kind nup ak diy, di jakñakniŋ, won kun anep, ñin tomb nup gok suŋ ayeck,

⁸ Gor nup tep yimb aŋgyinj, talak talak giyinj, kiymenjay yip Gor aŋgniŋep korip miŋan ak am-nak.

⁹⁻¹⁰ Kun gek, biyimb mindeyak gok, bi tomb timey per ap kinjeŋrumb kil tep giyak gol siŋak mindyinj, maniy tap gok nen asimb aŋgip ak, yergiy tomb yimb tawiy asaw aŋgiy, gos kuŋay niŋyak.

Piyta Minim Aŋgñak

11 Won kun ak, bi kun ak nuk, Gor aŋgnijep korip mis ar; Solomon korip bandak band aŋgyiŋgipay miŋan ak mindiy, Piyta yip, Jon yip kuyip namb namb dakniŋ, biynimbiŋ kuŋaynep kasek ap niŋy, gos kuŋay niŋyak.

12 Kun geyak, Piyta aŋgak, “Yisrel biynimbiŋ. Chirup yenen niŋy wal aspim? Kiymiŋay bi suŋ-tep omiŋal kun ak key yimb ak mey; gambiyr, bi kun biy kinjeŋ tasap aŋgiy gos ak niŋsipim?

13 Ak mer. Basind chin Ebrahim, Aysek, Jekop bi gok aŋgnijyiŋgipay Gor ak nep gek suŋ ayip. Nuk gip kun ak, ŋinuk Jiysis yimb ak dand araniyaŋ aŋgiy gip. Nimb pen, ŋinuk kun ak nup ma dipik. Nup mon kiros bak biyoŋ ŋaŋgbirik ayning giyak ŋin ak, gapman biyomb Paylat wisik yokiyen aŋgek,

14-15 nimb nup kirgiy, bi biynimbiŋ pikayep ak nup wisik yokiy, bi tap siy tap timey ma giy, biynimbiŋ gek perper mindpay ak nup pisnep pikaypik. Kun gipik ak pen; Gor gek tip ak tikjakiy kim mindip ak, chir niŋy aspur.

16 “Bi tomb timey per niŋbim biy, miňiy suŋ ayamb niŋbim. Bi Jiysis kun ak nep chirupmiŋay gos ŋek, gek suŋ ayninggamb aŋgiy di jakňirukniŋ, gek suŋ ayip.

17 “Pen mam ay sikop. Nimb biyomb nimbik gok yip, sakiy sek mindembik ak mey, Jiysis nup kun gipik.

18 Pen Gor, bi minim nup aŋgep gok kuyip wosrey gos ŋek aŋgyak, ‘Kisen Kiŋ yomb key yimb ak yiur yomb yimb diy, kumninggamb aŋgyak’ ak mey; aŋgyak rek nep gipik.

19 Pen tap yerip yerip timey gipim ak, Gor niñmindip. Kun ak tap siy tap timey gipim ak kirgiy, gos kisenimb ar ak niñeniñgambim; Gor tap siy tap timey gipim gach ak wiykyokek mey, nuk yip jimñiy mindiy tep gakniñ mindeninjambim.

20 Kun giy mey, Ņinuk Jiysis ‘Nimbip nen yokiyn aŋgiy’ kond mindip ak yokniñgamb. Kiyn yomb key yimb ak, Jiysis nep.

21 Pen bi Gor minim aŋgep gok wosrey aŋgyak rek, nuk semb biyoŋ mindip rek mindiy, kisen tap mankumb biy mindip gok tip ak girep giniñg winiñgamb.

22 Bi Gor minim aŋgep Mosis aŋgak, ‘Gor kisen bi minim nup aŋgep yand rek bap yokek, minim aŋgniñgamb ak niñrep ginimimb.

23 Biynimbiñ ma niñniñgambay gok, biynimbiñ nuk yimb gok yip jimñiy ma mindeninjambay aŋgak.’

24 “Bi Gor minim aŋgep Samwel sek, bi Gor minim aŋgep kisen wiyak gok sek minim aŋgyak gok, miñiy mindpun ñin namb biy aŋgyak.

25 Bi minim aŋgyak kun gok, ñapan tikey, kiy pen tik dand amiy, tik dand amiy tikey mey, chin mindpun. Kun ak minim chinup bap Gor basind Ebrahim nup giniñgayn aŋgiy minim aŋgayak. Nup minim aŋgay aŋgak, ‘Ñapan nand tikey, kiy tik dand amiy apiy giy tikniñgambay gok, bap mindek mey; biynimbiñ okok manjiysek tep giniñgamb aŋgak.’

26 Pen, Gor Ņinuk ak yokniñg aŋgak, Yisrel biynimbiñ kuyip nind yoken manjiysek mindpay rek tap siy tap timey gipay ak kirgiy, mindrep giniñgiy aŋgiy’ yokek awak aŋgak.”

4*Piyta Yip Jon Yip Kuyip Kor Guyak*

¹⁻³ Piyta yip, Jon yip Jiysis kumi y tikjakak minim ak aŋgñirikniŋ, bi Gor nup simboŋgep yomb gok sek, bi Sanjiwsiy gok sek, Jiwda poliys kond mindep yomb ak sek minim aŋgrik kun ak niŋiy, biyimb gunap kumi y ma tikjakpay ak yenen minim kun ak aŋgñispiyr aŋgiy, miliuk yapek di kalambis ay; miňiy duŋgep won biy mer, toy kor gep aŋgyak.

⁴ Pen minim aŋgrik ŋin kun ak, biyimb kuŋay yimb nep, Jiysis nup gosimb niŋyak. Biy gok sek mer, bi gok nep mey; payp tawsin rek amnak.

⁵⁻⁶ Pen minek, Jiwda kanjsol nan-gining, per giyinjipay rek, bi low tiysa gunap, bi Gor nup tap simboŋgep yomb gunap, bi kanjsol yikop gunap ap nan-giyak. Pen Anas ak, Kayapas ak, Jon ak, Aleksanda ak, Anas biyimb nuk gunap sek minim aŋgeyak namb kun ak, ap niŋmindeyak.

⁷ Kun giy niŋmindyakniŋ, Piyta yip, Jon yip kuyip dap namb siŋak ay aŋgyak, “Bi tomb timey gak ak yergiy ger suŋ ayip? Tap yerip ak aŋgniŋiy, tap mageprek kun ak gipiyr?”

⁸ Aŋgeyak, Piyta Gor Kawnan yip mindek ak mey aŋgak, “Nimb Yisrel biyomb gok sek,

⁹ bi kanjsol yomb gok sek chirup bi tomb timey gak anup, yergiy ger suŋ ayip aŋgiy, aŋgniŋsipim?

¹⁰ Nimb Yisrel biyimb mangiysek, minim aspiyn ak niŋrep ginimimb. Jiysis Krays bi Nasaret nimb ak nup, mon kiros bak biyon ŋaŋgrimbikaypik ak pen; Gor gek tip ak tikjakak.

Bi kun ak nep aŋgniŋor, bi tomb timey gak kun
biy nup gek pisnep suŋ ayek, taŋgrep gisap.

¹¹ Bi Jiysis kun anup mey, Baybol buk tikiy
aŋgyak,

‘Kamb par bi korip gep gok yiruk gek kirgiyak
ak, miňiy korip sap nambyaŋ ak piňiyňi
mindip aŋgyak.’

¹² Nop Ŋinuk kun ak nep chinup aŋgak ak
mey; nup don, nuk gek, Gor biynimb nuk min-
doniňgambun. Pen biynimb gunap chinup di Gor
yip jimňiy ayniňgiy rek ma mindip aŋgak.”

¹³ Piyta kun giy aŋgek, biyomb kun gok ninjy
aŋgyak, “Bi omiňal biy sikul ma aŋgrik ak pen,
minim kun biy ma piriky, monmon aspiyr. Jiysis
yip taŋgyiňgipay ak mey, kun gispiyr aŋgyak.”

¹⁴⁻¹⁶ Bi tomb timey suŋ ayak ak, biynimb
windin yirik ar ak mindakniň, kuyipmiňay aŋ
giniňgiy rek ma ayek aŋgyak, “Kanjsol korip biy
kirgiy, mis biyaŋ amnimiyr aŋgyak.” Kun aŋgey,
mis amerik, kiyk key aŋgniŋ aŋgniŋ giy aŋgyak,
“Bi omiňal biy tap mageprek ak ger, Jerusalem
biynimb maŋgiysek niňbay. Kun ak kuyipmiňay
yesek gipiyr aŋgiy, aŋgjun rek ma ayip.

¹⁷⁻¹⁸ Pen minim kun ak, biynimb gunap kuneň
aŋger niňniňgiy rek ayip ak, kuyip mer aŋgjun
aŋgyak.” Kun aŋgiy, kuyipmiňay aŋgey aper
aŋgyak, “Jiysis nup yimb ak kisen ma yimb
aŋgnimiy aŋgyak.”

¹⁹ Kun aŋgey, pen aŋgrik, “Chir Gor minim nup
ak kirgiy, minim nimbiň ak niňor, Gor nup tep
giniňgamb akan; nimbiň key niňjim.

20 Pen Jiysis yerer gak, minim yerip yerip aŋgak ak kirginjur rek ma ayip; biynimb gok kuyip aŋgñiniŋgambur aŋgrik.”

21-22 Kun aŋgerik, Kanjsol biyomb gok gos key niŋiy, bi biy simiy ñin jiwiy ñin jiwiy mindiy, kisen sun ayip ak; biynimb gok Gor nup tep aspay. Bi omiŋal kun biy kuyip, tap bap go-niŋgambun; kaljiwniŋgambay aŋgiy, kuyipmiŋay yikop minim yomb aŋgiy, aŋ mis yokya.

Biynimb Jiysis Nup Gosimb Nirjyak Gok Gor Nup Aŋgnijyak

23 Piyta yip, Jon yip kuyipmiŋay kun giy aŋ mis yokey, kiyk am, Jiysis biynimb nuk gunap kuyip niŋiy, bi kanjsol yomb gok, minim yerip yerip aŋgyak ak aŋgñirik.

24 Aŋgerik niŋiy, maŋgiysek Gor nup aŋgninijy aŋgyak, “Nand Biyomb! Semb biyoŋ gay, man biy gay, ñiŋ solwara gay, tap yerip yerip mindip okok maŋgiysek gaynak.

25 Wosrey Kawnan nand ak basind Depiyt nup gos ñek, minim nip ak aŋgiy aŋgak:

‘Jiwda biynimb gok sek, Jiwda biynimb mer gok sek kaljiwiy, Gor apiymiŋay yip penpen gun apay ak pen; kuyip apiymiŋay tap bap giniŋgiy rek ma ayip.

26 Kiŋ miňmon okok nimb gok sek, Jiwda biyomb gok sek minim aŋj jimñiy, Gor apiymiŋay yip penpen ginjun aŋgiy, minj moka giy mindpay aŋgak.’

27 Basind Depiyt, minim nip tikak kun ak niŋind yimb aŋgiy tikkak. Gapman biyomb Herot ak, Ponsis Paylat ak, biynimb okok nimb gunap, Yisrel

guniy nimb gunap ap minim aŋg ar nokom ay; Ņi nip Jiysis nup timey giyak miñmon Jerusalem biy. Bi yikop bap mer; Ņi tep nand Krays nup kun giyak.

²⁸ Pen nind ‘Krays nup kun giniŋgambay aŋgnak’ ak mey, yaw aŋgey giyak; yikop ak kun ma gipyap.

²⁹ “Bapiy yomb. Miñiy chinup minim kilis timey yimb aspay. Pen ak yikop aspay; nand mindpan. Chin biynimb nak yimb. Chinup kond mindenimin, ma pirikiy, minim nand ak biynimb okok kuyip monmon aŋgñinjun.

³⁰ Aŋgñiŋg, Ņinak sun-tep ak chin yip nep mindiy, biynimb tap gip gok gon sun ay, tap mageprek gunap sek ginjun aŋgyak.”

³¹ Pen Gor nup kun giy aŋgnij mindyaknij, korip mindeyak ak monmon rek diy, Gor Kawnan ak ap kuyip bak ayek, ma pirikiy, Gor minim ak monmon yimb aŋgñiyak.

Biynimb Tap Pikasik Tep Giyak

³² Pen biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak kun gok, minim ar nokom aŋgiy, gos ar nokom niŋiy, tap kiyk yerip yerip mindek gok, tap chin asiy aŋgiy ma niŋyak; tap chin jimñiy aŋgiy niŋyak.

³³ Bi Jiysis minim dand amemb gok, kilis giy aŋgiŋgipay, “Jiysis nup ņaŋg ayey kumi tik-jakek, nup niŋnuk aŋgiŋgipay.” Gor kuyip direp yimb gak.

³⁴ Kiyk bap tap gunap tikdek ma mindeyak; maŋgiysek tap mindek. Biynimb mankumb akan korip gunap mindek gok, bap yokiy maniy diying,

dam bi Jiysis minim dand amemb gok kuyip ñiyinqipay.

³⁵ Kiy pen diy, biynimb tap ma mindek gok kuyip bilok ñiyinqipay. Kun gey mey, biynimb gunap yimgeprek ma mindeyak; tap yerip tikkak ak mindek.

³⁶ Pen bi Liypay kiñiq tik dand amiyl tikyak bi bap, yimb nuk Josep. Miñmon nuk Saypras nimb. Bi kun ak nuk minim aŋñirep giyingip rek, bi Jiysis minim dand amemb gok, nup Banabas aŋgyak.

³⁷ Josep miñmon nuk wikan bap aŋgek tawyakniq, maniy kun ak dap bi Jiysis minim dand amemb gok kuyip ñak.

5

Ananayas Ber Yesek Aŋgrik

¹⁻² Pen biber bap minderik. Nuŋgumiyl yimb ak Ananayas, biynuk yimb ak Sapayra. Kiykber mankumb bap yoker, tawyakniq, maniy kun ak piskind ak ay piskind ak nuŋgumiyl dand amiyl, bi Jiysis minim dand amemb onep wimiŋgan ak kuyip ñak.

³ Pen nuŋgumiyl maniy ak kun giy dap ñek, Piyta aŋgak, “Ananayas. Yenen Seytan yip mindiy, yesek aŋgiy apan, ‘Maniy maŋgiyek dand opiy apan?’ Yesek apan kun ak, yip nep ma apan; Gor Kawnan ak nup kunep apan. Maniy nip mankumb tawpay kun ak, piškind ak weygiy apan.

⁴ Mankumb kun ak, mankumb nak. Yokning yokpinap; kirginiŋ kirgipnap. Pen yokey maniy

tawembiyap; mañgiysek dand winiŋ dand opnap. Piskind ak korip kiriŋ winiŋ; kiriŋ opnap. Nak yesek apan ak, chinup nep ma apan; Gor nup kunep apan aŋgak.”

⁵⁻⁶ Piyta kun aŋgek, Ananayas won kun ak nep pisnep kumiy, apyap lum biyan pikak. Kun giy kumek, biynimb gok gak kun ak niŋiy, jel pirikyak. Pen bi paranj gok apiy, nup chech kom kom giy, dam komyak.

⁷⁻⁸ Biynuk, nuŋgumiň nup kumek dam komyak kun ak ma niŋak. Nuk yep takiy won bap mindiy apchakek, Piyta nup aŋgak, “Mankumb nirber ak yoker, yerip yerip tawyak?”

Aŋgek aŋgak, “Mey bi ak dand wip rek tawyak aŋgak.”

⁹ Kun aŋgek, Piyta nup aŋgak, “Nirber yenen minim ayniŋ ayniŋ giy, yesek apiyr? Gor Kawnan ak minim kun ak ma niŋniŋgamb aŋgiy kun apiyr? Niŋan! Naŋgumiň kumamb, dam kombay bi gok, mindpay kinjeŋrumb biy. Nip kunep, dand amniŋ gispay aŋgak.”

¹⁰ Kun aŋgakniŋ, won kun anep, pisnep kumiy, Piyta tomb aŋgin siŋak apyap pikak. Bi paranj tiwin nuŋgumiň nup dam komyak kun ak apiy niŋyak; biynuk kunep pisnep kumek, nup dand amiy nuŋgumiň nup komyak gol siŋak komyak.

¹¹ Biynimb Jiysis ker mindeyak gok sek, biynimb yikop gok sek tap gak kun ak niŋiy, pirikyak.

Tap Mageprek Gunap Keykey Giyak

¹² Bi Jiysis minim dand amemb onep wimingan ak, tap mageprek gunap biynimb namb okok giyiŋ mindeyak. Biynimb Jiysis nup gosimb

ninjyak gok mañgiyek ap nan-giyinqipay; Gor aŋgnijep korip mis ar “Solomon korip bandak band aŋgyinqipay ak.

¹³ Biynimb yikop gok, kuyip niŋey tep gak ak pen, Gor yip mindpay kun ak yergiy am kiy yip yinjorŋ ginjun aŋgiy pirikyak.

¹⁴ Pen minek minek biynimb gunap sek Jiysis nup gosimb ninjy, biynimb nindnimb gok yip ap yinjorŋ giyinqipay.

¹⁵ Jerusalem biynimb bi Jiysis minim dand amemb gok giyak rek ninjy, biynimb tap gak gok dand kinjen yomb gol ak apiy, minj dam miŋgan miŋgan par ay aŋgyak, “Piyta pandikek, pumb kawnan nuk ak, kuyip pikniŋeninqamb, sun ayniŋgamb aŋgyak”

¹⁶ Biynimb miňmon yep maŋ kun okok mindeyak gok kunep: biynimb tap gak gok diy, kichekiy malňiluk sek mindeyak gok diy, dand wiyak. Dand apeyak, Piyta kuyip gek mañgiyek sun ayak.

Bi Jiysis Minim Dand Amemb Gok Kuyip Kalam-bis Ayak

¹⁷ Pen Piyta kun gek ninjy, bi Gor nup simbonjep yomb yimb ak sek, bunjiy nuk Sanjiwsiy gok sek bi Jiysis minim dand amemb gok kuyip miluk ninjy,

¹⁸ miň ay, dam gapman kuyip ñeyak; kalambis ayak.

¹⁹ Kuyip kun giy dam kalambis ayak ak pen, ñin kun anep kisyim biyan, Gor aŋgek, enjol bap apiy, kinjen ak yikiy, kuyip aŋgek mis amniyak.

20 Amey aŋgak, “Nimb Gor aŋgniŋep korip ak amiy, biynimb gok kuyip, yerip gey Gor gek perper mindenŋgambay minim ak, aŋgñinimimb aŋgak.”

21 Aŋgek, miňmon tikakniŋ, Gor aŋgniŋep korip ak amiy, enjol ak aŋgak rek, biynimb gok kuyip minim aŋgñiyak. Kun giy aŋgñiyakniŋ, Gor nup simboŋgep yomb yimb ak binuk gok sek, Jiwda biyomb gunap sek kuyip suk aŋgek, ap kanjsol miytiyŋ ak nan-giy, Jiwda poliys gok kuyip aŋgyak, “Bi Jiysis minim dand amemb kalambis aypun ak, miňiy am ponind owim aŋgyak.”

22 Aŋgeyak, bi Jiwda poliys kun gok amiy niŋyak: bi Jiysis minim dand amemb kun gok, ma mindeyak. Kun gek andkind apiy aŋgyak,

23 “Chin amiy niŋbun; kinjeŋ ak giňiyak rek mindamb; bi poliys gok kunep kinjeŋrumb ak niŋmindambay ak pen, kinjeŋ yikiy, korip mingan biyan amiy niŋbun; bi bap ma yimb mindambay aŋgyak.”

24 Kun aŋgeyak, Jiwda poliys kond mindep yomb ak sek, Gor nup simboŋgep yomb gok sek niŋiy, yergip aŋgiy, gos kuŋaynep niŋyak.

25 Kun giy niŋmindyakniŋ, bi bap apiy, kuyip aŋgak, “Bi kalambis aypik gok, kiyk am Gor aŋgniŋep korip mingan ak mindyiŋ, biynimb gok kuyip minim aŋgñispay aŋgak.”

26-27 Kun aŋgek, Jiwda poliys kond mindep yomb ak, poliys gunap ponind, bi Jiysis minim dand amemb kun gok dinig amniyak. Amiy, Jerusalem biynimb chinup kamb jiw pikniŋgambay aŋgiy, kuyip ma aŋg giyak; kapkap

ponjind kanjsol ap nan-gi mindeyak ak wiyak. Ponjind apeyak, Gor nup simboŋgep biyomb yimb ak kuyip aŋgak,

28 “Nimbip Jiysis minim ak ma aŋgnimimb aŋgiy, kilis giy apun ak pen; aŋ mer niŋiy kir-pun! Nimb Jerusalem biynimb kuyip maŋgiysek Jiysis minim ak aŋgñiŋapim, ‘Kiyk nep nup pikayak aŋgiy aŋgñimbim’ aŋgak.”

29 Kun aŋgek, Piyta binuk gunap yip aŋgyak, “Biynimb minim apay ak ma diniŋgambun; Gor minim ak diniŋgambun.

30-31 Jiysis nup mon bak biyon ñaŋgbirik ayenimbik kumak ak pen, apis basind sikop aŋgníŋipay Gor anep gek, tip ak tikjakiy, semb biyon amiy, Nop ñin yipund kind okok ken mindip. Kun ak niŋbur; nuk nep mey Biyomb chin, chinup Gor ker diniŋgamb. Nuk chinup Yisrel biynimb simb niŋimb ak mey; tap siy tap timey yerip yerip gipun ak kirgiy, nup aŋgníŋon, chinup dip.

32 Gor gip kun ak niŋrep gipun rek, biynimb gok aŋgñimbun. Gor Kawnan ak kunep niŋrep giy, minim kun ak rek nep aŋgip aŋgyak.”

33 Kun aŋgeyak, bi kanjsol ap nan-gi mindeyak kun gok, kaljiwiy aŋgyak “Kuyip pisnep pikayjun aŋgyak.”

34 Kun aŋgyak ak pen, namb kun ak, bi bap mindek. Yimb nuk ak Gameliyel. Nuk bi Peresiyl low tiysa kiyk bap. Jiwda biynimb maŋgiysek nup niŋey tep giyŋip. Bi Gameliyel kun ak tikjakiy aŋgak, “Bi tiwin biy kuyip aŋgem mis amey, nimbip minim bap aŋgiy aŋgak.” Kun

aŋgek, aŋg mis yokyakniŋ,

³⁵ kuyip aŋgak, “Yisrel bi guniy. Kuyip yerer giniŋ gispim ak, gos ninrep giy ginimimb.

³⁶ Nimb niŋbim; nind bi Tiywdas yand biyomb aŋgiy aŋgek mey, minim nuk aŋgiŋgip ak biynimb kuŋaynep niŋgiŋgipay. Pen kisen gapman biyomb gok nup pisnep pikayeyak; biynimb minim nup niŋyak gok, keykey amniyak.

³⁷ Pen kisen, yimb diyak ñin ak kunep, bi Jiwdas Galiyliy nimb ak aŋgak, ‘Yand biyomb yimb mindpiyn. Minim apiyn rek nep giniŋgamb.’ Chin gapman gok yip penpen giy, kuyip aŋgyokniŋgambun aŋgakniŋ, biynimb kuŋaynep minim nup kisen giyak ak pen; mind dand amiy, bi kun ak nup ñaŋgeyak kumek, biynimb minim nuk aŋgek niŋyak gok, keykey amniyak.

³⁸ “Kun ak mey, nimbip aspiyn: bi kor gispun guniy kuyip, gi timey ma ginimimb. Minim kiyk keynep aŋgnigambay ak, yomb giniŋ rek giy apyowniŋgamb.

³⁹ Pen Gor nep aŋgek giniŋgambay ak, kuyip tap bap ginimimb rek ma ayniŋgamb. Kuyip timey giniŋ, kiyk yip ma penpen giniŋgambim; Gor yip penpen giniŋgambim aŋgak.”

⁴⁰ Gameliyel kun aŋgek, aŋgak rek niŋiy, bi Jiysis minim dand amemb gok kuyip aŋgey apey, miň diy tapin pikiy, Jiysis minim ak kisen ma yimb aŋgnimimb aŋgiy, kuyip aŋgyokeyak amniyak.

⁴¹ Kiyk pen, chinup yenen kun gipay aŋgiy ma niŋyak; Gor chinup Jiysis binuk yipund giy aŋgiy

gek mey, chinup kun gispay aŋgiy, tep gakniŋ amniyak.

42 Amiy, minek minek, korip okok amiy, Gor aŋgnijep korip mis ar ak amiy, minim tep ak aŋgñiyiŋ, Jiysis nep mey, Kiyŋ yomb key yimb ak aŋgyiŋgipay.

6

Tap Bilok Ñemb Bi Onep Ar Ak Aŋgayak

1 Pen mind dand amiy, biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok kuŋay yimb amek, Jiwda biynimb Griyk minim nep niŋyak gok; Jiwda minim yipund giy niŋyak gok kuyip aŋgjiwiy aŋgyak, “Biyn yandiw kiyk gok kuyip, maniy keňmaŋgiy tap okok bilok ŋirep gipay ak pen; yenen biyn yandiw chinup gok kuyip kun ma gipay aŋgyak.”

2-3 Kun aŋgeyak, bi Jiysis minim dand amemb gok, biynimb Jiysis nup chiŋgiyak gok maŋgiysek suk aŋgey apey aŋgyak, “Mam ay sikop. Chin Gor minim aŋgñimbun ak kirgiy, biynimb gok kuyip tap bilok ŋiniŋgambun ak, yipund ma giniŋgamb. Kun ak, nimb bi onep ar ak niŋiy dem, kuyip woŋg kun ak aŋgayjun. Bi yikop gunap ma dinimimb; Bi Gor Kawnan yip mindiy, gosimb niŋrep giy, biynimb niŋey tep gip gok nep dinimimb.

4 Kun giy dem mey, kuyip tap bilokep woŋg ar kun ak aŋgøy, chin pen, Gor nup aŋgnijeyiŋ, biynimb gok kuyip minim tep ak aŋgñiyiŋ gi mindenŋgambun aŋgyak.”

5-6 Kun aŋgeyak, niŋey kuyip tep gek, bi onep ar ak aŋgøy, dand bi Jiysis minim dand amemb gok mindeyak ak apey, ŋin jun ar ay aŋgyak, “Gor.

Nand bi guniy kuyip kond mindenimin aŋgyak.” Bi kun gok mey, Stiypin bi Gor nup chingiy, Gor Kawnan yip nep mindek ak; Piyliyp ak; Prokoras ak; Naykena ak; Tiymen ak; Pamiynas ak; Niykolas ak. Bi Niykolas kun ak, nuk miñmon Antiyok nimb ak pen; nind Jiwda lotiw minim ar ak kindik giy, kisen Jiysis nup chingak.

⁷ Pen bi Jiysis minim dand amemb gok, kiyk Gor minim ak aŋgney amnakniŋ, Jerusalem biynimb kuŋay yimb nep niŋyak. Bi Gor nup simboŋgep yomb gok kunep; kuŋaynep, Jiysis nup gosimb niŋyak.

Stiypin Nup Dand Kor Amniyak

⁸ Stiypin, bi Gor Kawnan yip mindek ak, tap mageprek gok, biynimb mindyiŋgipay namb okok giyinqip.

⁹ Pen Jiwda bi miñmon keykey okok nimb gunap ap nan-giy, minim ar nokom aŋgey ninjiy kuyip “Priyman” aŋgyinqipay. Bi kun gok, gunap Sayriyni nimb, gunap Aleksandriya nimb, gunap Siyliysiya nimb, gunap Esiya nimb. Kiyk Stiypin gak rek ninjiy, nup minim kilis yimb giy aŋgyak ak pen,

¹⁰ Gor Kawnan ak nup gos tep yimb ñakniŋ, minim yerip aŋgyak ak, gosimb niŋrep giy pen kunep angek, nup pen aŋgningiy rek ma ayak.

¹¹ Pen kiyk Stiypin nup aŋ mer ninjiy, am bi minim yesek aŋgep gok kuyip kapkap angrep gey, kiyk apiy aŋgyak, “Chin niŋbun; bi biy Mosis minim tikak ak aŋgjiwi, Gor nup aŋgjiwi gip aŋgyak.”

12 Kun aŋgiy, bi low tiysa gok diy, bi kanjsol gok diy, biynimb yikop gok diy simbwur kuyip ak timey gek, Stiypin nup kor giniŋg, dand kanjsol kay mindeyak ak amniyak.

13 Dand amiy, bi yesek aŋgep gunap sek dand apey, kiyk aŋgyak, “Chin ninjbun: bi kun biy per Gor aŋgnijep korip ak aŋgjiliy, chinup Jiwda kay low minim apun ak aŋgjiliy gip aŋgyak.

14 Pen nuk minim bap angek niŋnuk ak aŋgak, ‘Jiysis bi Nasaret nimb ak, kisen Gor aŋgnijep korip biy timey giy, Mosis minim angek gipay ak angek, kirgiy giniŋgambay aŋgak’ aŋgyak.”

15 Pen bi kun gok, bi kanjsol gok yip niŋmindyakniŋ, Stiypin jomluk nup ak, enjol jomluk rek ayak.

7

Stiypin Kanjsol Kay Kuyip Minim Aŋgak

1 Pen bi Gor nup simboŋgep yomb yimb ak, Stiypin nup aŋgak, “Minim nip apay kun ak, niŋind apay akan?”

2 Angek, Stiypin aŋgak, “Bapiy mam sikop. Niŋim! Basind yes chin Ebraham, wosrey miňmon Haran ma amnak, miňmon Mesopotemiya nep mindakniŋ, Gor Biyomb tep yimb chin ak nup aŋgak,

3 ‘Miňmon nak biy kirgiy, biynimb kanj kayn nak gok kirgiy, miňmon yand nip aŋgñiniŋgayn ak amnimin aŋgak.’

4 Angek, Ebraham miňmon yomb Kaldiya mindiŋgip ak kirgiy, miňmon Haran am

mindyinjip. Kisen nop kumek, Gor aŋgek, ap mindyinjip miňmon Jiwda biy.

5 Ņin kun ak, Gor Ebraham nup, mankumb wikan bap ma aŋgak; yikop ap mindyinjip.

“Pen ūnun kun ak, Ebraham ūapan bap ma tikak, yikop nep mindek. Gor Ebraham nup aŋgak, ‘Kisen mankumb kun biy, nand dininjamban. ūapan nand tikeninjamban tikey amniňgamb gok, mankumb kun biy kunep diy mindeninjambay aŋgak.’

6 Pen Gor minim bap aŋgak, ‘Ūapan nand tikeninjamban tikey amniňgamb gok, am biynimb gunap miňmon okok mindey, kuyip maŋgiysek miň ay, timey yimb giy, kalambis wong rek aŋgayey giyakniŋ; simiy pow handret (400) yiniňgamb.

7 Biynimb nip gok kuyip kun giniňgambay ak, yand kuyip timey giniňgayn. Biynimb nak gok, miňmon kun ak kirgiy, ap yip lotiw gi mindeninjambay miňmon biy aŋgak.’

8 “Pen Gor Ebraham nup minim bap aŋgay aŋgak, ‘Ūapan nand tikeninjamban tikey amniňgamb gok, nimbiп maŋgiysek kond mindeninjayn ak mey, kumbak tiknimimb aŋgak.’ Aŋgek, kisen Ebraham ūinuk Aysek nup tikiy, ūnun onep jiy ak mindiy, kumbak nup ak tikak. Aysek pen Jekop nup tikak. Jekop nund pen, ūnun onep wimiňgan ak kuyip tikek mey, chin Jiwda biynimb kiňiŋ keykey mindpun.

9 Basind kun gok, numam Josep nup niŋey yiruk gek, bi gunap kuyip ūeyak, taw dand miňmon Yijip amniyak. Dand amey, mindrep ma

gak ak pen, Gor Josep nup sakiy ma gak; nuk yip nep mindiy,

¹⁰ Yijip biyomb Perow nup gos ñek aŋgak, ‘Bi Josep biy, niŋrep yimb gip aŋgiy’ nup aŋgek, korip tap nup gok sek, miñmon Yijip sek kond mindyinjip.

¹¹ “Kisen ñin bap yiwan yomb sikerek ak, miñmon Yijip sek, miñmon Keynan sek apek, basind chin tap keñmaŋgiy piyow niŋiy, ñiŋniŋgiy rek bap ma mindek; gos par yimb ayak.

¹² Jekop minim bap niŋak; tap keñmaŋgiy kuŋay mindek miñmon Yijip ak mey, ñinuk sikop kuyip aŋgek, keñmaŋgiy tawniŋ amniyak.

¹³ Am taw dand apiy, ñimb diy, tip ak pen tawniŋ amniyak. Amjakey, numam Josep kuyip aŋgak, ‘Mam sikop, nimb yip an aŋgiy niŋbim? Yand namam nimbik Josep nep aŋgak.’ Aŋgek, Yijip biyomb Perow, minim kun ak niniy aŋgak, ‘Ak Josep numam sikop-ey aŋgak.’

¹⁴ Josep pen, bapiy Jekop, biynimb nuk gok yip kasek wininggiy aŋgiy, minim yokek, nop Jekop biynimb ñin jiwiy ominjal nokom rek diy, yip wiyak.

¹⁵ Ap miñmon Yijip mindiy nuk kumak. Mind dand amiy, basind sikop kun gok maŋgiysek kumdiyak.

¹⁶ Kuyip komniŋ; dand andkind miñmon Sekem amiy, komiyak. Miñmon Sekem kun ak, basind yes Ebrahim, binak Hemow nup tawiy, ñinuk sikop kuyip aŋgak.

¹⁷ “Pen Gor Ebrahim nup nind giniŋgayn aŋgiy aŋgayak rek giniŋ gakniŋ, biynimb chin gok,

tikey amiy apiy giy, kuñay yimb mindeyak.

18-19 Ñin kun ak Yijip biynimb kiyñ yomb kiyk kisenimb bap diyak. Kiyñ kun ak, basind Josep nup ma niñak ak mey, biynimb chinup gok timey yimb giy, minim kilis aŋgek, ñapan kiyk gok tikiy, mis okok yokey, key mindiy kumyinqipay.

20-22 “Kun giyak ak pen, ñin kun ak, biber bap ñi tep yimb bap tikiy, yimb nup Mosis aŋgrik. Ñi kun ak nup takin omiñal nokom, korip mingan okok nep weyger mindyinqip. Kisen ñam mis akyan ayerik, kiyñ panuk ak ap nup niñiy, dand amiy, ñapan yand aŋgiy yimaŋgiyingip. Nup kun giy yimaŋgiyek yomb gek, Yijip biynimb kiyk yerer giyinqipay ak, nup aŋgnirep giyak. Nuk bi minim kilis giy aŋgiy, wong kilis giy giyinqip.

23-24 “Pen Mosis simiy nuk kuñaynep yinek aŋgak, ‘Biynimb yand Yisrel kuyip am niñiy wiyn aŋgak.’ Pen ñin kun ak niñak; Yijip bi bap, Yisrel bap yip penpen gerik. Mosis niñiy, Yijip bi anup pisnep yimb pikayek kumak.

25 Pen, Mosis gosimb nuk niñak ak: Biynimb yand Yisrel biynimb gok aŋgniŋgambay, ‘Gor Mosis nup gosimb ñek, ap chinup kond mindning gisap ak mey; kisen mindrep giniŋgambun aŋgniŋgambay aŋgiy’ niñak ak pen, gos kun ak rek kiyk ma niñyak.

26 “Pen minek ap niñak; Yisrel bi omiñal penpen gerik. Niñiy aŋgak, ‘Mam omiñal. Nir omiñal penpen gispiyr ak kirgiyr aŋgak.’

27 Aŋgek, numam bap Mosis nup diyokiy aŋgak, ‘Nip an aŋgek, biyomb mindiy, chinup kond mindpan?’

28 Toyrik Yijip bi bap pikaynak ak; miñiy pen yip pikayning ap aspan?

29-30 “Kun aŋgek, bi pikaypiyn kun ak niŋbay aŋgiy, Mosis pirik miñmon Miydiyen amiy, bi yikop bap rek mindek, simiy ñinjiwiy omiŋal rek yinak. Ñin namb kun ak, nuk biyndiy, ñi omiŋal tikak. Kisen minek bap, am miñmon nep Saynay dum maŋ okok mindiy niŋak: enjol bap ap mon bind ak mindiy, mon manļan rek gak.

31-32 Kun gek, Mosis niŋiy, tap kun ak yerip gip aŋgiy, maŋ siŋak apiy niŋakniŋ, Gor aŋgak, ‘Nasind yes Ebrahim, Aysek, Jekop, Gor kiyk mey yand nep aŋgak.’ Kun aŋgek, ‘Ak Gor nep aŋgip aŋgiy,’ pirikiy kuyaŋgak.

33 Pen Gor Mosis nup aŋgak, ‘Yand Biyomb suŋtep yimb ak; wikan biy opan rek, tomb tirup nand ak tuŋgasikan.

34 Yand ninbiyn: Yijip biynimb gok, biynimb yip Yisrel kay kuyip timey yimb gey, siy apay. Kun ak niŋiy, kuyip ap dand amniŋ gispiyn. Nand Yijip amnimin aŋgak.’

35 “Gak kun ak mey, bi Yisrel biynimb nup nind, an aŋgek chinup kond mindniŋ gispan aŋgyak ak nep; Gor mon manļan rek giyinŋ aŋgek, biyomb kiyk mindiy, kuyip dining andkind Yijip amnak.

36 Yijip amiy, tap mageprek gunap kuŋay yimb nep giy, biynimb nuk Yisrel kuyip dand ñiŋ solwara ‘Likaň’ apay ak, tikiy kind bindon ameyak, tap mageprek gok gi mindiŋgip. Kun gi mindek, simiy ñinjiwiy omiŋal yinak.

37-38 Nuk kun okok mindiy, enjol minim aŋgek

ninjy, biynimb gok kuyip aŋgñiyiŋip. Nuk nep mey, minim bap aŋgak, ‘Kisen Gor namam nimbip bap deniŋgamb, nimbip Gor minim aŋgñimbiy rek ak aŋgñiniŋgamb aŋgak.’

³⁹ “Nuk Gor minim tep ak chinup maŋgiysek aŋgñak ak pen, basind chin gok minim aŋgak ak ma niŋyak. Kiyk Mosis nup kirgiy, andkind Yijip amnun aŋgiy gos ak ninjy,

⁴⁰ Mosis numam Eron nup aŋgyak, ‘Namam chinup Yijip nimb dand owak ak, akay amimb ak ma niŋbun. kun ak nand tap chin aŋgninjun gunap gayey, chinup kond mindyakniŋ, andkind Yijip amnun aŋgyak.’

⁴¹ “Kun aŋgiy, kaw ñiluk rek bap gay, kuyip tep gakniŋ, tap ñiŋemb pik dap simboŋg ñiyak.

⁴² “Kun geyak, Gor kuyip kirgiy aŋgak, ‘Kun gi-pay ak, pumb, takin, gap gok monmon aŋgninjan aŋgak.’ Ñin kun ak kiyk tap kun gok nep aŋgninjan aŋgak ak mey, bi Gor minim aŋgep bap, Gor aŋgak rek, buk ak tikiy aŋgak:

‘Yisrel biynimb. Nimb nind simiy ñin ji-wiy omiŋal rek, miňmon nep namb okok taŋgyiŋgipim ñin ak, kanj kaw siypsiyp tap okok pikiy yip simboŋgipik? Ak yip ma simboŋgipik. Nimb pen tap yesek omiŋal, key gaypik ak aŋgninjanipim.

⁴³ Tap kun ak, bap Molok aŋgyiŋgipim. Bap gap rek gay, Repan aŋgyiŋgipim. Tap gor yesek omiŋal kun ak nep, ser korip gi dand taŋgyiŋ, lotiw gi mindiŋgipim. Gipik kun ak, yand nimbip aŋgyoken, am kalambis mindenŋgambim miňmon Babylon bak okok aŋgak.’.”

44 Stiypin kun aŋgiy, minim bap pen aŋgak, “Wosrey basind sikop miñmon nep namb okok mindyinjipay ñin ak, Mosis Saynay dum biyon amek, Gor nup minim gunap aŋgiy aŋgak, ‘Sel korip yip gosimb niŋniŋgiy bap kun kun giy giniŋgiy aŋgek,’ Mosis ap kuyip aŋgek, korip aŋgak kun ak rek giyak.

45-46 Geyak, pernep mindyinjip. Pen Mosis kumek, basind Josiwa kuyip pojind, ser korip kun ak dand wiyakniŋ, biynimb kind akniy mindeyak gok, ñawil di mindyakniŋ, kuyip pis-nep yuk yokyak. Ser korip kun ak mindiy, mind dand amiy, kisen kiŋ Depiyt, bi Gor niŋek tep gak ak, Gor nup aŋgnijiy aŋgak, ‘Yand korip niŋtep bap gen, chin Jekop ñapan nuk gok ap korip kun ak niŋ aŋgnijun?’

47 Aŋgek, Gor aŋgak ‘Mer. Ñi nand Solomon nep korip yip ak giniŋgamb aŋgak.’ Aŋgek, kisen ñinuk Solomon Gor aŋgnijep korip aŋgak kun ak gak.

48 “Pen Biyomb Gor tap okok maŋgiysek gayak ak, biynimb ñin maŋgiy diy korip giniŋgambay ak, nuk ma mindenŋgamb. Bi Gor minim aŋgep bap minim kun ak aŋgiy aŋgak:

49 ‘Semb biyoŋ gay, yand mindpiyn. Man biy gay, tomb yand aypiyn. Yip yerip korip tep ak giy, aňiŋ ayaŋ aŋgiy apim?

50 Tap gok maŋgiysek ñin maŋgiy yand ak ma gaypiyn akaŋ aŋgak.’ ”

51 Stiypin minim kun ak kun giy aŋgiy aŋgak, “Nimb minim ma niŋiy, timey yimb nep gipim. Gor Kawnan ak nimbiŋ gos tep ñek niŋbikip ak

pen, per mer apim. Nasind sikop giyingipay rek nep gipim.

⁵² Nasind sikop bi Gor minim aŋgep gunap kuyip ma kirgiyak, maŋgiyek timey giyak. Gor Nī tep ak winingamb aŋgyak gok kuyip maŋgiyek pikayak. Nimb pen; Nīnuk tep ak apek, mimurŋ niŋjy ñapik.

⁵³ Pen Gor low minim nuk, enjol gok kuyip aŋgek dand wiyak ak, niŋjy ma dipik aŋgak.”

Stiypin Nup Kamb Diy Pik Ayey Kumak

⁵⁴ Stiypin minim kun ak aŋgakniŋ, kuyip milukrimey yimb yapek, meŋ siwbirikiy kaljiwyak.

⁵⁵ Pen Gor Kawnan ak Stiypin yip mindek ak mey; semb ar biyon niŋak: Gor melik tep ak sek mindiy, Jiysis bak siŋak mindek.

⁵⁶ Niŋjy aŋgak, “Niŋim! Yand niŋsipiyn; semb biyon miŋan sek mindip. Gor Nīnuk niŋ yipund kind okok ken jakiy mindip aŋgak.”

⁵⁷⁻⁵⁸ Stiypin kun aŋgek, timund kiyk ak pilgiy, nup minim yomb yimb aŋgiy, maŋgiyek tikjakiy, ap nup chichiy diy, dand mis akyan ken amniyak. Dand amiy, bi nup minim yesek aŋgyak gok, kaljiwy, tiŋgliys kiyk gok tuŋgasik, bi paranj Sol mindek maŋ siŋak ayey, nuk kond mindakniŋ, kiyk Stiypin nup kamb jiw pikyak.

⁵⁹ Nup kun giy pikyakniŋ, aŋgak, “Jiysis! Kawnan yip ak dan aŋgak.”

⁶⁰ Kun aŋgiy koŋgim piŋiy, meŋ miŋan dand araniy aŋgak, “Biyomb. Yip pikaysipay biy, tap

siy tap timey gispay ak niñiy kirginimin añgak.”
Kun añgiy kumak.

8

Biynimb Jiysis Nup Gosimb Niñyak Gok Miñmon Okok Amiy, Minim Añgñiyak

¹⁻³ Stiypin kumek, bi Jiysis nup gosimb niñyak gunap, simb gek siy añgyiñg, dam komiyak. Nup pikey kumak kun ak, binak Sol panj añgak. Ñin kun ak, Jerusalem kay, biynimb Jiysis nup gosimb niñyak gok kuyip, timey giniñg nep giyak. Sol nuk korip korip giyiñg, biynimb gok kuyip monmon nep pik lipiñg dam miñ ayingip. Kun gek, gunap pirik, Samariya amniyak; gunap pirik miñmon Jiwdiya tiñgoñ okok amniyak. Bi Jiysis minim dand amemb onep wimiñgan ak, kiyk Jerusalem nep mindeyak.

Piyliyp Minim Añgñak Miñmon Samariya

⁴ Biynimb Jiysis nup gosimb niñiy, pirik am miñmon okok mindeyak gok, biynimb kun okok kuyip, Jiysis minim tep ak añgñiyak.

⁵⁻⁶ Binak Piyliyp pen, am miñmon Samariya mindiy, biynimb gok kuyip, Biyomb per kond mindyiñgipun ak wip añgiy, añgñiyiñg, tap mageprek gok gak. Minim nuk yerip yerip añgak ak, timund pik niñrep yimb giyak.

⁷ Biynimb kichekiy malñiluk sek mindeyak gok, gosimb ninjan añgiy, tap kun gok añgek, wal añgyiñg mis amniyak. Biynimb ñin tomb kalaw gak gok sek, biynimb ñin tomb timey gak gok sek gek, suñ ayak.

⁸ Kun gek, biynimb mañgiysek miñmiñ yimb giyak.

⁹ Pen miñmon yomb kun ak, bi bap mindyiñip. Yimb nuk Saymon. Nuk kunj giy, tap mageprek gunap giy, yesek aŋgiy aŋgyiñip, “Yand biyomb.” Aŋgek, Samariya biynimb gos kuŋay yimb niŋyinipay.

¹⁰ Biynimb yimb mindek gok, biynimb yimb ma mindek gok, Saymon minim aŋgak rek nep niŋyak. Niŋiy aŋgyak, “Bi kal timey kun biy, bi bap key mer; mey biyomb kond mindyiñipun anep aŋgyak.”

¹¹ Tap mageprek gok per gakniŋ, biynimb gok gos kuŋay niŋiy; minim aŋgak rek nep niŋyinipay.

¹² Pen kisen Piyliyp apiy, kuyip Gor biynimb diy kond mindenŋamb minim tep ak aŋgniiy়, Jiysis mey, bi Kiŋ yomb key yimb per kond mindpun ak aŋgek, Jiysis nup gosimb niŋiy, niŋg pikyak.

¹³ Saymon kunep, Jiysis nup gosimb niŋiy, niŋg piky, Piyliyp nup kisen gakniŋ, nuk tap mageprek gok kuŋay yimb nep gek niŋiy, Saymon gos par yimb ayak.

¹⁴ Bi Jiysis minim dand amemb onep wimiňgan ak, Jerusalem mindey, kuyip minim bap aŋgyak, “Samariya biynimb Gor minim niŋsipay aŋgyak.” Kun aŋgeyak niŋiy, Piyta yip, Jon yip kuyip aŋgyokey, Samariya amnirik.

¹⁵⁻¹⁷ Amiy, Gor nup aŋgniiy aŋgrik, “Biynimb guniy Jiysis nup gosimb niŋyak ak pen, Kawnan nip ak diy niŋg ma pikyak aŋgrik.” Kun aŋgiy,

kuyip diniŋyinq aŋgrik, “Kawnan nand ak kuyip nokom nokom yoknimin aŋger,” Gor Kawnan nuk ak kuyip keykey yokak.

¹⁸ Kiykmiŋay kun giy Gor nup aŋgnijer, Kawnan nuk ak biynimb gok kuyip yokak ak, Saymon niŋy, yand kunep ginim aŋgiy, kuyipmiŋay maniy yomyinq aŋgak,

¹⁹ “Gor niripmiŋay kond mindakniŋ, biynimb gok yikop diniŋer, Kawnan nuk kuyip ker amimb ak, nirip tawiy yand kunep ginim aŋgak.”

²⁰ Kun aŋgek, Piyta aŋgak, “Gor Kawnan nuk yikop niŋbun ak, yenen tawninq gispan? Maniy kun ak nak yip key kuyinq yownimuŋ!

²¹ Wong chir gipur ak nak yip mer. Gosimb nand niŋban ak, Gor niŋek tep ma gip.

²²⁻²³ Yand niŋbiyin: gos timey niŋban kun ak, nip miň ay wos giniŋq gisap. Tap siy tap timey ginim aŋgiy gos niŋban ak kirgiy, miluk niŋban ak kirgiy, Gor nup aŋgnijeninqamban, timey yimb gipan kun gok niŋiy kirginiŋgamb aŋgak.”

²⁴ Aŋgek, Saymon aŋgak, “Nirmiŋay biyomb anup aŋgnijer, tap yip ginimuŋ aŋgiy aspiyr kun ak ma ginimuŋ aŋgak.” Aŋgek, aŋgak rek girik.

²⁵ Pen Piyta yip, Jon yip biynimb okok kuyip, Jiysis kuyipmiŋay yerer gak minim ak aŋgñiy, andkind Jerusalem amning, kinjeŋnamb okok amyiŋq, Samariya biynimb wikan gunap kuyip, Gor minim tep ak aŋgñiŋyinq amnirik.

*Piyliyp Bi Yitiyopiya Nimb Bap Nup Minim
Aŋgñak*

26 Pen Gor enjol bap apiy, Piyliyp nup aŋgak, “Jerusalem nimb Gasa ambay kinjen par ak amnimin aŋgak.”

27 Aŋgek, Piyliyp kinjen aŋgak par kun ak amiy niŋak: biyomb bap, kanj hos lipiŋ dand taŋcip tap band ar ak bisgiy, kinjen ar kun ak amek. Bi kun ak nuk, kiwiyn biyn yomb miňmon Yitiyopiya kond mindep ak nup woŋ giyin, maniy nup ak kond mindyinjip. Pen nuk Jerusalem Gor aŋgniŋep korip ak amiy, lotiw mindiy,

28 andkind miňmon Yitiyopiya amniŋ, Baybol buk band, Asaya tikak ak diy, ninjiŋ amek.

29 Pen Gor Kawnan ak Piyliyp nup aŋgak, “Hos tap band lipiŋ dand amjap bak siŋak amiy, yip amnimiyr aŋgak.”

30 Aŋgek, Piyliyp aŋgak rek amiy niŋak: biyomb Yitiyopiya nimb kun ak, bi Gor minim aŋgep Asaya buk band tikak ak, ninjiŋ amek. Piyliyp niŋiy aŋgak, “Buk ninjiŋ amjipan kayaŋ ak, minim kiňiŋ ak aspiyn kun aŋgiy niŋsipan akan mer?”

31 Aŋgek aŋgak, “Biynimb gunap yip minim kun ak aŋñey ninjiy rek, niŋnim aŋgak.” Kun aŋgiy, Piyliyp nup aŋgak, “Ap ar biy bisgey amnur aŋgak.” Aŋgek, am ar kun ak bisgak.

32 Pen Baybol buk band Asaya tikak kun ak aŋgak:

“Kanj siysiyip ŋiluk pikniŋ; yikop poŋind amiy pikpay. Pen kas kuyip gok tikyakniŋ, wal ma apay. Kun ak rek nup kunep gey, minim ma aŋgniŋgamb.

33 Tap timey bap ma yimb giniŋgamb ak pen; nup yesek aŋgiy, pikniŋgambay ak, kisen bi an rek mindiy kun kun giyiŋgip aŋgniŋgamb? Nuk ñi pañ gunap tikayek ak, kun apyap aŋgak.”

34 Asaya minim aŋgiy tikak kun ak niŋiy, biyomb Yitiyopiya nimb ak Piyliyp nup aŋgak, “Anup aŋgak? Nuk key akaŋ, biynimb gunap kuyip aŋgak?”

35 Aŋgek, Piyliyp bi kun anup, Asaya minim tikak kiňiŋ kun ak aŋgiy, Jiysis nup minim tep ak aŋgñirep gak.

36 Pen kun giy minim aŋg dand amyiŋ niŋrik, ñiŋg bap mindek. Bi kun ak Piyliyp nup aŋgak, “Ñiŋg mindip biy, yip ñiŋg pik ñiniŋgamban?”

37 Aŋgek aŋgak, “Nand Krays nup gosimb ninjy mey, ñiŋg pikniŋgamban aŋgak.”

Kun aŋgek aŋgak, “Yand ninbiyn; Jiysis Krays mey Gor Ñinuk yimb aŋgak.”

38 Aŋgek, hos tap lipiŋg dand taŋgip ar bisgiy aperik ak, hos ak sek kun siŋak ay, ñiŋg biyan amiy, Piyliyp bi kun anup, ñiŋg pikñak.

39 Kun giy ñiŋg pikñiy, kumb biyoŋ wirikniŋ, Gor Kawnan ak, Piyliyp nup dand wikan bap amek, bi kun ak nup ma niŋak. Nuk pen miňiy Jiysis yip mindpiyn aŋgiy, tep gakniŋ, Yitiyopiya amnak.

40 Pen Gor Kawnan ak Piyliyp nup dam miňmon Esdot ayek, biynimb miňmon kun okok mindeyak gok kuyip, Jiysis minim tep ak aŋgñiŋgip aŋgñiŋgip, gi dam dam miňmon Siysariya amjakak.

9

Bi Sol Jiysis Minim Niňak

¹ Pen Sol biynimb Jiysis minim ninjak gok kuyip pikayin aňgiy, per kilis yimb giyinçip. Minek bap am bi Gor nup simborjep yomb yimb anup aňgak,

² “Yip minj gunap tikňenimin; dand Jiwda nan-gep korip keykey mindip miňmon yomb Damaskas amiy, kuyip ñiniňgayn. Minj kun ak tikiy aňgnimin, ‘Nimb biynimb Jiwda nan-gep korip miňmon Damaskas nimb opim gok, biynimb Jiysis nup gosimb niňbay gunap mindenňgiy ak; Sol nup aňgem, miň ay, dand Jerusalem winimuň aňgiy,’ tikenimin aňgak.”

³ Kun aňgek, minj keykey tikňakniň, dand Damaskas maň maň gakniň; melik yomb ak, semb biyoň nimb nup niňak.

⁴ Niňek, Sol kanj hos ar biyoň nimb apyap man biyaň pikakniň, minim bap aňgak, “Sol! Sol! Yip yenen per pikniňg gipan?”

⁵ Aňgek aňgak, “Biyomb. Nand an?”

Aňgek aňgak, “Yand Jiysis, yip per pikayniňg gipan ak nep nip aspiyn aňgak.”

⁶ Kun aňgiy aňgak, “Nand tikjakiy, miňmon yomb Damaskas amiy, bi bap ap nip minim aňgnimuň rek ninjiy ginimin aňgak.”

⁷ Pen bi Sol yip wiyak gok, nuk apyap pikakniň, minim maňgiy anep niňjiy, bi nonim ak ma niňjiy, gospar ay minim gunap ma yimb aňgyak.

⁸ Nuk kun giy apyap pikiy, tikjakiy niňak; windin nup ak pisnep koy gak. Kun gek, binuk yip

wiyak gok, ñin kind nup ak diy, poñind Damaskas amniyak.

⁹ Nup kun giy windin koy gek; ñiñg, keñmañgiy tap gok ma ñimbiy, ñin omiñal nokom, yikop nep mindek.

¹⁰ Pen bi bap miñmon kun ak mindek. Yimb nuk ak Ananayas. Nuk day niñak; Jiysis nup añgak, “Ananayas!”

¹¹⁻¹² Angek, Jiysis añgak, “Sol bi miñmon Tasas nimb ak, day niñimb: nup am diniñamban, windin koy gak ak sun ayip. Nuk miñiy yip añgniñyiñg mindip Jiwdas korip ak. Kun ak nand kinjen ‘Yipund’ apay ak amiy, Jiwdas korip amjakiy kuyip añgnimin, ‘Sol nup niñniñg aswiyn añgnimin’ añgak.”

¹³ Jiysis kun angek, Ananayas añgak, “Biyomb. Yand niñbiy: biynimb kuñay yimb nep apay, ‘Bi Sol kun ak biynimb nip ker mindpay gok kuyip, per timey yimb gip miñmon Jerusalem apay.’

¹⁴ Nuk miñiy wip biy, yikop ma wip: biyomb Gor nup simboñgipay gok, minim kuyip ak niñiy, chin lotiw mindiy yimb nip apun gok, miñ ayin añgiy wip añgak.”

¹⁵ Ananayas kun angek, Jiysis añgak, “Amnimin apiyn kun ak, ma piríknimin. Bi kun anup woñg gunap pisnep añgayıpiyn. Nuk minim tep yip ak Yisrel biynimb guniy añgñiy, biynimb okok kuyip añgñiy, biyomb gunap añgñiy, giniñgamb.

¹⁶ Pen yand gen nup añiñ yapiy, miker yomb diying, woñg kun ak giniñgamb añgak.”

¹⁷ Pen Ananayas kun giy day niñiy, Jiwdas korip ak amiy niñak: Sol mindek. Nup diniñyiñg añgak,

“Mam Sol. Bi Jiysis kinjeñamb miseñ gek niñnak ak, yip aŋgyokamb aswiyn. Windin ak tip niñiy, Gor Kawnan ak kunep dinimin aŋgak.”

18 Kun aŋgakniŋ, tap anjоy band rek windin nup yiwgiy mindek ak, waniŋgyowakniŋ, day windin niñjak. Won kun anep, Ananayas Sol nup ŋiŋg pikñak.

19 Pen Sol ŋin omiŋal nokom yikop kinak rek; tap ŋimbek nup giy aŋgak.

Sol Minim Aŋgñak Miňmon Damaskas

Pen Sol nuk Jiysis biyimb nuk gok yip Damaskas mindiy,

20 Jiwda nan-gep korip okok taŋgiy, Jiysis minim ak, biyimb gok kuyip aŋgnyi aŋgak, “Jiysis, Gor Ŋinuk yipund giy yimb aŋgak.”

21 Kun giy aŋgnek, niñiy jiw di giying aŋgyak, “Bi biy mey, biyimb Jiysis nup gosimb niñyak gok kuyip girimey giyingip miňmon Jerusalem rek? Miňiy gunap sek miň ay, dam Jerusalem biyomb gok kuyip ŋiñy aŋgiy wip rek ayip aŋgyak.”

22 Sol Jiysis minim aŋg dand amiy, bi kiŋ yomb key per kond mindyingipun ak mey, Jiysis nep aŋgiy, yipund giy yimb nep aŋgek, bi Jiwda Damaskas mindeyak gok, minim bap pen aŋgniŋgiy rek ma ayak.

23 Pen kisen mind dand amiy, Jiwda kay ap nan-giy, minim aŋg ar nokom ay aŋgyak, “Sol nup pikayjun aŋgyak.” Minim aŋgyak kun ak Sol niñak.

24-25 Miňmon yomb kun ak, kamb wariy nep gi kus kus giyak ak mey, kinjeñ tam taŋgiŋgipay

tan̄gyingipay gok, Sol nup ñaŋgun aŋgiy, pumb-namb kisyimken ñiluk aymindyiŋipay. Kun geyak minek bap, kisyimken biyan Sol minim aŋgek bi minim nup niŋyin̄ipay gok, nup wand miŋgan yomb ak yin̄giy, miñ tiwniŋgiy, lipiŋ wiyndiw miŋgan biyon nim̄ lum biyan yokeyak, pirik amnak.

Sol Jerusalem Am Mindek

26 Pen Sol Jerusalem amiy, biynimb Jiysis ker mindeyak gok yip jimñiy mindon aŋgek, kiyk niŋiy, bi biy Jiysis nup ma chin̄ip; chinup pikayniŋ nep wip aŋgiy, pirikyak.

27 Kun geyak Banabas, Sol nup dand, bi Jiysis minim dand amemb gok mindeyak ak amiy, kuyip aŋgak, “Bi kun biy nup niŋiy ma piriknimimb. Minim tep chin niŋbun rek niŋimb. Minek bap miñmon Damaskas amniŋ, kinjeŋnamb ak amek, Jiysis misen̄ giy nup minim gunap aŋgek niŋak. Kisen am Damaskas biynimb kuyip, ma pirikiy, Jiysis minim tep ak monmon yimb aŋgñak aŋgak.”

28 Banabas kun aŋgek, Sol nup deyak, kiy yip Jerusalem mindiy, Jiysis minim tep ak ma pirikiy, monmon yimb aŋgñak.

29 Pen bi Jiwda, Griyk minim aŋgyak gok, nuk yip penpen aŋ amiy apiy giy, pisnep pikayun aŋgiy gos ak niŋyak.

30 Pen bi Jiysis nup gosimb niŋyak gunap, minim kun ak niŋiy, nup pojind dam Siysariya amiy, yokey miñmon nuk Tasas amnak.

31 Ñin kun ak, miñmon Jiwdiya, Galiyliy, Samariya, biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok,

mind tep giy, Gor minim ma kirgiy; direp yimb ginjun aŋgyak. Gor Kawnan ak, kuyip kond mindakniŋ, mindrep giy, biynimb kuŋaynep Jiysis nup diyak.

Piyta Yiniyas Nup Gek Jak Amnak

³² Piyta biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok, miňmon keykey niŋraŋgyiňgip. Kun giy niŋraŋgiy, minek bap biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok kuyip, niŋiyň aŋgiy miňmon Liyda amnak.

³³ Miňmon kun ak, bi ŋin tomb kalaw gek, minj ar nep kin mindek simiy yin jiy ayak bap mindek. Yimb nuk Yiniyas.

³⁴ Piyta bi kun anup aŋgak, “Yiniyas. Tap nip gip ak, Jiysis gek suŋ ayniňgamb. Jakiy, minj ak par tep gan aŋgak.” Kun aŋgakniŋ, nup suŋ ayek,

³⁵ giraŋgakniŋ, Liyda biynimb gok sek, Saron biynimb gok sek nup niŋyak rek, Jiysis nup gosimb niŋyak.

Tabiyta Kumek, Piyta Gek Tip Tikjakak

³⁶ Pen Piyta miňmon Liyda nep mindakniŋ, biyn Jiysis nup gosimb niŋak bap kumak, yep miňmon yomb Jopa. Biyn kun ak yimb nuč Tabiyta. Pen Griyk minim aŋgiy, nup Dokas aŋgyak. Nuk biynimb okok kuyip kond mindrep giy, biynimb simbgeprek gok kuyip wɔŋ giňyiňgip.

³⁷ Biyn kun ak kumek, nup ŋiňg pikňiy dam ayak korip miňgan ar akyoŋ.

³⁸ Biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok, minim bap niŋyak; Piyta ap mindek miňmon

Liyda. Kiyk niñiy, bi omiñal yokey, amiy añgrik, “Nand chir yip kasek apey amnun añgrik.”

³⁹ Añgerik, Piyta tikjakiy, kiymenjøy yip Jopa amiy, nup pojind Tabiyta kumek, dam ayak korip ar biyoñ amniyak. Pen biyn kañil ap mindeyak gok, biyn kumak kun ak, nind kim mindyinj chech tap kuyip yikop ñiñyinjip gok, Piyta nup yomyinj, siy añgyak.

⁴⁰ Nuk pen biynimb ap mindeyak gok kuyip, añg mis biyañ yokiy, koñgim yimiñ, Gor nup añgnenjøy, tuñgandikiy Tabiyta nup niñyinj añgak, “Tabiyta. Tikjakan!” Añgek, Tabiyta Piyta nup niñiy, tikjakiy bisgak.

⁴¹ Piyta ñin kind nup ak diy, di jakñiy, am biyn palpal gok sek, biynimb Jiysis nup gosimb niñyak gok sek kuyip, añgek apey, “Tabiyta biy añgak.”

⁴² Pen Piyta kun gek, minim kun ak Jopa biynimb manjiysek niñiy, biynimb kuñaynep, Jiysis nup gosimb niñyak.

⁴³ Pen Piyta nuk miñmon Jopa kun ak, bi kaw wak woñg giyingip bap yip, ñin gunap tapin mindyinjipiy. Bi kun ak yimb nuk Saymon.

10

Enjol Bap Ap Bi Konliyas Nup Minim Añgak

¹⁻² Pen bi amiybi gok kuyip kond mindyinjip biyomb bap, miñmon Siysariya mindyinjip. Yimb nuk ak Konliyas. Amiybi nuk kond mindyinjip gok kuyip “Yitaliy amiybi,” añgyinjipay. Biyomb Konliyas kun ak, biynimb korip nup ap mindyinjipay gok yip, Gor nup lotiw giyingipay. Nuk Jiwda biynimb tap gunap ma mindek; maniy

tap gok monmon ñiyinjip. Pen nuk Gor nup minek minek aŋgniŋyinjip.

³ Minek bap pumb kuyim gak won ak, day niŋak: Gor enjol bap yokek apiy aŋgak, “Konliyas!”

⁴ Aŋgak, pirikiy aŋgak, “Biyomb. Yip yenen aŋgak.”

Aŋgak, enjol ak nup aŋgak, “Nand Gor nup aŋgniŋying, biynimb simbgeprek gok kuyip tap monmon ñiyinjip gipan ak; nip sakiy ma gip.

⁵ Nand bi gunap aŋgey, am miňmon Jopa amiy, bi Saymon Piyta apay ak nup, am aŋgey winimuŋ.

⁶ Nuk Saymon, bi kaw wak woŋg gip ak yip mindpiyr, ñiŋg solwara gol ak aŋgak.”

⁷ Pen enjol ak minim kun ak aŋgiy amnakaninj, Konliyas bi nup woŋg giňirik ominjal ak sek, amiybi Gor nup gosimb niŋak bap sek aŋgak apeyak,

⁸ kuyip enjol ak minim yerip yerip aŋgak ak aŋgñi tep giy, aŋgyokek, Jopa amniŋ saŋdiyak.

⁹ Am am kinjejnamb ak kinyak. Minek am am, pumbnamb yomb yoŋ won ak, miňmon Jopa maŋ maŋ guyak. Won kun ak Piyta, Gor nup aŋgniŋinj amnak, korip miŋgan ar biyoŋ.

¹⁰⁻¹¹ Amiy, Gor nup aŋgninj mindakniŋ, nup yiwan yomb yimb ak gak. Pen biynimb nuk gok, tap daŋgiy guyakniŋ, nuk day niŋy niŋak: semb biyoŋ miŋgan yikiy, wand yomb bap kun biyoŋ nimbi lum biyaŋ owak.

¹² Wand miŋgan kun ak kanj, kimin, yakır, siyŋ, saraw, Jiwdə biynimb ma ñimbay tap gok keykey kuŋaynep mindek.

13 Minim bap pen aŋgak, “Piyta. Tikjakiy tap niŋemb kun kayaŋ gok pik daŋgiy niŋjan aŋgak.”

14 Aŋgek, pen aŋgak, “Biyomb. Mer! Yenen niŋjan aŋgiy apan? Chin Jiwda biynimbi tap asik kun gok ma niimbun aŋgak.”

15 Aŋgek, minim kun ak tip aŋgak, “Tap yerip yerip yand gen suŋ mindip gok, asikep aŋgiy ma aŋgnimin aŋgak.”

16 Day niŋak kun ak, tip ak niŋiy, tip ak niŋiy gak. Kisen mey, tap wand yomb kun ak, andkind semb biyoŋ amnak.

17-18 Kun gek, Piyta “Day niŋbiyn kun ak yerginiŋgamb aŋgiy,” gos kuŋay niŋmindakniŋ, bi Konliyas yokek nup aŋgniŋ wi�ak bi kaw ak, kinjeŋrumb ak amjakiy aŋgyak, “Bi Saymon, yimb nuk bap Piyta apay ak, biy mindip akan aŋgyak.”

19-20 Pen Gor Kawnan ak Piyta nup aŋgak, “Bi omiŋal nokom, yand key aŋgen, nip piyowsipay ak; kuyip gos kuŋay ma niŋiy; biyaŋ amiŋ, kiy yip minim aŋgnimimb aŋgak.”

21 Aŋgek, biyaŋ amiŋ, kuyip niŋiy aŋgak, “Bi piyowniŋsipim ak mey, yand nep. Yip minim bap aŋgniŋ opim?”

22 Aŋgek aŋgyak, “Biyomb Konliyas, amiybı gok kuyip kond mindip ak, chinup aŋgyokek opun. Nuk Gor nup gosimb niŋek, Jiwda kay nup niŋey tep gip. Nuk day niŋak: enjol bap apiy nup aŋgak, ‘Nand bi gunap yokey, am Saymon Piyta nup poŋind apey, minim aŋgnimuŋ ak niŋnimimb aŋgak.’ Enjol ak kun aŋgek mey, Konliyas niŋiy, chinup aŋgyokek aswun aŋgyak.”

Piyta Konliyas Korip Amnak

23-24 Kun aŋgey, Piyta kuyip aŋgek korip miŋgan amiy kinyak. Minek Piyta, bi Jopa nimb Jiysis nup gosimb niŋyak gunap diy, Konliyas yokak biriwin ak yip am am kinjeŋnamb ak kinyak. Minek mey, Siysariya amjakiy, Konliyas korip ak amniyak. Pen Konliyas nuk Piyta asaw aŋgiy, biynimb nuk gok sek, numiy numam nuk gok sek kuyip suk aŋgek ap nan-giy mindeyak.

25 Piyta amiy, korip miŋgan amniŋg gakniŋ, Konliyas nup tep gek, am tomb kiňiŋ siňak koňgim yimak.

26 Kun gek, Piyta nup di jakňiy aŋgak, “Yand Gor mer; yand bi yikop nen, Jakan aŋgak.”

27 Aŋgek jakakniŋ, minim aŋgyiŋ korip miŋgan biyan amnirik. Amiy, Piyta ninak: biynimb kuŋaynep ap nan-giy mindeyak.

28 Niňiy, kuyip aŋgak, “Nimb key niňbim: chin Jiwda biynimb gok asik tep gipun. Korip miňmon gunap ma ambun sek; Jiwda mer gok yip yiŋgoŋ giy ma tapun. Pen yand day niňnik; Gor yip minim bap aŋgak ak mey, biynimb gunap asiŋ mindpay aŋgiy, kuyip asiknim rek ma ayip.

29 Kun ak niňiy mey, Konliyas minim aŋgip ak niňiy ma kirpiyn; aŋgip rek niňiy opiyn. Kun ak yip yerginiŋ aŋgem opiyn?”

30 Piyta kun aŋgek, Konliyas aŋgak, “Yand menikarik namb siňbiy pumb kuyim gip won biy rek, korip miŋgan biyan Gor nup aŋgnij mindyiŋ niňnik: bi chech tund yimb yimak bap, ap mindenik siňak misen giy aŋgak,

31 ‘Konliyas. Nand Gor nup aŋgnijying, maniy tap gok biynimb yimgeprek gok kuyip monmon

ñimban ak, Gor niñimb.

³² Kun ak mey, bi gunap aŋyokey, miñmon Jopa amiy, bi Saymon yimb nup bap Piyta apay ak, pojind winingiy. Nuk Saymon, bi kaw wak woŋg gip ak yip mindpiyr solwara gol ak aŋgak.'

³³ "Enjol ak yip kun aŋgek, yand kasek bi yand gunap aŋgenik, nip am pojind apey mey, yip tep gip. Biy Gor yip mindpun rek, minim kuyip aŋnimin aŋgiy nip aŋgiplak, chinup aŋgey niñun aŋgak."

Piyta Konliyas Biynimb Nup Gok Kuyip Minim Aŋgak

³⁴ Konliyas kun aŋgek, Piyta aŋgak: "Yand miñiy niñbiyn. Gor chinup Jiwdha nep diyn aŋgiy gos ak ma niñimb; biynimb miñmon okok maŋgiysek diniŋgamb.

³⁵ Miñmon okok maŋgiysek, biynimb an siskoy diy, minim nup diniŋgambay gok kuyip diniŋgamb.

³⁶ Pen Gor chinup Yisrel biynimb diniŋg, minim tep aŋgak ak niñbim. Nund yip jimñiy mindeyan aŋgiy, biyomb chin kond mindyinçipun Jiysis Krays nup yokek owak. Nuk nep mey, biynimb okok maŋgiysek Biyomb chin yipund giy yimb mindip.

³⁷ Nimb key niñbim! Wosrey, Jon bi ñiŋg pikñemb ak ñiŋg pikñiyiŋg, minim tep kun ak kiñiŋ giy aŋgak miñmon Galiyliy. Kun giy aŋgek, aŋg dand amiy, aŋg dand amiy, biynimb Jiwdiya mindpay gok maŋgiysek niñyak.

³⁸ Pen niñbim! Bi Jiysis miñmon Nasaret nimb apun ak; Gor yip mindiy Kawnan nuk ak nup

yokek kond mindakniŋ, miñmon okok taŋgiy, biynimb yikop gok direp giyiŋ, biynimb Seytan gek kosyam mindeyak gok kuyip gek, suŋ ayak.

39-40 “Pen Jiysis, Jiwda miñmon okok girangi, miñmon yomb Jerusalem girangi gak gak rek, chin key niŋnuk rek aspiyn. Nup mon kiros bak biyon ŋaŋgbirikayey kumak ak pen, ŋin omiŋal nokom mindiy, Gor gek tip tikjakiy, ap miseŋ gek niŋnuk.

41 Biynimb maŋgiyek nup ma niŋyak; Gor chinup biynimb nuk niŋayak gok nep, ŋinuk nup yomek miseŋ niŋnuk. Chin mey nuk kumi� tikjakek, yip jimniy tap niŋnuk.

42 Chinup aŋgak, ‘Minim tep yand ak biynimb okok kuyip aŋgnirep giyiŋ aŋgnimimb. Kisen Gor aŋgek, ŋinuk Jiysis, biynimb kumyak gok sek, biynimb kim mindingambay gok sek kor niŋniŋgamb.

43 Pen ar kun ak, bi Gor minim aŋgep gok maŋgiyek aŋgyak, “Krays nuk apiy giniŋgamb rek Nop biynimb nup gosimb niŋniŋgambay gok kuyip tap siy tap timey gipay ak wiykyokniŋgamb” aŋgyak.” ”

Jiwda Mer Gunap Gor Kawnan Ak Diyak

44 Pen Piyta kun giy minim aŋg mindakniŋ, Gor Kawnan ak kuyip bak ayek,

45-46 Gor yimb nup dand aranyiŋ, minim yimb keykey aŋgyak. Kun geyak, bi Jiwda Jiysis nup gosimb niŋiy, Piyta yip wiyak gok niŋiy aŋgyak, “Gor Kawnan nuk ak, biynimb Jiwda mer guniy kuyip monmon yokek ap bak ayek, minim keykey yimb aspay aŋgyak.” Piyta pen aŋgak,

⁴⁷ “Gor Kawnan chinup yokak rek ak, miñiy biynimb guniy kuyip kunep yoki. Kun ak ñiñg pikniñg aŋgey, biynimb gunap kuyip mer aŋgniñgiy rek ma ayip aŋgak.”

⁴⁸ Kun aŋgiy, binuk gunap aŋgek, Jiysis ker mindpay aŋgiy, kuyip ñiñg pikñeyak aŋgyak, “Piyta! Ñin kaw bap chin yip mindenimin aŋgyak.” Aŋgeyak, ñin kaw bap, kiy yip mindek miñmon kun ak.

11

Piyta Jerusalem Amek Nup Minim Aŋgyak

¹⁻³ Pen Piyta biynimb Jiwda mer gok kuyip, Gor minim ak aŋgnek diyak kun ak, bi Jiysis minim dand amemb gok sek, biynimb Jiysis ker mindeyak gok sek niñyak. Kun ak kisen Piyta Jerusalem amek, Jiwda bi kumbak tikniñgiy aŋgyiñgipay gok, nup kuñay aŋgiy aŋgyak, “Nand yenen amiy, biynimb kumbak ma tikpay gok yip tap jimñiy ñimban?”

⁴ Kun aŋgeyak, Piyta Jopa mindiy, day niňak kesim ak kuyip aŋgñiñgiñg aŋgak,

⁵ “Yand miñmon yomb Jopa mindiy, Gor nup aŋgnij mindiy, day niňnik: wand yomb yimb ak semb biyoŋ nimbi yip ker owak.

⁶ Apek, yand wand kun ak mindek maŋ siňak amiy niňnik: siyn saraw, yakir kimin, kanj kayn, tap chin Jiwda kay ma ñimbun gok, maŋgiysek mindek.

⁷ Minim bap pen semb ar biyoŋ nimbi yip aŋgak, ‘Piyta! Nand tap kun gok pik ñiñjan aŋgak.’”

⁸ “Angek, pen aŋgnik, ‘Biyomb. Mer! Yand tap kun gok asik tep giy, ma ñimbiyn aŋgnik.’

⁹ “Aŋgen, minim kun ak tip aŋgak, ‘Gor tap yerip yerip gek suŋ ayip gok, tap asikep aŋgiy ma aŋgnimin aŋgak.’

¹⁰ Day niŋnik ar kun anep, tip ak niŋiy, tip ak niŋiy ginik. Pen kisen tap wand yomb kun ak, tip ak semb biyoŋ amnak.

¹¹ Won kun ak, bi omiŋal nokom korip chin mindonuk ak apchakyak. Bi kun gok biyomb Konliyas, miňmon Siysariya nimb ak aŋgyokek, yip poŋdiniŋ wiyak.

¹² Gor Kawnan ak yip aŋgak, ‘Gos kuŋay ma niŋnimin, kiy yip monmon amnimin aŋgak.’ Kun angek, yand mam Jiysis minim niŋbay kaw biy kuyip diy, kiy yip Konliyas korip ak amninuk.

¹³ Amjakon, Konliyas aŋgak, ‘Enjol bap apiy yip aŋgak, “Bi gunap aŋgenimin, miňmon Jopa amiy, bi Saymon Piyta apay ak nup poŋind apey, nip Jiysis minim tep ak aŋgñiniŋgamb.

¹⁴ Gor nuk biyimb korip nand yip mind-pim gok maŋgiysek dek, biyimb nuk min-deninqambim aŋgak.” Enjol ak kun angek mey, nip suk aŋgen opan aŋgak.’

¹⁵ “Konliyas yip kun angek, yand kiňiŋ giy minim aŋgnikniŋ, Gor Kawnan nuk ak chinup nind yokak rek, biyimb kun gok kuyip kuneq yokek,

¹⁶ Jiysis chinup aŋgak minim ak gos niŋnik. Nuk aŋgak, ‘Jon nimbipl yikop ñiŋ band anep ñiŋ pikňak; pen maŋ mindip, Gor nimbipl Kawnan nuk yipund giy ak yokniŋgamb aŋgak.’

17 Pen chin Biyomb Jiysis Krays nup gosimb niñuk ñin ak, Gor Kawnan nuk ak chinup yikop yokak rek, kuyip kunep yokak. Kun ak yergiy, Gor nup kirgan apnip aŋgak.”

18 Piyta kun aŋgek, bi nup kuŋay aŋgyak gok niñiy aŋgyak, “Gos nand key niñiy, biynimb Jiwda mer gok kuyip ker ma amninak. Gor kuyip diniŋ, nip aŋgek amninak ak, minim ma mindip aŋgyak.” Kun aŋgiy, Gor nup tep aŋgiŋ aŋgyak, “Chinup nep mer; biynimb Jiwda mer gok kunep: yenen tap siy tap timey gipun aŋgiy, nup aŋniŋeniŋgambay, kuyip gek perper min-denigambay aŋgyak.”

Antiyok Biynimb Jiysis Minim Niñyak

19 Pen Stiypin nup pikayak ñin ak; Jerusalem biynimb Jiysis nup gosimb niñyak gok, pirik keykey amniyak. Gunap pirik Saypras amniyak; gunap Piniysiya amniyak, gunap Antiyok amniyak. Amiy, Jiysis minim tep ak biynimb Jiwda mer gok kuyip ma aŋgñiyak; Jiwda biynimb jiw am kun okok mindiŋgipay gok kuyip nep aŋgñiyak.

20 Pen biynimb Gor nup gosimb niñyak gok gunap Saypras nimb, gunap Sayriinyi nimbi pirik miñmon Antiyok amiy; Jiysis minim tep ak, Jiwda biynimb sek, Jiwda mer gok sek kuyip aŋgñiyak.

21 Jiysis kiy yip mindakniŋ, minim aŋgñeyak mey, biynimb kuŋaynep, nind niñiŋgipay ar ak kirgiy, Jiysis nup gosimb niñyak.

22 Pen Jerusalem biynimb Jiysis nup gosimb niñyak gok, minim kun ak niñiy, bi kiyk Banabas nup aŋgey Antiyok amnak.

23-24 Nuk bi tep, Gor Kawnan nup bak ayek, Gor aŋgip rek nep giniŋgamb aŋgiy niŋyinjip ak mey, Antiyok amjakiy niŋak: Gor biynimb Jiwda mer kun gok yip nep mindek niŋiy, nup tep gaknij, kuyip minim gunap sek aŋgñirep giyinj aŋgak, “Gor nup dipim ak, ma kirginimimb; nup chinqiy nep mindenimimb aŋgak.” Kun giy aŋgñaknij, biynimb kuŋaynep, Jiysis nup gosimb niŋyak.

25-26 Banabas pen, Sol nup am dand wiyn aŋgiy, miňmon Tasas amiy piyw niŋiy, ponind and-kind apiy, simiy nokom kun ak, biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok kuyip, Gor minim tep ak aŋgñiyinj minderik. Antiyok biynimb yikop gok, biynimb Jiysis Krays nup gosimb niŋyak gok kuyip niŋiy aŋgyak, “Krays biynimb nuk” aŋgyak.

27 Niň kun ak, bi Gor minim aŋgep Jerusalem nimbi gunap, Antiyok wiyak.

28 Apey, Gor Kawnan ak bi kiyk Aŋgabas nup gos ſek aŋgak, “Yiwan yomb yimb ak, miňmon biy maŋgiysek giniŋ gisap aŋgak.” Aŋgek, aŋgak rek yiwan yomb sikerek ak, gapman biyomb Kilodiyas kond mindyinjip niň ak owak.

29 Kun giy yiwan yomb gaknij, Antiyok biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok, aŋgyak, “Mam ay chin Jiwdiya mindpay gok, yiwan mindpay rek, chin nokom nokom kuyip maniy gunap niňjun aŋgyak.”

30 Kun aŋgiy, maniy ay nan-giy, Banabas yip Sol yip kuyip niy aŋgyak, “Dand amiy, biyomb Gor minim aŋgñimbay gok kuyip ſer; kiy pen, biynimb gok kuyip bilok niŋiy aŋgyak.”

12

Herot Jemis Nup Pik Ay, Piyta Nup Kalambis Ayak

¹⁻² Ņin namb kun ak, gapman biyomb Herot, Krays ker mindeyak biynimb gunap kuyip timey giyinj, dam kalambis aying gak. Amiybi nuk gok kuyip aŋgek, Jon numam Jemis nup, baynat diy pisnep piŋiy ayey kumak.

³ Herot aŋgek kun geyak, Jiwda biynimb gok tep aŋgiy niŋyak. Pen kun giy niŋyak rek, Herot Piyta nup kunep aŋgek, di kalambis ayak. Giyak kun ak, Jiwda biynimb biret yiys sek ma ŋimbay ūn namb siŋak giyak.

⁴ Herot Piyta nup kun giy dam kalambis ay, amiybi onep jiy piskind ak kuyip bilok tingawip tingawip ay, pumbnamb kisyimken kond nep mindenimimb aŋgak. Herot gos nuk niŋak ak; pasopa ūn ak apiy pandikek ker, kisen nup dand biynimb mindeninjambay namb ak amiy, kor gininjambun aŋgiy niŋak.

⁵ Pen Piyta kun giy kalambis mindakniŋ, biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok, nup nen aŋgiy, Gor nup aŋgnij mindeyak.

⁶ Pen gapman biyomb Herot nup kor ginim aŋgiy niŋak ūn ak; kisyimken biyaŋ nup sen omiŋal tiwninjig, amiybi omiŋal bindon bindon niŋmindrikniŋ, Piyta namb biyaŋ kinek. Amiybi gunap mis akyan mindiy, kinjeŋrumb ak niŋmindeyak.

⁷ Pen Gor enjol bap aŋgyokek mon melik rek gakniŋ, kalambis korip miŋgan ak amnak.

Amiy, Piyta nup pik niñiy añgak, “Kasek tik-jakan!” Añgek tikjakakniñ, sen nup tiwniñgiyak ak wisikak.

⁸ Enjol ak nup añgak, “Simbnañg nand ak poñgay, sendol ak ay gan añgak.” Añgek, añgak rek gek; enjol ak añgak, “Chech paryomb ak aye amnur añgak.”

⁹ Añgek, chech paryomb nuk ak ay, korip miñgan mindek ak kirgiy, enjol ak yip sañdirik. Enjol gak kun ak, Piyta nuk añgnijak-en, “Ak day niñsipiyn añgiy niñak.”

¹⁰ Pen amiybi niñmindeyak kinjeñrumb omijał ak silgiy, kinjeñ kilis timey mis biyanj ak key yikakniñ, mis amnirik. Amiy, kinjeñnamb okok amyinq, Piyta niñak; enjol ak ma mindek.

¹¹ Kun gek, niñiy añgak, “Miñiy niñrep gispiyn. Ak Bapiy yomb nep, enjol nuk ak añgyokek, ap gapman biyomb Herot yip miñ kilis ayip ak wisikip. Gapman biyomb Herot sek, Jiwsa biyimb gok sek tap yip giniñg gipay ak, giniñgiy rek ma ayip añgak.”

¹² Kun añgiy, gos kun ak niñrep giy, binak Jon Mak nonim Mariya korip ak amnak. Korip kun ak biyimb kuñaynep apiy, Gor nup añgnij mindeyak.

¹³ Piyta apiy, kinjeñ ak pik giygiw gek, pañ Ronda, korip kun ak wong giyinqip ak, kinjeñ ak yikniñg owak.

¹⁴ Apiy niñak, Piyta meñg miñgan anep añgek niñiy, miñmiñ yimb giyinq kinjeñ ak sakiy giy ma yikak; am biyimb gok kuyip añgak, “Piyta ap mindip mis bikyañ añgak.”

15 Añgek añgyak, “Nip sakiy ayamb aspan añgyak.” Kun añgeyak, kilis yimb giy añgak, “Yesek ma apiyn. Niñind yimb apiyn. Piyta mindip mis bikyan añgak.” Añgek, “Ak kawnan nuk ak rek ayip añgyak.”

16 Pen kinjen ak tip pik giygiw gek, am kinjen ak yikiy niñyak; Piyta nep ap mindek niñiy, wal yimb añgyak.

17 Wal añgyakniñ, kuyip ñin tunç milich giy añgak, “Ma yimb añgnimimb añgak.” Kun añgiy, kalambis korip mindek, Gor enjol bap yokek apiy, nup yerer giy dand owak minim ak, kuyip añgñiy añgak, “Nimb Jemis nup añgñiy, bi Jiysis ker mindpay gunap kuyip añgñiy ginimimb; yand wikan bap key amjipiyn añgiy,” amnak.

18 Minek miñmon tikakniñ, amiibi gok Piyta ma mindek niñiy, yergip añgiy añg apran apyan gi mindeyak.

19 Gapman biyomb Herot, kun ak niñiy, nup kasek piyow niñiy dand wim añgek, piyow mer niñeyak; kuyip kor giy añgek, amiibi kun gok kuyip pisnep yimb pik ayak.

Herot Kumak

Kisen gapman biyomb Herot Jiwda kirgiy, am Siysariya mindyiñgip.

20 Mindiy, Taya biynimbiñ sek, Saydon biynimbiñ sek niñek, nup miluk yowak. Pen Taya-Saydon biynimbiñ ap bi Herot korip nup kond mindep, Blastas nup siy añgiy añgyak, “Chinup per yiwan gek, ap Herot miñmon nuk biy, keñmañgiy taw dand ambun sek. Kun ak chinup miluk ma niñnimuñ; kapkap jimñiy mindenjun añgyak.”

Angeyak, bi Blastas kun ak anġak, “Ak niñind apim anġak.”

²¹⁻²² Herot minim kun ak ninjy, ñin bap minim anġniŋgayn anġiy anġayak. Ñin kun ak apek; bi kiŋy kay aypay chech tep tep yimb gok ay siya kiŋy yomb nuk ar ak bisgiy, biyimb gok kuyip minim anġñek anġyak, “Ak bi rek ma asap, gor rek bap asap anġyak.”

²³ Pen Gor nup kirgiy, yimb nuk ak key dand aranak rek, Gor enjol bap yokek, ap nup gek tap yomb giy, kisow ayek kumak.

²⁴ Pen Gor minim ak anġñey amnakniŋ, miñmon okok kind kind amnak.

²⁵ Banabas yip Sol yip Jerusalem mindiy, giniŋ orik ak gindipur anġiy, Jon Mak nup poñind andkind Antiyok amniyak.

13

Banabas Yip Sol Yip Minim Anġniŋg Amnirik

¹ Miñmon Antiyok kun ak, bi Gor minim anġep gunap, bi Gor minim anġniyinġipay tiysa gunap mindeyak. Bi kun gok mey, bap Banabas; bap Sol; bap Simiyon. Bi Simiyon kun anup bi mosimb anġiŋgipay. Bap mey, Liwsiyas. Nuk miñmon Sayriyni nimb. Bap Maneyen, nuk mey biyomb Herot buŋgiy nuk ak.

² Pen bi Gor minim anġñemb kun gok, tap ma ñimbiy, Gor nup nep anġniŋ mindyakniŋ, Gor Kawnan ak kuyip anġak, “Nimb Banabas yip, Sol yip kuyip anġenimimb, woŋ kuyip anġnik ak ger amnimuŋ anġak.”

3 Kun anjek, tap ma ñimbiy, Gor nup nep aŋgnij mindiy, Banabas yip, Sol yip kuyip diniŋij, bilesiyim giyinj, Gor nirmiŋay yip mindeninjgamb aŋgiy aŋgyokeyak;

4-5 Gor Kawnan ak kuyip kond mindaknij, binak Jon Mak nup wong chinup siskoy gunap ginimuŋ aŋgiy poŋind, Seliwsya biyaŋ amiy, siyip diy, miñmon ñiŋ timb kusgak Saypras amniyak. Amiy, miñmon yomb Seliwsya amiy, Sol yip, Banabas yip Jiwda nan-gep korip gok amiy, biynimb gok kuyip Gor minim aŋgnirik.

6-8 Pen biynimb miñmon kun okok, Gor minim aŋgní dam dam; miñmon yomb Pepos amjakyak. Miñmon Pepos kun ak, gapman biyomb kiyk ak yimb nuk, Sesiyas Polas. Bi kun ak nuk bi gos kind yimb aŋgiy ninjyinjip. Nuk Banabas yip, Sol yip kuyip, yip Gor minim tep ak aŋger ninjyn aŋgiy, anjek apiy, minim tep ak aŋgnirik. Aŋgnér ninjy, buŋgiy nuk Jiwda nimb, kunj tap gok nep giyinj, ‘Yand bi Gor minim aŋgep aŋgyinjip ak aŋgak,’ ‘Bi omiŋal kun ak, minim aspiyr ak ma dinimin aŋgak.’ Bi kun ak yimb nuk Bajiysis. Pen Griyk minim aŋgiy, Eliymas aŋgyak. Eliymas aŋgyak minim kiňiŋ ak; koyimb sek aŋgiy aŋgyak.

9 Sol nup yimb bap mey, Pol aŋgyinjipay. Gor Kawnan ak Pol nup gos tep ñaknij, Bajiysis nup ninjyinjsek aymindiy aŋgak,

10 “Nip kichekiy tikak; timey nep gipan. Gor minim tep apay ak ma nep ninjban. Tap yerip yerip tep mindip ak kirgiy, biynimb gok kuyip tom nep gipan. Yerip ñin ak niŋniŋgamban?

11 Kun gipan ak Gor gek, ñin kaw bap windin

koy giy nep mindeninqamban aŋgak.”

Pol minim kun ak aŋgakniŋ, Eliymas niŋak; semb gach rek band bap, ap windin nup ak yiwgak. Kun gek, bi bap yip kinjeŋ yomaŋ aŋgiy, tungrirkoy gakniŋ,

¹² gapman biyomb Sesiyas Polas niŋiy, wal yimb aŋgiy, Jiysis nup gosimb niŋak.

Miňmon Antiyok Yimb Along Bap Pen Amnirik

¹³ Pen Pol binuk gok yip siyip diy, Pepos kirgiy, miňmon Pega, Pampiyliya propens ak amniyak. Am mindiy, Jon Mak nuk, kuyipmiňay kirgiy, andkind Jerusalem amnak.

¹⁴ Kiyk pen Pega kirgiy, miňmon Antiyok, Pisidiya propens ak amnirik. Am mindiy, Jiwda lotiw ñin ak apek, Jiwda nan-gep korip ak amiy, bisinq mindriknij,

¹⁵ bi lotiw kond mindyingipay gok tikjakiy, Mosis minim tikak gunap, bi Gor minim aŋgep tikyak gunap, riyytiym giy, ap Pol yip, Banabas yip kuyip aŋgyak, “Mam omiňal. Biynimb guniy niňdiningiy rek minim ar gunap mindonimuŋ; kuyip aŋgñinimiyr aŋgyak.”

¹⁶ Aŋgeyak, Pol tikjakiy minim aŋgniŋ, ñin dand araniy aŋgak, “Nimb Jiwda biynimb gok sek, Jiwda biynimb mer gok sek Gor nup niŋem tep gip gok, minim aŋgniŋ gispiyn biy, timund pik niŋmindenimimb.

¹⁷⁻¹⁸ Chin Jiwda biynimb miňiy mindpun biy, wosrey apis basind chinup gok, Gor niŋek tep gek aŋgak, ‘Biynimb kun gok rek diniŋgayn aŋgak.’ Kun aŋgiy kuyip dak ak mey, kisen kiyk miňmon Yiſip am mindeyak, kuyip kond mindrep gek; ñi

pañ gay, kuñay yimb mindeyak. Ñin kun ak, biyomb Perow kuyip ma amniñgiy aŋgak ak pen, Gor tap mageprek gunap giy, kuyip dand miñmon nep namb Saynay owak. Kiyk keñmañgiy tap gok nen, yiruk marik aŋgyiñgipay ak pen; kuyip kond mindrep gek, simiy yin ñin jiwiy, andikiy ar piskind ak amnak.

19 Pen kisen kuyip dap miñmon Keynan biy, miñmon onep ar ak wikan keykey ayniñg, apis basind sikop kuyip kond mindek, biynimb nind mindeyak gok gunap pik ay, gunap yuk yokiy, ap tip kun ak diyak.

20 “Kiyk Yijip mindey simiy yinak ak ñin pañgiy, miñmon nep namb okok mindey simiy yinak ak ñin pañgiy, biynimb yuk yokiy, miñmon kun ak diyak simiy yinak ak kunep ñin pañgiy gey mey, simiy yin ñin jiwiy onep tingawip piskind rek amnak.

“Pen Gor kuyip dap miñmon kun okok ay, bi minim tuñgasikep gunap aŋgayek, kuyip kond mindyiñgipay. Kisen bi minim nup aŋgep Samwel mindek ñin ak,

21 kiyk aŋgyak, ‘Chin kiñj, biyomb miñmon chinup mañgiysek kond mindenigamb bap din-jun aŋgyak.’ Aŋgeyak, Gor binak Kiys ñinuk Sol nup aŋgayek, kiñj kiyk mindyiñgip. Nup Benjamen kiñj ak tik dand ami yik. Nuk kuyip kond mindek, simiy yin ñin jiwiy, andikiy onep ar piskind ak amnak.

22 Pen kisen Gor Sol nup kirgiy, Jesiy ñinuk Depiyt nup dek, kiñj mindiy, kuyip kond mindyiñgip. Kun giy kond mindakniñ, Gor

aŋgak, ‘Jesiy ñinuk Depiyt bi tep yimb; apiyn rek nep giniŋgamb aŋgak.’

²³ Kun aŋgiy kisen aŋgak, ‘Yand gen, Depiyt tikek tik dand amiy tikniŋgambay bi bap, Yisrel biynimb biyomb kiyk mindiy, kuyip di Gor yip jimñiy ayniŋgamb aŋgak.’ Angek mey, Jiysis Krays nup tikeyak; aŋgak rek nep gak.

²⁴ “Pen Jiysis Krays tikjak woŋ ma gak ñin ak, Jon bi ñiŋg pikñemb ak ap Yisrel biynimb kuyip aŋgak, ‘Gor nup yenen timey gipun aŋgiy, tap siy tap timey gipim ak kirgem, nimbip ñiŋg pikñiniŋgayn aŋgak.’

²⁵ Jon biynimb okok kuyip Gor minim aŋgñi dand amiy, kisen ñin bap aŋgak, ‘Nimb yip an aŋgiy gos niŋbim? Biyomb per kond mindpun ak mey, wip aŋgiy niŋbim? Yand biyomb yimb kun ak mer; Nuk kisen winiŋgamb. Yand bi tep mer; tomb tirup nup ak tuŋgasikyiŋ, tap nup gok marik ginim rek ma ayip aŋgak.’

²⁶ “Pen nimb Ebrahim kiňiŋ ak sek, biynimb okok nimb Gor nup aŋgniŋbim gok sek Jiysis chinup aŋgiy kumak minim ak, minim chin yimb.

²⁷ “Jerusalem biynimb gok sek, biyomb kiyk gok sek minek minek Jiwda nan-gep korip ak amiy, Krays kisen winiŋgamb aŋgiy tikyak minim ak, niŋrep giyak ak pen; Jiysis apek, biyomb chin per kond mindpun ak, mey wip biy aŋgiy nup ma kirgiyak; nind bi Gor minim aŋgep gok nup pisnep pik ayniŋgambay aŋgyak rek nep giyak.

²⁸ “Nuk tap timey bap gip akan aŋgiy, piyow mer niŋyak ak pen; gapman biyomb Paylat nup aŋgyak, ‘Nup ñaŋgbirik aynimin aŋgyak.’

29 Aŋgey, nup dam mon kiros bak ak ňaŋgbirik ay, bi Gor minim aŋgep gok giniŋgamb aŋgiy aŋgyak rek nep giyak. Pen kun giy geyak, biyimb nuk gok ap nup tuŋgasik dam kamb miŋgan ak komey,

30 Gor gek tip ak tikjakiy,

31 kim mindakniŋ, Galiyliy biyimb nuk yip Jerusalem wiyak gok, nup minek kuŋaynep niŋyak rek, Yisrel biyimb gok kuyip aŋgñey niŋsipay.

32-33 “Miňiy mindpun namb biy, Jiysis nup gek tip tikjakip minim tep ak, nimbip aspur. Pen minim kun ak kisenimb mer; Gor wosrey apis basind sikop kuyip aŋgek, kond mindyiŋgipay minim anep aspur. Baybol buk day sam namba tiw apay ak tikiy aŋgyak,

‘Ñiyand. Yand miňiy Nap nand mindpiyn aŋgip’ aŋgyak.

34 “Gor aŋgak kun ak, Ñinuk kumek, tip gek tikjakak ak mey, kisen kumiy kuyiŋ yownimuŋ rek ma ayip. Gor Ñinuk Jiysis nup gek pisnep tikjakniŋgamb minim ak aŋgniŋg aŋgak:

‘Yand Depiyt nup; kuyip direp giniŋgayn aŋgiy minim aŋgaynik rek, nimbip giniŋgayn aŋgak.’

35 “Ar kun ak nep mey, baybol buk ‘Sam’ apay ak, minim gunap tikiy aŋgyak:

‘Ñi suŋ-tep nand, nip wong giňimb ak, ma kuyiŋ yowninggamb; nand gey tip tikjakniŋgamb aŋgyak.’

36 “Pen nimb gunap aŋgniŋgambim, Gor minim aŋgiy tikyak kun ak, Depiyt nup aŋgiy tikyak

aŋgniŋgambim ak pen; Depiyt nup aŋgiy ma tikyak. Depiyt Gor nup gosimb niŋiy aŋgak rek, biynimb nup gok kuyip wong giňi dand amiy kumek, nop nusind sikop kuyip komyiŋgipay okok dam komeyak, kuiŋg yowak.

37-38 Kun ak mam ay sikop niŋim! Depiyt nup ma aŋgyak, bi aŋgyak kun ak kumek, Gor gek tikjakak ak mey, ma kuying yowak. Bi kun ak Jiysis nup nep aŋgyak. Kun ak mey, Gor tap siy tap timey gipim ak niŋiy kirginiŋgamb aŋgiy, nimbip aspur.

39 Chin Jiwda low minim ar anep niŋiy go-niŋgambun; Gor tap siy tap timey gipun ak niŋnep mindeningamb. Pen Jiysis nup gosimb niŋoniŋgambun; tap siy tap timey ginuk ak, niŋiy kirgiy, ‘Biynimb suŋ-tep yand gok aŋgniŋgamb.’

40 Pen nimb bi Gor minim aŋgep gok, wosrey aŋgyak rek ginimimb rek ayip ak, niŋrep ginimimb. Kiyk aŋgyak:

41 ‘Biynimb niŋiy sik nep apim gok niŋim! Nimb mindpim won biy, tap giniŋgayn ak nimbip nind aŋgñembiyap, “Yesek apay” apkip rek ayip. Kun ak gos kuŋay niŋyinŋ kumnimimb aŋgyak.’ ”

42 Pol yip, Banabas yip minim kun ak aŋgiy mis amnirikniŋ, biynimb gok aŋgyak, “Lotiw ŋin kisen ak tip apiy, chinup minim kun ak gunap sek aŋgñinimiyr aŋgyak.”

43 Jiwda nan-gep korip ak kirgiy, keykey amniyakniŋ, Jiwda biynimb yipund giy gunap, biynimb okok nimb, Jiwda biynimb niŋyak rek niŋyak gok gunap Pol yip, Banabas yip kuyip kindik giy

amniyak. Kinjeñnamb ak amyinq, kuyip aŋgrep giy aŋgrik, “Gor chinup simb niŋimb rek dip aŋgiy, gos ak niŋiŋ nep mindenimimb aŋgrik.”

44 Jiwda lotiw ñin kisen ak, biynimb miňmon yomb kun ak mindeyak gok maŋgiyek rek, Gor minim niŋniŋ ap nan-giyak.

45 Kun geyak, Jiwda biyomb gok Pol yip, Banabas yip kuyip niŋey, milukrimey yimb yapek, biynimb gok kuyip minim yerip yerip aŋgrik ak aŋgjifiy, kuyipmiŋay aŋgjifiy giyak.

46 Kun giy aŋgjiewyak, Pol yip, Banabas yip kuyip aŋgrik, “Minim kun ak, nimbip Jiwda biynimb nind aŋgep rek ak apur ak pen; nimb key permindep ma diniŋgambun apim ak; miňiy Jiwda biynimb mer gok kuyip aŋgñiniŋgambur.

47 Kun ak, Gor wosrey aŋgek tikyak rek giniŋgamb. Nuk aŋgak:

‘Yand apiyn ak mey, nimb Jiwda biynimb gok, Jiwda mer gok kuyip melik kiyk ak mindiy, minim yip ak miňmon okok maŋgiyek aŋ ñem mey; biynimb minim yip niŋiy diniŋgambay gok kuyip, di yand yip jimňiniŋgayn aŋgak.’”

48 Jiwda mer gok minim kun ak niŋeyak, kuyip tep yimb gek, Gor minim nuk ak tep yimb aŋgyak. Kun ak biynimb Gor perper mindeninqiy aŋgiy niŋayak gok maŋgiyek, nup gosimb niŋyak.

49 Pen Jiysis minim ak, miňmon Antiyok okok maŋgiyek tapin nep amnakniŋ,

50 Jiwda biynimb gok kuyip miluk yapek, am Antiyok biyomb, biynyomb Jiwda lotiw wiyak gok kuyip aŋgeyak, kiy am biynimb kuŋaynep

dand apiy, Pol yip, Banabas yip kuyip timey giy, aŋgyokyak.

⁵¹ Aŋgyokeyak, miňmon Antiyok kun ak kiriŋ amniŋ, biyn bi guniy minim ak dand apor ma niŋbay aŋgiy, tomb silkul gok pipal piker yapek, miňmon Aykoniyam amnirik.

⁵² Pen Antiyok biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok, Gor Kawnan ak yip mindiy, miňmiň yimb giyinŋ mindyingipay.

14

Banabas Yip Pol Yip Aykoniyam Taŋgerik

¹ Banabas yip, Pol yip am Aykoniyam mindiy, Jiwda nan-gep korip ak amiy, minim aŋgrep gerik, Jiwda biynimb diy, Jiwda biynimb mer gok diy, kuŋaynep Jiysis nup gosimb niŋyak.

² Pen Jiwda biynimb gunap aŋgyak, “Minim kiyminŋay apiyr ak ma diniŋgambun aŋgiy,” am Jiwda biynimb mer gok kuyip aŋgey, biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok kuyip, miluk niŋyak.

³ Pen Banabas yip, Pol yip minim kun ak niŋiy, miňmon kun ak ma kiriŋ amnirik; mindying Gor minim tep ak aŋgñiŋyipay. Gor kuyipmiŋay kond mindakniŋ, tap mageprek gunap gerik, biynimb Jiwda mer gok niŋiy, minim aspiyr kun biy, niŋind yimb nep aspiyr aŋgiy niŋyak.

⁴ Pen Aykoniyam biynimb kun gok, asik keykey ay; pis bap Banabas yip, Pol yip minim aŋgrík rek niŋyak, pis bap, Jiwda biynimb aŋgyak rek niŋyak.

⁵ Pen, Jiwda biynimb gok, Jiwda biynimb mer gok, biyomb kiyk gok sek Banabas yip, Pol yip

kuyip timey giy, kamb jiw pikayun aŋgiy gos ak niŋyak.

⁶⁻⁷ Kiykm̄iŋay pen minim kun ak niŋiy, pirik miňmon Liystra Debiy, Likoniya propens ak amiy, kun okok giraŋgyiŋ, Gor minim tep ak aŋgñirik.

Bi Tomb Timey Gak Ak Suŋ Ayak

⁸⁻¹⁰ Pen miňmon Liystra kun ak, bi bap nonim nup tikak ŋin anep tomb timey gak bap mindek. Bi kun ak nuk ap bisiŋ mindyiŋ, Pol minim aŋgakniŋ, niŋmindek. Pol bi kun ak nup niŋiy, bi kun biy Gor yip gek suŋ ayniŋamb aŋgiy niŋmindip rek ayip aŋgiy, nup niŋyiŋ, menŋ miŋgan dand araniy aŋgak, “Jakan!” Aŋgek, tikjakiy amnak.

¹¹ Pol kun gek, biyimb niŋmindeyak gok wal aŋgiy, minim yimb kiyk Likoniya minim ak aŋgiy aŋgyak, “Bi semb biyoŋ nimb gok, biyimb rek ay, ap aspiyr biy aŋgyak.”

¹² Kun aŋgiy, Pol nup aŋgyak, “Ak bi minim aŋgep Hemis, per aŋgniŋbun ak wip aŋgyak.” Banabas nup pen aŋgyak, “Ak bi Sus, lotiw korip giy per aŋgniŋbun ak wip aŋgyak.”

¹³ Tap Sus aŋgiy aŋgniŋyipay kun ak, lotiw korip nup ak gayak dawin gol kun ak mey, bi lotiw yesek kond mindep kun ak, bi Sus per aŋgniŋbun ak miňiy wip biy aŋgiy, makaw aŋlām gunap diy, mon sum tep tep gunap diy dand apek, biyimb kuŋay yimb nep wiyak.

¹⁴⁻¹⁵ Pen Pol yip, Banabas yip giyak kun ak niŋiy, chirup Gor rek kun gispay aŋgiy, chech kiyk gok tuŋgralikiy, biyimb kuŋay mindeyak namb kun ak amiy aŋgrik, “Chirmiŋay gor mer!

Biynimb yimb yipund giy. Pen Gor Biyomb yimb tap okok mañgiysek gayak ak, minim tep nup ak dand aswur. Nuk semb biyon̄ gay, man ar biy gay, ñiñg solwara ak gay gak. Chir minim tep nup ak añgor, tap yikop añgniñbim gok kirgiy, Gor perminddep ak nup, añg niñmindenimimb añgiy nimbipl aspur.

¹⁶ Pen wosrey tikiy, Gor biynimb miñmon keykey okok, yerer giyak ak, minim ma añgak.

¹⁷ Pen nimbipl kirgek, yikop yimb ma mindpim; Minek minek nimbipl direp giyin̄; gek miñmon pikiy, tap keñmañgiy kun̄ay mindakniñ, miñmiñ gipim. Kun ak biynimb akay akay nuk mindip añgiy niñniñg, misen̄ niñniñgambay añgrik.”

¹⁸ Kun añgrik ak pen, biynimb kun gok bi omiñal biy semb biyon̄ nimbipl opiyar añgiy, kaw añlam gunap pik simbon̄ ñiniñg geyak, kosyam añg añg kuyip mer añgrik.

Pol Nup Kamb Jiw Píkyak

¹⁹ Pen kiymiqay miñmon Liystra kun ak nep mindriknij, Jiwsda biynimb Antiyok Pisidiya propens mindyinqipay gunap, Aykoniyam mindyinqipay gunap ap, biynimb kun gok kuyip yesek añgiy añgyak, “Minim tep ma aspiyr. Yesek aspiyr añgyak.” Kun añgeyak, biynimb kun gok niñiy, Pol nup kamb jiw pikay, pisnep kumimb añgiy, lipin̄ ñam kamb wariy giyak ak taw akyan̄ ken yokyak.

²⁰ Yokeyak, biynimb Jiysis nup gosimb niñyak gok, ap piñiy kus kus geyak, Pol tikjakakniñ, nup tip ak poñind dawin yomb miñgan biyan̄ amniyak.

*Banabas Yip Pol Yip Andkind Antiyok Siyriya
Amnirik*

Minek, Banabas yip, Pol yip Liystra kirgiy, miñmon Debiy amnirik.

²¹ Amiy, Jiysis minim tep ak biynimb gok kuyip aŋg̊erik, biynimb kunjaynep Jiysis nup gosimb niŋyak. Pen kiykmiňay nind opur ar anep amjur aŋgiy, andkind Liystra, Aykoniyam, Antiyok Pisiydiya propens ak amyiňg; biynimb nind Jiysis minim aŋger niŋyak gok kuyip, tip ak aŋg̊irep giying amnirik.

²² Pen aŋgrep giyiňg aŋgrik, “Jiysis minim ak ma kirginimimb; nup gosimb niŋbim rek nep niŋnimimb. Kun gem, nimbipliker niňiňgambay ak pen; kosyam mindpun aŋgiy gos ak ma niŋnimimb; Gor chinup diy kond mindenňgamb aŋgiy kilis giy gem amnimuň aŋgrik.”

²³ Kun aŋgiy, biyomb kuyip miñmon keykey kun gok kond mindenňgiy gunap aŋgay, kiyminjay tap ma niimbiy, Gor nup aŋgninjy, aŋgrik, “Biynimb guniy, nip gosimb niŋbay rek, kuyip kond mindenimin aŋgrik.”

²⁴ Kun giy Pisiydiya propens okok taŋgiy, andkind ap Peka, Pampiyliya propens ak amiy;

²⁵ Gor minim ak biynimb kun gok kuyip aŋg̊niy, miñmon Ataliya amnirik.

²⁶ Amiy, siyip diy; Antiyok Siyriya propens nind mindiy wirik ak andkind amnirik. Kiyk nind amniňg gerik, Antiyok biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok, Gor nup aŋgninjy aŋgyak, “Minim tep nand ak biynimb okok kuyip aŋg̊iniňg amjipiyr rek, kuyipmiňay kond mindrep ginimin aŋgiy,

kuyip minjay aŋgyokey, am Aŋgeyak, minim kun ak aŋgñi taŋgyiŋgipiy.

²⁷ Kun ak andkind Antiyok apiy, biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok kuyip suk aŋger, apeyak aŋgrik, “Nimb chirup, Gor nup aŋgniŋ mindnimbiŋnij mey, Gor chirup kond mind tep gaknij, Jiysis minim tep ak aŋgñi taŋgor; biynimb Jiwda mer gok kuŋaynep Jiysis nup gosimb niŋbay aŋgrik.”

²⁸ Kuyip kun giy aŋgñiy, kiy yip tapin mindyiŋgipiy.

15

Jerusalem Ap Nan-giy Minim Aŋgyak

¹ Pen Jiwda bi Jiysis nup gosimb niŋyak gunap, Jiwdiya nimb apiy, bi Jiwda mer Jiysis nup gosimb niŋyak gok kuyip aŋgyak, “Basind Mosis chinup Jiwda biynimb gok aŋgak, ‘Gor binuk mindniŋ, kumbak tiknimimb aŋgak.’ Kun ak nimb kun ma giningambim ak, Gor binuk ma mindeniŋgambim aŋgyak.”

² Pen Pol yip, Banabas yip minim ak yipund ma gip aŋgiy, kiy yip penpen yimb aŋ amniyak. Kun geyak, Antiyok biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok aŋgyak, “Bi gunap yokon, Pol yip, Banabas yip Jerusalem amiy, bi Jiysis minim dand amemb gok sek, bi lotiw kond mindpay gok sek minim aŋ amiy apiy giy, ap aŋgey chin niŋjun aŋgyak.”

³ Kun aŋgiy, kuyip yokyaŋknij, am am Piniysiya propens namb ak amyiŋ, biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok kuyip aŋgyak, “Miňmon okok biynimb Jiwda mer gok kunep, Jiysis nup gosimb

niñsipay aŋgyak.” Kun aŋgeyak, kuyip tep gak. Miňmon Piniysiya kun ak kirgiy, Samariya amiy, kuyip minim kun ak rek nep aŋgeyak, kiyk kunep niŋey tep gak.

⁴ Pen Samariya kirgiy, Jerusalem amjakeyak, bi Jiysis minim dand amemb gok sek, Jiysis biynimb nuk gok kuyip kond mindeyak bi gok sek, biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak yikop gok sek kuyip niŋiy aŋgyak, “Mam sikop aswim aŋgyak.” Aŋgeyak, Banabas yip, Pol yip pen aŋgrik, “Gor chin yip taŋiy mey, minim tep aŋgnon; biynimb miňmon okok kuŋaynep Jiysis nup gosimb niñsipay aŋgrik.”

⁵ Kun aŋgerik, bi Peresiyy Jiysis nup gosimb niŋyak gunap aŋgyak, “Biynimb Jiwda mer gok, Jiysis nup gosimb niñsipay ak, kumbak tikiy Mo-sis aŋgak aŋgak rek giy, Gor biynimb nuk yipund giy mindeniŋgambay aŋgyak.”

⁶ Kun aŋgeyak, Jiysis biynimb nuk gok kuyip kond mindep bi gok sek, bi Jiysis minim dand amemb gok sek minim kun ak aŋgrep gun aŋgiy ap nan-giyak.

⁷ Ap nan-giy, minim aŋg dam namb pikying, Piyya tikjakiy aŋgak, “Mam sikop. Nimb niŋbim: Gor chinup wong keykey aŋgip rek, wosrey Jiwda mer gok aŋgem niŋniŋgiy aŋgiy, yip aŋgek, am kuyip minim tep nup ak aŋgñinik.”

⁸ “Gor gos timund chinup maŋgiyek niŋimb ak, chinup Jiwda diy, Jiwda mer gok kuyip ma kirgip; Kawnan nuk chinup yokak rek, kuyip kunep yokak.

9 Chinup minim bap key aŋgiy; kuyip minim bap key aŋgiy ma gip. Chinup maŋgiysek minim ar nokom aŋgak ak mey, nup gosimb niŋon; tap siy tap timey gipun ak niŋiy kirgip rek, kuyip kunep gip.

10 “Gor kuyip pisnep dip kun ak, nimb yenен, Gor chinup yerip ginimuŋ aŋgiy nembnemb giyinŋ apim, ‘Mosis minim sikoy aŋgak aŋgak rek ma giniŋgambay ak, kuyip ma diniŋgamb apim?’ Asik mosik girep giniŋgiy apim kun ak, apis basind sikop gi mer niŋyak. Chin kunep gi mer niŋbun ak pen, nimb tip ak aspim.

11 Jiysis chinup simb niŋiy kumak rek, Gor chinup diy, biynimb okok kuyip diy gip aŋgak.”

12 Pen biynimb ap mindeyak gok, minim bap aŋgiy mer, kapkap mindeyak; Banabas yip, Pol yip aŋgrik, “Chir biynimb okok kuyip minim tep ak aŋñi taŋgyinŋ, Gor tap mageprek gunap kun kun giy gak aŋgrik.”

13 Pen minim kiyminqay ak aŋjiwriknij, Jemis tikjakiy aŋgak, “Mam sikop. Minim yand aŋgniŋ gispiyn biy niŋim!

14 Gor biynimb Jiwda mer okok kuyip gunap nind dak minim ak, Piyta mindarik nimbip aŋgip.

15 Biynimb Jiwda mer gok kuyip dak kun ak, bi Gor minim aŋgep gok wosrey aŋgiy tikyak rek nep gak. Minim kun ak tikiy aŋgyak:

16-17 Biyomb ak aŋgip, ‘Wosrey Jiwda kay nusind kiyk Depiyt mindek ñin ak, kuŋaynep mindrep giyak ak pen; miňiy yip kirgiy, gos kiyk key niŋbay ar ak nep gipay. Kun ak, kisen yand biynimb miňmon okok

mañgiysek diniñg gipiyn gok kuyip den, gos yip ak niñniñgambay.

18 Tap yerip yerip kisen giniñgamb ak niñbiyn ak mey, kun aspiyn añgip' añgyak."

19 Jemis minim kun ak añgiy añgak, "Biynimb Jiwda mer gok, Jiysis nup gosimb niñsipay ak, kuyip tap asik mosik gep gok kuñay mindip añgiy ma añgjun!"

20 Kuyip yikop minj tikyokiy añgjun: 'Biynimb gunap gor yesek gunap sinboñgniñg, kimin kanj tap okok pikeniñgiy, ma ñiñnimimb. Kimin kanj tap gok, likañ ak ma ñiñnimimb. Kuñam tuñgwikey kumek, likañ sek mindenigamb rek ma ñiñnimimb. Kuñam tikem, likañ amdek nep ñiñnimimb. Pen biyn siy bi siy ma ginimimb añgjun añgak.'

21 Yenen, chin Jiwda asik mosik gipun minim Mosis tikak ak, wosrey añgeyak niñbay. Miñiy kuneñ miñmon okok mañgiysek, lotiw ñin ak ap Jiwda nan-gep korip ak nan-giy, minim Mosis añgiy tikak ak añgey niñbay añgak."

Biynimb Jiwda Mer Gok Kuyip Minj Tik Yokiyak

22 Jemis kun añgek, Jiysis biynimb nuk gok kuyip kond mindeyak bi gok diy, bi Jiysis minim dand amemb gok diy, biynimb yikop Jiysis nup gosimb niñyak gok diy mañgiysek añgyak, "Antiyok biynimb kuyip minj bap tikiy, biyomb Jiwdas yip, Salas yip ñon; Pol yip, Banabas yip amjipiyr rek, dand kawsek amniyan añgyak." Bi Jiwdas kun ak yimb bap "Basabas" añgyiñgipay.

23 Pen kiyk kun aŋgiy, minj tik miñmon Antiyok Siyriya propens ak yokiy, miñmon Siyliysiya propens ak yokiy, aŋgyak,

“Mam sikop nimb mindpim?

“Chin numam nimbik Jiysis minim dand amemb gok sek, Jiysis biynimb nuk gok kuyip kond mindep gok sek nimbip biynimb Jiwda mer, Jiysis nup gosimb niŋbim gok minj tikyokskipun.

24 Yenen: minim bap wip ak; biynimb guniy nimb gunap, chinup aŋgninijy mer, gos kiyk anep niŋijy, nimbip am minim yomb gospar ayep rek gunap aŋgeyak mey,

25-26 nimbip minj biy tiksipun. Bi chin omiŋal sek aŋgyokon; Pol yip, Banabas yip kawsek niningambay. Yimb kiymiŋay ak, Jiwdas yip, Salas yip. Pen Pol yip, Banabas yip bi tep yimb omiŋal ak; chirup ŋaŋg pikayningambay aŋgiy gos ak ma niŋbiyr: Jiysis minim tep ak, monmon aŋgnirep giyŋg tapiyr.

27 Bi kiymiŋay yip yokningambun omiŋal kun ak, minj tikpun minim ar anep nimbip aŋgniniringayr.

28 Gor Kawnan ak chinup gos tep ŋek, minim kun biy tiksipun. Chin Jiwda gipun gipun rek ginimimb aŋgoningambun; kosyam giniŋgambim ak mey, tap magep yep kaw bap nep aspun.

29 Nimb Jiysis nup gosimb niŋbim rek, biynimb gunap, kimin kanj tap yesek gunap simboŋgiy pikeninggiy; ma niŋnimimb. Kimin kanj tap gok likaň ak ma niŋnimimb. Kuŋam miñ wok gey kumek, likaň sek mindonimuŋ ak kunep ma niŋnimimb. Biyn siy bi siy ma ginimimb. Tap

apun kun gok asikrep giniñgambim ak, tep yimb. Minim kun ak aŋgdipun. Tep.”

30-31 Pen biynimb Jerusalem nimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok, minim kun ak tikiy, Jiwdas yip, Salas yip kuyip ñey, Banabas yip, Pol yip miñmon Antiyok amniyak ñin ak, dand sesek amniyak. Dand amjakeyak, biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok ap nan-giy, minj tikyokyak kun ak riyyitum giy niŋey, kuyip tep yimb gak.

32-33 Jiwdas yip, Salas yip bi Gor minim aŋgep ominjal ak mey, ñin kaw bap Antiyok mindiy, mind tep giyan aŋgiy, minim tep gunap kuŋaynep aŋñirik. Kun giy aŋñindiy amnirikniŋ, mam ay kun gok aŋgyak, “Tep. Amniyr aŋgyak.”

34 Pen Salas gos nuk key niŋiy aŋgak, “Yand Antiyok biy mindenim aŋgiy,” Antiyok mindek; Jiwdas nep andkind Jerusalem amnak.

35 Pol yip, Banabas yip Antiyok mindiy, bi kun okok nimb gunap yip, Jiysis minim tep ak aŋgiy, aŋñirep giying mindiŋipay.

Pol Yip Banabas Yip Keykey Amnirik

36 Pen mind dand amiy, Pol Banabas nup aŋgak, “Chirmiŋay nind taŋgiy Jiysis minim aŋgor amnak miñmon okok, Jiysis nup gosimb niŋyiŋ nep mindpay akaŋ aŋgiy, am niŋiy wur aŋgak.”

37 Aŋgek, Banabas aŋgak, “Kun ak Jon Mak nup pojind amjur aŋgak.”

38 Aŋgek, Pol aŋgak, “Ñi kun ak nind pojind amor, woŋ gi diy ma owak; nuk Pampiyliya nep amiy kiring owak. Kun ak miňiy nup pojind ma amniŋgambur aŋgak.”

39 Pol kun aŋgek, kiykmiŋay keynep penpen aŋgiy, Banabas nuk Jon Mak yip siyip diy, miňmon Saypras amnirik.

40 Pol nuk pen, binak Salas nup dak. Biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok, Pol yip, Salas yip kuyip, Gor niripminjay kond mindaknij, taŋjy winimiyr aŋgiy aŋgyokeyak,

41 am Siyriya propens okok, Siyliysiya propens okok taŋgying, biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok kuyip, minim gunap sek aŋgrep girik.

16

Pol Miňmon Taŋgyingip Okok Tip Amnak

1-2 Kiymiŋay am am, miňmon Debiy ami, miňmon Liystra amjakrik. Miňmon kun ak, bi Jiysis nup gosimb niŋak bap mindek. Yimb nuk Timotiy. Biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak miňmon Liystra sek, Aykoniyam sek nuk bi tep yimb aŋgyak. Bi kun ak, nonim nuk Jiwda nimb Jiysis nup gosimb niŋak; nop nuk ak Griyk nimb.

3 Pol pen, Timotiy nup niŋek tep gek, nund yip Jiysis minim ak aŋgňi taŋgor aŋgiy niŋak ak pen; Jiwda biynimb gok, nop Griyk nimb ak niňuk kumbak ma tikip rek, minim nup ma niŋjun aŋgniŋgiy rek ayek niŋiy, Timotiy nup dand amek kumbak tikyak.

4 Tikiy kisen mey, Pol, Salas, Timotiy kiykyakam, dawin yomb okok taŋgying, biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok kuyip aŋgyak, “Bi Jiysis minim dand amemb gok sek, Jerusalem Jiysis biynimb nuk gok kuyip kond mindpay bi gok sek apay, ‘Mosis Jiwda asik mosik minim

aŋgak ak maŋgiyek mer; kaw bap nep dinimimb apay aŋgiy kuyip aŋgrep guyak.’”

⁵ Aŋgrep geyak mey, biynimb Jiysis nup gosimb ninjyak gok, mindrep geyak, biynimb yikop gok kunep tep gek, minek minek gunap sek Jiysis nup gosimb ninjyak.

Pol Wisin Niŋak

⁶⁻⁷ Pol binuk gok yip Esiya tanjey, Gor Kawnan ak aŋgak, “Miňmon biy minim tep ak kuyip ma aŋgñinimimb aŋgak.” Kun aŋgek, Priysiya propens namb okok taŋgiy, Galesiya propens namb okok taŋgiy, ap miňmon Miysiya maŋ maŋ giyinj, Biytiyniya propens amnun aŋgeyak, Jiysis Kawnan ak kuyip aŋgak, “Ma amnimimb aŋgak.”

⁸ Kun aŋgek, miňmon Biytiyniya ma amniyak; Miysiya kirgiy, miňmon Trowas amniyak.

⁹ Amiy, kisyimnamb biyan Pol day niŋak; bi Masedoniya propens nimb bap tikjakiy, nup suk aŋgyinj aŋgak, “Chinup simb niŋiy, niŋtikiy, pis biy winimin aŋgak.”

¹⁰ Pol kun giy day niŋek, ak Gor nep, Masedoniya biynimb kuyip minim tep ak aŋgñinimimb aŋgip aŋgiy, am siyip diy,

¹¹ am am, miňmon niŋtimb kusgak Samotres amjaknuk. Minek pen, miňmon niŋtimb kusgak Niyapoliys amjakiy,

¹² siyip ak kirgiy, Masedoniya biynimb miňmon yomb kiyk Piyliypay amjaknuk. Miňmon Piyliypay kun ak, Rom gapman kuŋaynep ap mindiy kond mindyinjipay.

Biyn Liydiya Jiysis Nup Gosimb Niŋak

Ñin kaw bap miñmon kun okok yikop mindiy,

¹³ Jiwda lotiw ñin ak apek, miñmon yomb biy ñiñg gol akyim, Gor nup aŋgnıñgbay tip bap mindip aŋgiy, miñmon yomb kun ak kirgiy, amiy niñnuk: biyn gunap ap mindeyak. Niñiy, kun siňak bisgiy, kuyip minim aŋgñinuk.

¹⁴ Biyn mindeyak kun gok, bap yimb nuk Liydiya. Nuk chech muk gok gayek tawyıñgipay. Nuk Tayatayra nimb. Gor nup nep aŋgninyıñgip. Biyn kun anup, Jiysis gos tep ñek, Pol minim aŋgak ak niñind aŋgip aŋgiy dek,

¹⁵ nup ñiñg pikñiy, biynimb nuk yip kinyak gok kuyip ñiñg pikñiy ginuk. Biyn Liydiya kun ak aŋgak, “Nimb yip niñem, Jiysis nup gosimb niñbiy rek ayip ak, ap korip yip biy mindenimimb aŋgak.” Chinup kun aŋgek, niñind aŋgip aŋgiy, am korip nup ak kininuk.

Pol Yip Salas Yip Kuyip Kalambis Ayak

¹⁶ Pen chin minek bap tip ak, Gor nup aŋgnıñning amiy, pañ wong yikop giñemb bap nup namb piknuk. Pañ kun anup kichekiy aban ayek mey, tap yerip yerip kisen giniñgamb ak, biynimb gok kuyip aŋgñek, nup maniy tawyıñgipay. Kun gek, bi nup taw dand apey, wong kuyip giñiyıñgip gok, maniy yomb diyiñgipay.

¹⁷ Chin amninukniñ, pañ kun ak chinup kisen giyıñg aŋgyıñgip, “Bi guniy, Gor Biyomb ak nup wong giyıñg, nimb yergem Gor nimbip dinıñgamb minim ak aŋgñiraspay aŋgyıñgip.”

¹⁸ Pen minim kun ak rek, minek minek aŋgek, minek bap Pol nup yiruk gek, andikiy pañ kun

anup kichekiy ambañ ayak anup aŋgak, “Jiysis Krays yip ginimin aŋgip rek, nip aspiyn, pañ anup kirgiy amnoŋ aŋgak.” Kun aŋgakniŋ, kichekiy nup ambañ ayak ak, mis amnak.

¹⁹ Pen pañ kun anup kond mindyinçipay bi gok, Pol kichekiy aŋgyokak minim ak niŋiy, maniy yomb dipun ak, kisen ma dininçambun aŋgiy, Pol yip, Salas yip kuyip kor giniŋ, lipiŋ dand, Rom biyomb mindeyak ak amiy aŋgyak,

²⁰ “Jiwda nimb bi omiŋal biy, ap miňmon chinup biy monmon gispiyr ak, yesek gispiyr.

²¹ Chin Rom biynimb, minim nindik ar ak key mindip ak pen; kiyk yerginiŋ, minim kisenimb ak niŋyaŋ aŋgiy aŋgraspiyr aŋgyak.”

²² Biynimb mindeyak gok kuneŋ, minim ar kun anep aŋgeyak, biyomb gok tikjakiy, chech kuyip-miňay gok tuňgasikiy aŋgyak, “Kur diy pikim aŋgyak.”

²³ Aŋgeyak, kur diy pik andik mandik giy, dam kalambis miňgan ak yokiy, bi kalambis kond mindeks anup aŋgyak, “Kuyipmiňay niŋmindenimin aŋgyak.”

²⁴ Aŋgeyak, bi kalambis kond mindeks ak, kuyip-miňay poňind dam korip miňgan yimb biyaŋ ay, tomb kind kuyip omiŋal ak diy mon yomb miňgan ak aŋgek liŋger amek, lokiyim gak.

²⁵ Pen kisyimnamb yomb biyaŋ, Pol yip, Salas yip Gor nup aŋgniňiŋ, lotiw kamep gunap aŋ mindrikniŋ, kalambis bi gok maŋgiysek niŋmindeyak.

²⁶ Kun giy niŋmindyakniŋ, day monmon yomb ak diy, kalambis korip ak dand doňwiy giy, kinjeŋ

gok yikiy, kalambis kay kuyip tiwniŋgiyak senwur gok, maŋgiyek asikak.

²⁷ Kun gek, bi kalambis kay kuyip kond mindek ak tikjakiy niŋak; kinjeŋ gok maŋgiyek yikiy mindek. Nuk niniy, kalambis kay kinjeŋ yikiy pirik amdipay rek, biyomb ak yip ñaŋgniŋgamb aŋgiy, ñayip baynat ak lipiŋ diy, nuk key piŋiy ayin aŋgak.

²⁸ Pol pen, meŋ miŋgan dand araniy aŋgak, “Yenen nak key piŋiy ayniŋ gispan? Chin ma pirik ambun. Maŋgiyek mindpun aŋgak.”

²⁹ Aŋgek, bi kalambis kond mindek ak meŋ miŋgan dand araniy aŋgak, “Kalambis kay amdipay rek ayip! Sup ak kasek dowim aŋgak.” Aŋgek, sup dand apeyak, dand korip miŋgan amiy, jel gek, jep jep diyiŋ, am Pol yip, Salas yip minderik kiňiŋ siŋak koŋgim yimak.

³⁰ Pen kun giy koŋgim yimiŋ tikjakiy, kuyip-miŋay poŋind mis biyaŋ amiy aŋgak, “Bomiŋal. Yand yergen, Gor yip diniŋgamb?”

³¹ Aŋgek, nup aŋgrik, “Jiysis nup gosimb niŋeniŋgamban; Gor nip diniŋgamb; biynimbi nand yip kinban gok kuneŋ aŋgrik.”

³²⁻³³ Kun aŋgerik, kuyipmiŋay kisyimken biyaŋ nep dand amiy, pikyak gok ñiŋ ayokak. Pen Pol yip, Salas yip biynimbi nuk yip kinyak gok sek kuyip, Gor minim ak aŋgnerik, nup gosimb niŋeyak, kuyip maŋgiyek ñiŋ piknirik.

³⁴ Ñiŋ piknirik, bi kalambis kay kuyip kond mindek kun ak, kuyipmiŋay poŋind korip nuk ar biyoŋ amiy, tap keňmaŋgiy ñek ñiŋrik. Bi kun

ak, biynuk ñapən nuk gok sek, “Miñiy Gor nup gosimb niñbun aŋgiy,” tep gakniŋ mindeyak.

³⁵ Minek pen, Rom biyomb gok, poliys gok kuyip aŋgyak, “Bi kalambis mindpiyr omiňal ak kuyip wisik yokem, amnimiyr aŋgyak.”

³⁶ Aŋgeyak, bi kalambis kay kuyip kond mindyiŋgip ak, minim kun ak dand Pol yip, Salas yip minderik ak amiy aŋgak, “Biyomb gok nirip apay, ‘Wisik yokem amnimiyr apay.’ Kun ak gos sek amnimiyr aŋgak.”

³⁷ Aŋgek, Pol aŋgak, “Chirmiňay kunep bi Rom nimb ak pen, kor niñiy mer; biynimb namb ak chirupmiňay kur diy pikiy, dam kalambis aypay ak tep ma gip. Kun ak chirup kapkap weygıy aŋgyokun aŋgiy aspay? Kiyk key apiy, chirup wisik yokniňgambay aŋgak.”

³⁸⁻³⁹ Pol kun giy aŋgek, poliys gok minim kun ak niñiy, andkind am biyomb gok kuyip minim kun ak aŋgneyak, kiyk kunep Rom nimb aŋgiy pirikiy, am Pol yip, Salas yip kuyip minim sayn aŋgiy aŋgyak, “Nirmiňay miňmon yomb kun biy kirinj amnimiyr aŋgyak.”

⁴⁰ Aŋgeyak, Pol yip, Salas yip kalambis korip ak kirgiy, biyn Liydiya korip ak am mindiy, biynimb Jiysis nup gosimb niňyak gok kuyip minim aŋgrep giy, amnirik.

17

Tesalonayka Biynimb Pol Yip Salas Yip Kuyip Pikniňg Giyak

¹ Kiymiňay miňmon Piyliypay kirgiy, am am miňmon Ambiypoliys amjakrik. Ambiypoliys

nimb am am, miñmon Apoloniya amjakrik. Pen Apoloniya nimb am am miñmon Tesalonayka amjakiy niñrik; Jiwda nan-gep korip bap mindek.

² Niñiy, Pol per giyingip, Jiwda lotiw ñin omijal nokom, biyimb gok yip nan-gep korip miñgan ak amiy, Gor minim nind añgiy tikyak ak, añg amiy apiy guyak.

³ Kun guy añg amiy apiy giying, kuyip Jiysis minim tep ak añgnirep giying añgak, “Bi Krays winiñgamb añgiy kond mindpim ak, nuk apiy, chinup nen añgiy, yiur dak. Bi Kiyñ yomb key yimb kond mindyiñgipun ak mey, bi Jiysis nimbip kesim dispiyn ak nep. Baybol buk ak nup nind añgiy tikyak rek, kumiñ tip ak tikjakak añgak.”

⁴ Kun añgek, gunap niñind añgiip añgiy, Pol yip, Salas yip kind ak amniyak. Griyk biyimb Gor nup añgniñyiñgipay gunap; biyñ yimb sek gunap kuneñ, Pol yip, Salas yip añgrik minim ak diyak.

⁵ Deyak, Jiwda bi gok niñey miluk yapek, bi timey yikop mindeyak gunap dey, kiyk pen am biyimb kunjyneñ dand apey, kilpul yomb añgyak. Pen Pol yip, Salas yip kuyip piyow niñiy, biyimb guniy kuyip ñon, pikyan añgiy, am Jeson korip ak piñiy kus kus guy, piyow mer niñyak.

⁶ Piyow mer niñiy, Jeson nup diy, biyimb Jiysis nup gosimb niñyak gunap sek diy, dand gapman biyomb mindeyak ak amiy, kor guyak. Kor guy añgyak, “Bi miñmon okok mañgiysek tañgiy minim añgniyakniñ, kilpul yomb apay gok, miñiy ap mindpay miñmon chin biy.

⁷ Kiyk gapman biyomb chinup Siysa nup kirgiy, Biyomb kiyk Jiysis nup nep dipay. Pen bi Jeson

biy, bi kun gok kuyip dam korip nuk ak ayip ak mey, nup dand aswun aŋgyak.”

⁸ Kun aŋgeyak, biynimb kuŋay ap mindeyak gok sek, gapman biyomb gok sek niŋiy, gos kuŋay niŋyak.

⁹ Gos kuŋay niŋiy, Jeson nup maniy gunap diy, biynimb nup sek dand wiyak gok maniy gunap diy aŋgyak, “Kisen minim kun ak tip aŋgñeninggambim, maniy nimbiŋp kin biy pisnep diniŋgambun aŋgyak.” Kun aŋgiy, kuyip aŋ mis yokyak.

Miňmon Beriya Minderik

¹⁰ Kisyim owakniŋ, mam Tesalonayka nimbi gok, Pol yip, Salas yip kuyip aŋgyokey, miňmon Beriya amnirik. Amiy, Jiwda nan-gep korip miňgan ak amiy, biynimb gok kuyip minim aŋgñirik.

¹¹ Jiwda biynimb kun gok, Jiwda biynimb Tesonayka mindeyak gok rek mer; kiyk mindrep giyak ak mey; minim kuyipmiŋay ak niŋey tep gakniŋ, niŋind apiyr akan aŋgiy, Baybol buk ak minek minek riytiym gi niŋiy mey,

¹²⁻¹³ biynimb kuŋaynep, Jiysis nup gosimb niŋyak. Griyk biyn yimb mindek gok kunep, kuŋaynep Jiysis nup gosimb niŋyak.

Pen Pol am Beriya biynimb kuyip, Gor minim ak aŋgñisap aŋgey, Jiwda biynimb Jiw ap Tesonayka mindyinçipay gok miluk yapek, apiy Beriya biynimb kuyip nembnemb gey, kal ji-wniŋ geyak.

¹⁴ Kun ak niŋiy, biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok, Timotiy yip, Salas yip kuyipmiŋay

miñmon Beriya kun ak kirgiy, Pol nup dam miñmon nambiyas gol okok yokyak.

15 Pen bi gunap Pol nup dam miñmon Atens yokyak, andkind amniyaknij, Pol kuyip aŋgak, “Timotiy yip, Salas yip kuyip aŋgyokem, kasek winimiyr aŋgak.”

16 Nuk kun aŋgiy, kuyipmiňay miñmon Atens kun ak kond mindiňg niňak; biynimb kun gok, gor yesek kiyk aŋgniňiŋgipay gok, kuňay yimb nep mindek. Niňek, simbwur nup ak timey yimb gek,

17 lotiw ñin gok Jiwda nan-gep korip ak amiy, bi Jiwda nimbi gunap, bi yikop Gor nup aŋgniňiŋgipay gunap yip minim aŋg amiy apiy giyinipay. Pen ñin yikop gunap kuneň, ap biynimb nan-giyinipay tip ak nan-giy, kiy yip minim aŋg amiy apiy gi mindiňiŋgipay.

18 Miňmon kun okok, biynimb gos ar keykey niňyak gok, yimb keykey aŋgiy, gunap Epkiwriyan biynimb aŋgyak, gunap Stoyik biynimb aŋgyak. Minek bap, Pol biynimb kun gok yip minim aŋg amiy apiy giy, Jiysis kumiň tikjakak minim ak aŋgek, bi tiysa kiyk gok sek niňij; gunap aŋgyak, “Bi minim monmon aŋgip biy, minim kun ak yerip asap?” Pen gunap aŋgyak, “Biynimb par okok aŋgniňbay tap gok asap aŋgyak.”

19-20 Pen Pol nup dand kanjsol kay mindeyak ak amiy aŋgyak, “Nand minim kisenimb, biynimb okok kuyip apan ak, miňiy chinup aŋgey, minim kiňiň kun ak niňrep gun aŋgyak.”

21 Pen biynimb miňmon Atens nimbi gok sek,

biynimb okok nimb ap Atens mindeyak gok sek minim kisenimb gunap ninjiy, aŋg mindonjun aŋgiy gos anep niŋyinŋipay.

²² Pen Pol kanjsol mindeyak namb ak tikjakiy aŋgak, “Nimb Atens biynimb. Yand nimbip niŋbiyn. Nimb kilis yimb giy, tap gunap aŋgninjun aŋgiy, gos ak niŋbim.

²³ Yand akniy taŋgiy niŋbiyn; nimb kamb bind keykey giy, tap keykey aŋgninbim rek, yimb ak ar kun ak tikpik. Kamb bind bap gaypik ak, yimb ak tikiy apik, ‘Bi ma niŋbun ak: kamb bind nup biy apik.’ Minim ma niŋbun aŋgiy tikpik kun ak, nimbip miňiy kiňiŋ ak aŋgninŋ gispiyn.

²⁴ “Gor mankumb biy gay, tap okok maŋgiysek gay gak ak, nuk biyomb yimb. Semb biyon sek, man biy sek kond mindip. Biynimb gok korip akaŋ, tap gunap gayey, nuk ap tap gayniŋgambay namb kun okok mindonimuŋ rek ma ayip.

²⁵ Nuk chinup gay, aňiŋ band ak yokek, aňiŋ ayiŋ mindpun. Tap chin okok maŋgiysek, nuk nep gayak. Nuk Bi kalrimey kun ak, chin tap tep bap giy, nup niŋjun rek ma ayip.

²⁶ Nuk Andam nup nep gayek, Andam nuk pen tik dand amiy apiy gek mey, biynimb keykey okok maŋgiysek mindpun. Gor nuk nep gek mey, biynimb gunap miňmon bap mindiy, mind dand amiy, kisen nuk key aŋgak ñin ak apek, biynimb okok nimb gunap ap tip kun ak dipay.

²⁷ “Gor gek, ñin gunap kosyam mindpun ak, yip gosimb niŋyaŋ aŋgiy gip. Nup gosimb niŋniŋ, nuk par okok ma mindip; chin yip mindip.

²⁸ Ñin ar nuk ak mey, chin mindpun. Pen bi

minim kil tikep nimb key gunap, Gor nup Bapiy chin aŋgyak ak, niŋind aŋgyak.

²⁹ Pen biynimb gok yenen gol, kamb, tap gok diy, gos kiyk key niŋiy, tap gunap gay aŋgnıŋbay.

³⁰ Wosrey Gor minim nup ak ma niŋyiŋgipay rek, kuyip minim gunap kuŋay ma aŋgak. Pen miňiy biynimb miňmon okok maŋgiysek kuyip aŋgip, ‘Tap gunap aŋgnıŋbim ak kirgiy, tap yerip yerip timey gipim ak kirgiy, yip nep gosimb niŋnimimb aŋgip.’

³¹ Aŋgip kun ak niŋrep yimb ginjun. Kisen nuk key niŋimb ñin bap apek, binuk yipund giy nep gip ak yokek apiy, biynimb maŋgiysek kor giy, bilokniŋgamb. Chin niŋbun: binuk chinup kor yomb giniŋgamb kun ak, Gor gek kumiyl tip ak tikjakak aŋgak.”

³² Pol minim kun ak kun giy aŋgek, biynimb mindeyak gok niŋying, gunap sik aŋgyak; gunap aŋgyak, “Ñin gunap minim kun ak tip aŋgenimin, chin niŋjun aŋgyak.”

³³ Kun aŋgyakniŋ, Pol kuyip kiring amnak.

³⁴ Pen miňmon Atens kun ak, biyn bi gunap, minim nup ak kindik giy, Jiysis nup gosimb niŋyak. Biyn bi kun gok mey, bi bap yimb nup ak Dayoniysiys. Nuk biyomb kanjsol kiyk kun ak nimb bap. Biyn bap yimb nuk Damariys. Pen biynimb bi yikop gunap sek Jiysis nup gosimb niŋyak.

18

1 Pol miñmon Atens kun ak kirgiy, miñmon Koriyn amiy niñak;

2-3 bi Jiwda ber, miñmon Pontas nimb bap ap minderik. Biynuk yimb ak Priysiyla; nuñgumiý yimb ak, Akiwiyla. Biber kun ak, kiyk am mindyinçipiyrl; miñmon Yitaliy, Rom mañ okok. Kiyk kun giy am mindyinçipiyrl ak pen, ñin kun ak biyomb Kilodiyas, Jiwda gunap miñmon Rom biy ma mindençiy anjek mey, ap miñmon Atens kun ak minderik. Biber kun ak, kiyk ser korip gayinçipiyrl. Pen Pol kunep, woñg kun ak rek giyinçip ak mey, am kiy yip mindiy, ser gok gayinçipay.

4 Pol nuk pen, Jiwda biynimbl, Griyk biynimbl mañgilysek niñyañ ançiy, Jiwda lotiw ñin ak wakniñ, nan-gep korip ak amiy, kiy yip minim anç amiy apiy giyinçip.

5 Kun gi dand amiy, kisen Salas yip, Timotiy yip miñmon Masedoniya kirgiy aperik, ser giyinçip woñg ak kirgiy, minek minek Jiwda biynimbl gok kuyip minim ançñirañgyiñg ançyiñgip, “Bi Kiñ yomb key yimb per kond mindyinçipun ak mey, Jiysis nep ançyiñgip.”

6 Kun anjek, minim nup ak ma niñiy, nup ançjiweyak; Gor nup yenen kirpay ançiy, chech nuk ak pipal pikyinç, kuyip ançak, “Yand nimbip Gor minim ak ançñen ma niñbim ak, tap nimbik key. Miñiy nimbip Jiwda biynimbl kirgiy, biynimbl Jiwda mer gok kuyip ançñiniñgayn ançak.”

7 Kun ançiy, kuyip kirgiy, bi Jiwda mer bap korip ak amnak. Bi kun ak yimb nuk Taytas

Jastas. Nuk Gor nup aŋniŋyinjip. Korip nuk ak mindek; Jiwda nan-gep korip gol siŋak.

⁸ Pen Kriy spas, bi Jiwda nan-gep korip kond mindyiŋip ak; biyimb nuk yip mindeyak gok yip, Pol Jiysis minim aŋgak ak, niŋind aŋip aŋiy, Jiysis nup gosimb niŋiy ŋiŋ pikyak. Koriy biyimb gunap kunep, Pol minim aŋgak ak niŋiy, Jiysis nup gosimb niŋiy, ŋiŋ pikyak.

⁹ Minek bap, Pol day niŋak; Biyomb ak nup aŋgak, “Yand nand yip nep mindpiyn ak mey, ma piriknimin; minim yip ak biyimb gok kuyip monmon aŋñinimin.

¹⁰ Miňmon yomb biy, biyimb yand kuŋay yimb nep mindpay; biyimb gunap nip timey giniŋgiy rek ma ayip aŋgak.”

¹¹ Kun aŋgek, Pol miňmon okok ma amnak; miňmon kun anep mindiy, simiy nokom, takin onep kangol ak, Gor minim ak aŋñi mindyingip.

¹² Pen Rom biyimb gok, biyomb Galiyow nup aŋgey, ap Akaya propens kond mindek ŋin ak; Jiwda biyimb gok, Pol nup niŋey miluk yapek, nup dand kor amiy aŋgyak,

¹³ “Bi biy biyimb gok kuyip Gor minim aŋñispiyn aŋiy, Rom biyimb mer apay minim gok nep kuyip aŋip aŋgyak.”

¹⁴ Kun aŋgeyak, Pol minim kun ak pen aŋgiyn aŋgakniŋ, biyomb Galiyow tikjakiy kuyip aŋgak, “Nimb Jiwda biyimb. Bi biy tap timey bap gombikop, minim nimb kor gipim ak niŋbinip.

¹⁵ Pen nimb yikop apim, ‘Bi biy yesek aŋgiy aŋip, “Bi Kiŋ yomb key yimb per kond mind-pun ak mey, Jiysis nep aŋiy,” nasind sikop

minim mer apay ak gunap aŋgiy gip apim' ak, yand ma niŋniŋgayn. Ak minim yand mer. Minim kun ak nimbik key aŋgnimimb aŋgak."

¹⁶ Kun aŋgiy, kuyip aŋg mis yokakniŋ,

¹⁷ kiyk mis amyiŋ, bi Jiwda nan-gep korip kond mindep, Sosteniys nup kur diy pikyak. Nup kun guyak ak pen; biyomb Galiyow ninjy, minim bap ma aŋgak.

Pol Tip Ak Andkind Antiyok Siyriya Amniyn Aŋgiy Amnak

¹⁸ Pen Pol miñmon Koriyn tapin mindiy, mam ay gok kuyip aŋgak, "Nimbkaw mindem aŋgiy," Akiwiyla ber yip miñmon Siyriya amnun aŋgiy, siyip diy sandiyak. Am am miñmon Senkriya apay ak amjakiy, Pol yand Gor nup chingiy nep mindeningayn aŋgiy minim aŋgaying, jun kas nuk ak tikak.

¹⁹⁻²² Pen kiyk am am miñmon Yipiyses amjakiy, Pol nuk Jiwda nan-gep korip miŋgan ak ami, Jiwda biyimb gok yip, minim aŋg amiy apiy gak. Kun gek, nup aŋgyak, "Ñin gunap sek, chin yip biy mindenimin aŋgyak." Kun aŋgyak ak pen, minim kuyip ak ma diy aŋgak, "Nimb kaw mindem. Gor yip yaw aŋgeniŋgamb; kisen andkind winingayn aŋgak." Kun aŋgiy, Akiwiyla ber kuyip, biyimb kun gok yip aŋgay, nuk siyip diy, am am miñmon Siysariya amjakiy, biyimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok kuyip, nimb mindpim aŋgiy, tip ak siyip diy, miñmon Antiyok amnak.

²³ Amiy, tapin yep ñin kaw bap mindiy kuyip kirgiy, nuk am Galesiya propens okok sek,

Priysiya propens okok sek giranjiŋ; biynimb Jiysis nup nind gosimb niŋyak gok kuyip, aŋgñirep gek, niŋrep giyak.

Binak Apolas Gak Minim Ak

24-25 Pen bi Jiwda miňmon Aleksandriya nimb bap, ap Yipiyses mindek. Yimb nuk ak Apolas. Nuk bi minim aŋgrep yimb giy; Baybol buk day nind tikyak ak niŋrep yimb giy gak ak mey; Jiysis minim ak biynimb okok kuyip yipund giy nep aŋgak. Minim aŋgak kun ak, Jon bi ŋiŋ pikňemb niŋjak rek nep niŋiy aŋgak. Pen nuk Jiysis minim gunap sek niŋrep ma gak.

26 Ņin kun ak tikiy nuk ma pirikiy, Jiwda nangep korip ak amiy, Jiysis minim ak monmon yimb aŋgñak. Aŋgñek, Akiwiyla ber niŋiy, nup dand korip kiyk ak amiy, Jiysis minim ma niŋak won gunap, aŋgñirep yimb girik.

27-28 Kisen nuk Akaya propens amniŋ gek, Yipiyses biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok, tep yimb am kuyip aŋgñiningamb aŋgiy, Akaya biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok kuyip minj bap tikiy aŋgyak, “Bi Gor woŋ gip Apolas amjakek, nup dinimimb aŋgyak.” Kun aŋgey mey, Apolas amjakiy, minj ak yomek, Akaya biynimb Gor kuyip simb niŋiy gos tep ňek, Jiysis nup gosimb niŋyak gok maŋgiysek, Apolas nup diyak. Deyak, nuk pen tip kuyip ak diy, Jiwda biynimb gok kuyip minek minek, Baybol buk minim ar ak aŋgrep giyinŋ aŋgak, “Bi Kiŋ yomb key yimb aŋgiy, kond mindpim ak mey, Jiysis nep aŋgak.” Kun giy aŋgrep gek, nup minim bap pen

aŋgniŋgiy rek ma ayak. Kun gek, biynimb gok Jiysis nup gosimb niŋiy, mindrep yimb guyak.

19

Pol Yipiyses Taŋgiy Minim Aŋgak

¹ Apolas miňmon Koriyn mindakniŋ, Pol miňmon dum bap paŋind amiy, miňmon Yipiyses amjakiy, biynimb Jiysis nup minim niŋun aŋgyak gunap mindeyak.

² Kuyip niŋiy aŋgak, “Nimb Jiysis nup gosimb niŋbik ñin ak, Gor Kawnan kunep dipik?”

Aŋgek aŋgyak, “Mer. Gor Kawnan mindip aŋgiy chin ma niŋbun aŋgyak.”

³ Aŋgeyak, Pol kuyip aŋgak, “Pen nimb yenen niŋg pik pik?”

Aŋgek aŋgyak, “Chin Jon aŋgyiŋgip minim ak diy, niŋg piknuuk aŋgyak.”

⁴ Kun aŋgeyak aŋgak, “Jon biynimb gok aŋgek niŋg pikyiŋgipay ak; tap siy tap timey gipun ak, yenen kun gipun aŋgiy niŋey mey, kuyip niŋg pikñiŋgip. Pen kuyip aŋgyiŋgip, ‘Biyomb kisen winiŋgamb ak apek, nup gosimb niŋnimimb aŋgyiŋgip.’ Bi kisen winiŋgamb aŋgak kun ak, Jiysis nep aŋgak.”

⁵ Pol kun aŋgek, Jiysis biynimb nuk yimb mindenjun aŋgiy, tip ak niŋg pikyak.

⁶ Pol kuyip diniŋek, Gor Kawnan nuk ak kuyip yokek, minim yimb keykey aŋgiy, day Gor minim tep ak aŋñiyak.

⁷ Bi anep wimiŋgan ak rek kun guyak.

⁸ Pol takin omiŋal nokom, biynimb Jiwda nan-gep korip wiyak gok yip, Gor biynimb diy

kond mindeninqamb minim ak aŋg amiy apiy gi mindyinqip.

⁹ Pen biynimb gunap, minim tep ak ma yimb diy, biynimb mindeyak namb ak aŋgyak, “Kinjen tep amemb apay minim kun ak minim rek ma ayip aŋgyak.” Kun angeyak, Pol biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok kuyip nep dand Tayrenas sikul korip yomb ak amiy, kuyip minim aŋgnī mindyinqip.

¹⁰ Kun giy aŋgnī mindek, simiy omiŋal yinek mey, Jiwda biynimb gok diy, Griyk biynimb gok diy, miňmon yomb Esiya mindeyak rek mangiysek, Jiysis nup minim ak, kun kun giy apay aŋgiy niŋyak.

Siypa Ñinuk Nup Giyak Minim Ak

¹¹ Gor, Pol yip mindakniŋ, nuk tap mageprek key yimb gunap giyinqip.

¹² Biynimb gok tap gek, Pol aŋgsiyip chech band nup gok dam, mumbwak ar kiyk gok ay, jak amyinqipay. Kichekiy tap gok ambaŋ ayingip gok kunep mis amyinqipay.

¹³ Jiwda bi kunj tap gok giyinq, kichekiy tap gok aŋgyokpun aŋgiy girangiŋipay gok, Pol gak rek niŋiy chin kunep gun aŋgiy, kichekiy gok kuyip aŋgyak, “Jiysis Biyomb Pol per aŋgninimb ak mindip rek, mis amnoŋ aŋgyak.”

¹⁴⁻¹⁶ Pen bi Gor nup simboŋgep yomb Siypa, ñinuk onep ar ak mindeyak. Kiyk kunep kichekiy tap gok aŋgyokun aŋgiy angeyak, kichekiy biynimb ambaŋ ayak gok pen aŋgyak, “Jiysis yip, Pol yip kuyip niŋbun ak pen, nimb bi an?” Kun aŋgiy, bi kun gok kuyip talakiy, tapin nep pikiy, chech

kuyip gok tuŋgralikyokey, daynep mindiy, korip kun ak kirgiy pirik amniyak.

¹⁷ Pen minim kun ak, Jiwda biynimb, Griyk biynimb, miñmon Yipiyses mindeyak gok maŋgiysek niŋiy pirikiy, Jiysis yimb nup ak tapin nep dand aranyak.

¹⁸ Jiysis biynimb nuk mindeyak gok, gunap ap nan-giy, kunj tap yerip timey giyak gok, misen aŋgyak.

¹⁹ Kunj tap gok giy, buk tik ayingipay gok, biynimb niŋmindyakniŋ, mon pik daŋgiyey yinak. Buk tap kun gok, maniy tawep namb ak ñin paŋgey, piyptiy tawsin (50,000) rek amnak.

²⁰ Pen miñmon Yipiyses kun geyak, Biyomb minim nuk ak yomb yimb gak.

Yipiyses Biynimb Kilpul Aŋgyak

²¹ Pen kun giy, kisen Gor Kawnan ak Pol nup gos ñiek aŋgak, "Yand Masedoniya amiy, Akaya amiy, Jerusalem amniŋgayn. Amiy, miñmon Rom kunep amniŋgayn aŋgak."

²² Kun aŋgiy, bi nup kond minderik, Timotiy yip, Yirastas yip kuyip aŋgyokek, miñmon Masedoniya amerik; nuk miñmon Yipiyses takiy ñin kaw bap mindek.

²³ Ñin namb kun ak, Yipiyses biynimb yikop gunap, Jiysis nep mey; Gor yip jimñiy mindep kinjeŋram ak mindip aŋgeyak, kiy yip penpen giniŋ rek giyak.

²⁴ Bi bap, yimb nuk Demetriyas ak, bi gunap yip, tap gol rek ak diy, tap yesek aŋgninyiŋgipay korip achimb kilrimey gunap gayey, biynimb gunap ap taw dam ay, biyn yomb chin Atemis

nup aŋgniŋep korip ak aŋgiy, aŋgniŋyinŋipay. Bi kun gok woŋg kun ak giy, maniy yomb yimb diyiŋgipay rek,

²⁵ Demetriyas nuk bi nup woŋg giyak gok sek, bi woŋg kiyk giyinŋipay kun ak rek giyak gok sek aŋgek, ap nan-geyak aŋgak, “Nimb niŋbim; chin woŋg nokom kun biy giy mey, maniy yomb yimb dipun.

²⁶ Pen Pol apiy, biynimb gok kuyip yesek aŋgiy aŋgiŋ, ‘Ñin maŋgiy diy tap gipay gok, tap aŋgniŋep mer aŋgiŋ.’ Kun aŋgamb, Yipyses biynimb gok diy, Esiya propens biynimb okok diy maŋgiysek niŋsipay.

²⁷ Pol minim nuk ak aŋgek, tap gon tawyinŋipay ak, miňiy ma tawpay. Pen ar kun anep ma aspiyn; biyn yomb chin Atemis nup aŋgniŋbun ak kirgiy, korip yomb nup aŋgniŋbay ak kirgiy gispay aŋgiy aspiyn. Biynimb akniy nep nup ma kirpay, biynimb okok kunep nup kirgiňg gispay aŋgak.”

²⁸⁻²⁹ Demetriyas kun aŋgek, bi kun gok niŋiy, biyn yomb chin aŋgniŋbun ak nep aŋgiy, menj minjān dand araniy aŋg amiy apiy giyakniŋ, biynimb dawin yomb kun animb kuŋaynep apiy, Pol binup omiňal ak kuyip, lipiŋ dand minim aŋgep tip ak amniyak. Binuk omiňal kun ak, nuk yip Masedoniya nimb ap minderik. Yimb kiymiňay ak, Gayas yip, Ariystakas yip.

³⁰ Pol pen, biynimb ap nan-giy, minim aŋgeyak namb ak amniy aŋgek, bi Jiysis nup gosimb niŋyak gok nup mer aŋgyak.

³¹ Gapman biyomb gunap, Pol nup buŋgiy kiyk

ak mey, nup minim yokiý aŋgyak, “Biynimb ap nan-giy, minim aspay namb ak ma amnimin aŋgyak.”

³² Pen biynimb kuŋaynep ap nan-giy, minim yomb aŋgiy, minim keykey yimb nep aŋgyak. Kiyk minim kiňiŋ niňiý aspun ak aŋgiy ma niňyak; monmon nep aŋgyak.

³³ Bi Jiwda gunap, bi chin Aleksanda, kuyip aŋgrep giningamb aŋgiy, nup biynimb namb ak yokeyak, nuk kuyip ñin tuŋ milich giy, minim aŋgniŋ gakniŋ,

³⁴ kiyk niňyak; nuk Jiwda nimbi ak mey, menj minjgān dand araniy aŋgak, “Atemis nep mey, biyn yomb chin aŋgiy,” tapin nep aŋ mindeyak.

³⁵ Kun giy aŋ mindey mindey; bi ŋiwlkil tikep yomb kiyk ak tikjakiy kuyip aŋgak, “Kapkap mindem aŋgak.” Kun aŋgek, kapkap mindyakniŋ aŋgak, “Yipiyses biynimb. Miňmon chin biy, biyn yomb Atemis kamb nuk gap rek, semb biyoŋ nimbi jiw owak ak diy, korip gayrep giy aŋgniňbun ak; an ma niňimb aŋgiy, kilpul yomb ak aspim?

³⁶ Minim kun ak, biynimb maŋgiysek niňbay nen: kirgim.

³⁷ “Pen bi dand opim omiňal biy, biyn yomb Atemis nup aŋgniňbun ak, nup ma aŋgjiwiý, korip nup aŋgniňbun tap gunap siy ma dipiyr ak pen; kuyip dand opim.

³⁸ Kun ak Demetriyas akan, binuk gunap minim mindek kor giniŋ, biyomb gok mindpay ak mey, kor giniŋgiy.

³⁹ Pen minim miker gunap mindonimuŋ, ap nan-gipun ñin ak nep aŋgnimimb.

⁴⁰ Chin miñiy ap nan-giy kilpul aspun ak, minim kiñij bap mindek ma aspun. Gapman biyomb yimb bap, yenen ap nan-giy minim aspim aŋgek, pen minim bap aŋgjun rek ma ayip aŋgak.”

⁴¹ Nuk kun aŋgiy, kuyip aŋgyokek, keykey amniyak.

20

Pol Miñmon Masedoniya Amiy, Miñmon Griyk Amnak

¹ Pen biynimb gok minim yomb aŋ mindiy keykey amniyakniŋ, Pol biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok kuyip suk aŋgek apeyak; Gor minim gunap aŋgnirep yimb giy, kuyip kirgiy, nuk miñmon Masedoniya amnak.

² Amiy, kun okok taŋging, biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok kuyip, Jiysis minim ak aŋgni dam dam, miñmon Griyk amjakak.

³ Amjakiy, takin omiŋal nokom kun ak mindiy, kisen siyip diy, Siyriya amniy aŋgak ak pen; nuk minim bap niŋak; Jiwda kay nup pik ayniŋ geyak. Minim kun ak niŋiy, lum ar nep andkind Masedoniya amniy aŋgiy niŋak.

⁴⁻⁵ Pen Pol binuk yip taŋgeyak gok mey Timotiy; Piras ñinuk Sopata miñmon Beriya nimb; Ariystakas yip, Sekundas yip Tesalonayka nimb; Gayas Debiy nimb; Tikiykas yip, Tropiymas yip Esiya nimb. Bi kun gok, Pol yip ap ap miñmon Piyliypay apiy, kiyk nind miñmon Trowas amiy, chinup kond mindeyak.

⁶ Jiwda ñin yomb biret yiys sek ma ñimbun ñin ak mindon pandikakniŋ, kisen siyip diy, ñin

onep mamind ak namb kiniy, miñmon Trowas amjaknuk. Amiy, wiyk nokom bap kun okok mindonuk.

Yiwraya Nup Gek Tip Tikjakak

⁷⁻⁸ Wiyk mindonuk kun ak, Sarirey duñgep won ak, biret wayn ñiñning am korip ar biyoñ nangiñ, Pol toy amniñgayn añgiy, minim añgakniñ, niñmindonuk. Kun giy niñmindon mindon, kisyim apek, lam dañgiy ay niñmindonuk.

⁹ Pen bi paranj bap, wiyndiw ar ak bisgiy, Pol minim añgakniñ, niñmindek. Yimb nuk ak Yiwtiykas. Nuk kun giy niñmind mind, wisin kalrimey yimb apek, wisin juk juk gi gi, biyoñ nimb gindam man biyañ pikek, am biyañ diy niñyak: pisnep kumiñ mindek.

¹⁰ Pol nuk pen biyañ amiy, nup namb namb diy añgak, “Gos kuñay ma niñnimimb; nuk kim mindip añgak.”

¹¹ Kun añgiy, tip biyoñ amiy, biret gunap tiparj jimñiy ñimbiy, Pol tip ak minim añg mindek mindek, miñmon yapiy, pumb owakniñ amnak.

¹² Pen bi paranj apyap pikak anup, dand korip amiy, miñmiñ yimb giyak.

Pol Trowas Kirgiy Miletas Amnak

¹³ Pol chinup añgak, “Nimb siyip diy miñmon Asos amenimimb; yand man ar apiy, siyip dininçayn miñmon kun ak añgak.”

¹⁴ Kun añgek, chin siyip diy am Asos amiy, Pol nup kun ak diy, miñmon Mitiliyniy amninuk.

¹⁵⁻¹⁶ Minek Mitiliyniy kirgiy, miñmon Chiyoñ mañ ak amjaknuk. Minek ak, miñmon Samos amjakiy, Pol nuk gos bap niñyak: Yipiyses amiy,

sayn nep giraŋgiy, Pendiykos ñin ak, Jerusalem ma ninjun rek ayek mey, Yipiyses silgiy, Miletas amninuk.

Pol Yipiyses Biynimb Kuyip Aŋgak Pisnep Amjipiyn Aŋgak

¹⁷ Miletas amiy, Pol minim yokek Yipiyses amek, Jiysis biynimb nuk gok kuyip kond mindeyak bi gok kuyip aŋgak, “Mindpiyn biy winiŋgiy aŋgak.”

¹⁸ Kun aŋgek, apeyak aŋgak, “Nind propens nimbip biy mawep ñin ak apiy, nimb yip mindiy, mind dand amiy, yerip yerip giyinŋipiyn ak niŋbim.

¹⁹ Yimb yand ma dand araninik; Krays nup woŋ ak giñinikniŋ, Jiwda biynimb yip timey giniŋ geyak, yip simb gek, siy aŋgyinŋ, minim aŋgñinik.

²⁰ Pen yand korip nimbip okok akaŋ, nan-gipim tip okok amiy, minim tep nup bap weygiy ma aŋgñinik; maŋgiysek nep aŋgñinik.

²¹ Nimbip Jiwda biynimb gok diy, Jiwda biynimb mer gok diy, aŋgrep giy aŋgnik, ‘Tap timey gipim ak kirgiy, Gor aŋgip minim ak diy, Jiysis nup gosimb niŋnimimb aŋgnik.’

²² “Pen miñiy niŋim! Gor Kawnan ak, yip miñrek ay, dand Jerusalem amjap ak; yip yerip rek giniŋgamb ak ma niŋbiyn.

²³ Pen yand niŋbiyn: miñmon gok miñmon gok amjaken; Gor Kawnan ak yip aŋgip, “Nand Jerusalem amey, nip kalambis ayey, kosyam yimb mindenŋgamban aŋgip.”

24 Pen ak minim ma mindip. Yand keynep mindrep giyn aŋgiy gos ak ma niŋbiyn. Yip pikniŋgambay aŋgiy, ma pirikpiyn. Biyomb Jiysis, wong yip aŋgak ak nep gosimb niŋbiyn ak mey, Gor chinup simb niŋiy dip minim tep ak, aŋgyiŋ nep mindeniŋgayn.

25 “Pen niŋim. Nimb biynimb akay akay, Gor biynimb diy kond mindeniŋgamb aŋgen niŋbim gok, yip tip ak ma niŋniŋgambim.

26 Miňiy amniŋ mey, nimbip misen aspiyn. Biynimb Gor minim ma niŋiy yiwrur yomb dininŋambay gok; tap kiyk key. Yand yip mer.

27 Yand Gor minim bap ma aŋgnimbiyn mer; manjiysek yimb nimbip aŋgnimbiyn.

28 Nimb key niŋrep giy, biynimb Gor Kawnan aŋgek kond mindpim gok kuyip, niŋrep giy ginimimb. Bi kanj siypsiyp mokep gok, kanj kiyk gok kond mindrep gipay rek, nimb biynimb Jiysis nup gosimb niŋbay gok kuyip, kond mindrep ginimimb. Gor chinup simb niŋiy, Ņinuk nup yokek ap chinup aŋgiy kumak ak, sakiy ma ginimimb. Niŋmindiy, biynimb nup ker mindpay gok kuyip kond mindenimimb.

29 Yand niŋbiyn. Yand amen, kayn sakiy gok apiy, kanj siypsiyp nimb mokpim gok gunap siw niŋniŋgambay.

30 Biynimb gunap pen tikjakiy, minim yesek yesek aŋgiy, biynimb Jiysis nup gosimb niŋbay gunap kuyip, lipiŋ dand kind kiyk okok amniŋgambay.

31 Pen yand simiy omiŋal nokom, miňmon nimbip Yipiyses mindiy, pumbnamb kisyimken, simb

gakniŋ, siy aŋgyiŋg nimbip maŋgiysek aŋgñirep ginik. Minim aŋgñinik kun ak sakiy ma ginimimb; niŋyŋg nep mindenimimb.

³² “Yand nimbip Gor ñin ar ak ay amjipiyn. Nuk nimb yip mindenigamb. Minim tep nup ak niŋnep mindiy mey; biynimb sun-tep nuk gunap yip mindrep giniŋgambim.

³³ “Nimb yip mindenik ñin ak, biynimb gunap, chech maniy tap kuyip gok asimb ma aŋgnik.

³⁴ Ñin maŋgiy yand ak keynep wong giy, bi yip tanŋyŋgipun gok yip, tap ñimbyiŋgipun.

³⁵ Pen gipiyn kun ak rek nimb kunep giy, biynimb simbgeprek gok kuyip direp ginimimb. Biyomb chin Jiysis, minim aŋgak ak niŋbim. Nuk aŋgak, ‘Bi gunap nimbip tap ñenigambay, nimbip tep giniŋgamb ak pen; nimb biynimb gunap kuyip tap ñiniŋgambim ak, nimbip tep yimb giniŋgamb aŋgak.’ ”

³⁶ Pol minim kun ak aŋgjiwiy, biyomb Yipyses nimb kun gok yip konŋim yimi, Gor nup aŋgninyak.

³⁷⁻³⁸ Pen Pol bi kun gok kuyip, kisen jomluk yip ak ma niŋniŋgambim aŋgek, nup am kaykol giy, siy aŋgiy, kuyip simb gakniŋ, nup namb ay dam siyip miŋgan ak yokyak.

21

Pol Siyip Diy Jerusalem Amniŋ Saŋdak

¹ Pen chin Yipyses biynimb kuyip, nimb minden aŋgiy saŋdinuk. Yŋgen ak aprep gek, yipund giy nep am am, Kos amninuk. Pen minek Kos kirgiy, Rowdes amiy, Patara amninuk.

² Amiy niñnuk; siyip bap Piniysiya amniñg gek mey, chin siyip kun ak diy sañdinuk.

³ Am am, Saypras ñin añjind kind okok ken mindakniñ, ninjiñg am am, Siyriya niñnuk. Tap kakaw gok, Siyriya yisik yokniñg mey, am sua ginuk Taya.

⁴ Taya sua giy, am biynimb Jiysis nup gosimb niñyak gok kuyip piyow ninji, kiy yip wiyk nokom bap mindonuk. Pen Gor Kawnan ak biynimb kun gok kuyip gos ñek, Pol nup añgyak, “Jerusalem amniñg gispan ak ma amnimin añgyak.”

⁵ Pen siyip ak tap kakaw yisik yokdey, amjipun añgon, biynimb Jiysis nup gosimb niñyak kun gok, biyn ñapán kiyk gok mañgiysek, chinup dam ñiñg gol ak yokey, kiy yip koñgim yimiý, Gor nup añgnijñuk. Pen chin penpen ñin piksakiy,

⁶ am siyip ak dinukniñ, kiyk andkind korip amniyak.

Añgabas Pol Nup Kun Kun Giniñgambay Añgak

⁷ Pen chin siyip diy Taya kirgiy, am sua ginuk: Tolemeys. Sua giy, biynimb Jiysis nup gosimb niñyak gok kuyip añgnuk, “Nimb mind-pim añgnuk.” Kun añgiy, ñin bap kiy yip kun ak mindonuk.

⁸ Minek ak kuyip kirgiy, am Siysariya amjakiy, Piyliyp korip ak amninuk. Nuk bi yipenjiliys bap. Nup mey, nind Jerusalem mindek, bi onep kañgol ak yip añgayeyak, keñmañgiy bilok ñiyingipay.

⁹ Pen bi Piyliyp kun ak, panuk onep tingawip ak Gor minim añgyiñgipay. Pañ kun gok kiyk bi ma diyak.

10-11 Chin Piyliyp yip mindonuk ñin namb kun ak, bi Gor minim aŋgep Aŋgabas; miñmon Jiwdiya nimb ak apiy, Pol ler nup ak diy, ñin tomb nuk gok tiwningrimbikiy aŋgak, “Gor Kawnan ak aŋgip, ‘Bi ler nop kun biy nup, Jerusalem amek, Jiwda biynimb nup tiwningrimbikiy, dam Rom biyomb gok kuyip ñiniŋgambay aŋgip aŋgak.’ ”

12 Kun aŋgek, chin maŋgiysek minim kun ak niŋiy, Pol nup aŋgnuk, “Jerusalem ma amnimin aŋgnuk.”

13 Aŋgonuk, nuk pen aŋgak, “Yip yenen simb niŋiy siy aŋgem, yip simb gisap. Yand Jerusalem amiy, Jiysis minim ak aŋgniŋgayn. Yip kalambis ayniŋgambay akaŋ, pik ayniŋgambay ak, ma piriksiyiyn. Monmon am aŋgniŋgayn aŋgak.”

14 Pen chin Pol nup kun giy aŋg mer niŋiy aŋgnuk, “Bapiy Gor key niŋimb rek giniŋgamb aŋgnuk.”

Jerusalem Biynimb Pol Nup Aŋgjwyak

15-16 Pen chin kun giy Siysariya mindiy, Jerusalem amniŋ, tap chin gok moka giy, biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak miñmon kun okok nimb gunap pojind, Jerusalem amonuk; chinup dam Nason korip ak ayey kininuk. Bi Nason kun ak, miñmon Saypras nimb. Nuk Jiysis nup nind nep gosimb niŋyak.

17 Biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok maŋgiysek, chinup niŋey tep gak.

18 Minek minim aŋgniŋ; biyomb Jiysis biynimb nuk gok kuyip kond mindyiŋgip Jemis nup niŋniŋ amiy niŋnuk: nuk bi woŋ jimniy gep gunap yip, ap nan-giy mindeyak.

19 Pen chin amjakiy, Pol kuyip, nimb mindpim aŋgak. Pol pen, Gor nup kond mindakniŋ, Jiwda biynimbiŋ mer miňmon okok taŋgiy, tap yerip yerip gak ak, biyomb kun gok kuyip kesim diňak.

20 Kiyk minim kun ak niŋiy, Gor nup tep aŋgiy, Pol nup aŋgyak, “Mam. Nand niňban: Jiwda biynimbiŋ tawsin kuŋaynep, Jiysis nup gosimb niňbay ak pen, kilis timey giy apay, ‘Chin Jiwda gok, Jiwda biynimbiŋ giyinjipay ar ak nep ginjun apay.’

21 Kun gipay rek, Jiwda biynimbiŋ okok nimb gunap, Jerusalem biy apiy, niňrep ma giy apay, ‘Pol nuk, Gor minim Mosis wosrey aŋgiy tikak ak kirgiy, chin Jiwda gipun gipun ar ak kirgiy, Jiwda biynimbiŋ miňmon paryomb okok mindpay gok kuyip aŋgip, “Ni nimb gok kumbak ma tiknimimb aŋgip” apay.’

22 “Kiyk minim niňrep ma giy, nip apay kun ak, chin yerginjun? Nand Jerusalem biy opan rek, biynimbiŋ kun gok nip niŋiy, minim yomb aŋgniňgambay.

23-24 Kun ak bi chin omiňal omiňal, chin Jiwda gipun miň ar ak kindik giy, Gor nup minim bap niňind yimb aspun aŋgyak ak mey, Gor nup tap pik daŋgiy simboŋ ŋiniňgispay rek; nand am ŋin onep ar ak kiy yip ŋiňg pik tep giy, tap Gor nup simboŋ ŋiniňgambay gok taw ŋenimin simboŋ ŋiy mey, jun kas kiyk ak tikniňgambay. Kun geniňgamban mey, biynimbiŋ maŋgiysek nip minim aŋgyak kun ak, yesek nep aŋgyak ak niňniňgambay. Nand Jiwda nimb ak mey, chin Jiwda gipun rek nep gipan aŋgniňgambay.

25 Pen biynimbiŋ Jiwda mer Jiysis nup gosimb

ninþbay gok kuyip, minj tikyokiy aŋgnuk:

‘Jiwda kay gipay gipay rek gun aŋgiy, kosyam giningambim. Kun ak tap gunap nep ginimimb. Biynimb gunap tap yesek okok simboŋgying, kimin kanj pikeniŋgiy, nimb ma ñiŋnimimb. Kimin kanj tap gok likaň sek ma ñiŋnimimb. Kun ak kimin, kanj tap gok kuŋam tuŋgwikekey kumek, likaň sek mindeningamb rek ma ñiŋnimimb. Biy siy bi siy ma ginimimb aŋgiy,’ minj tiknuk aŋgyak.’

²⁶ Kun aŋgeyak, Pol minim kuyip ak diy; minek, bi omiŋal omiŋal tap simboŋ ñiniŋ giyak kun gok yip, ñiŋg pik tep giy; Gor aŋgnijep korip ak amniyak. Amiy, Pol bi mindeyak gok kuyip aŋgak, “Chin ñin onep kaŋgol ak mindiy, ñin ar ak, Gor nup tap ñiŋemb gunap keykey dand apiy, nup simboŋ ñiniŋgambun aŋgak.”

Jiwda Biynimb Pol Nup Chichiy Diyak

²⁷⁻²⁸ Kun aŋgiy, ñiŋg pik mindyaknij, ar ñin ak manj owaknij, Jiwdā biynimb Esiya mindiy wiyak gunap ninjyak: Pol Gor aŋgnijep korip miŋgan ak mindek. Niŋiy, nup chichiy diy, meŋg miŋgan dand araniy aŋgyak, “Chin Yisrel biynimb maŋgiysek tikjakiy, bi timey gip biy di mindenjun. Miñmon okok taŋgiy, per timey nep gip bi ak mey biy. Chin Jiwdā biynimb gipun ar ak timey aŋgiy, Mosis aŋgiy tikak minim ak timey aŋgiy, Gor aŋgnijep korip biy aŋgjiwiy gip. Jiwdā biynimb mer Gor aŋgnijep korip miŋgan biy ma dand owep gok kuyip, monmon dand wip aŋgyak.”

²⁹ Kiyk minim aŋgyak kun ak, gos nep niŋiy aŋgyak. Pol yikop Tropiymas yip, Gor aŋgnijep korip maŋ okok taŋgek niŋiy mey aŋgyak, “Pol binak Tropiymas miňmon Yipiyses nimb ak yip, Gor aŋgnijep korip miŋgan ak amimb aŋgyak.”

³⁰ Kun aŋgey, minim kun ak biynimb okok maŋgiysek niŋiy, ap Pol nup di mis biyaŋ yokiy, kinjen ak giňiyak.

³¹⁻³² Giňiy, kilpul yomb aŋyiňg, Pol nup pisnep pikayning rek giyak. Pen giyak minim kun ak, amiybi yomb yimb mindek ak amek, nuk binuk kuŋaynep ponjind kasek apchakeyak niŋiy, Pol nup pikayning geyak ak kirgiyak.

³³ Amiybi yomb kun ak apiy, Pol nup chichiy diy, binuk gok kuyip aŋgak “Nup sen ominal ayňinimimb aŋgak.”

Aŋgek, aŋgak rek geyak, biynimb mindeyak gok kuyip aŋgak, “Nuk tap yergamb nup kun gispim?”

³⁴ Aŋgek, kiyk minim keykey aŋgey, kilpul yomb yimb gak. Kun gek amiybi yomb ak, binuk gok kuyip aŋgek, Pol nup dand korip yomb kiyk ak amniň;

³⁵ dand korip kinjeňrumb gol siňak amjakyakniň, biynimb kuŋaynep kisen giy, Pol nup timey giniňg nep giyak. Kun giyak rek, amiybi gok nup di wanjrem ar ak ay, dand amniyak.

³⁶ Pen biynimb kun gok, Pol nup aŋgyak, “Nup pisnep pikayim! Nup pisnep pikayim aŋgyak.”

³⁷ Kun aŋgyak ak pen; amiybi gok Pol nup dand korip miŋgan biyaŋ amniňg giyakniň, nuk Griyk

minim angiy, amiybi yomb yimb anup aŋgak, “Yand minim nip bap aŋgnim akan?” Aŋgek, amiybi yomb yimb ak aŋgak, “Nand Griyk minim niŋban sek?

³⁸ Yand aŋgninbiyn-eŋ, nand mey, bi Yijip nimb; bi penpen gipay kuŋay yimb diy, dam miňmon nep okok, weygey mindeyak bi anep aŋgninbiyn. Pen nand Griyk minim ak aspan aŋgak.”

³⁹ Aŋgek, Pol aŋgak, “Yand bi Jiwda bap. Yip tikyak, miňmon yomb Tasas Siyliysiya propens. Pen yip yaw aŋgenimin, yand biynimb guniy kuyip minim aŋgnim aŋgak.”

⁴⁰ Aŋgek, amiybi yomb yimb ak, yaw kun ginimin aŋgek, Pol korip ak yirar rek giy tawind tapay ar ak taw mindiy, ŋin dand aranek, biynimb gok minim ma aŋgyakniŋ; nuk Hiybriw minim angiy kuyip minim aŋñak.

22

¹ Pol nuk kuyip kun giy, Hiybriw minim angiy aŋgak, “Bapiy sikop diy, mam sikop diy, nimb minim aŋgnin gispiyn ak niŋmindenimimb aŋgak.”

² Kun aŋgek, minim minim angiy mer, kapkap yimb mindyakniŋ,

³ kuyip aŋgak, “Yand Jiwda nimb ak pen, yip tikyak miňmon yomb Tasas Siyliysiya propens. Pen yand ap Jerusalem biy, tiysa Gameliyel yip mindiy, yomb ginik ak mey, apis basind sikop yerip yerip aŋgyak minim ak maŋgiysek, yip aŋñek niŋnik. Kun ak, nimb Gor nup direp

gun aŋgiy, kilrimey nep gipim rek, yand kunep giyinŋipiyn.

⁴ Biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok kuyip, timey yimb giyinŋipiyn. Kuyip pik ayin aŋgiy, biynimb gok monmon miň ay, dand kalambis amyinŋipiyn.

⁵ “Giyinŋipiyn kun ak, biyomb Gor nup simbongep gok sek, bi kanjsol gok sek aŋgnijem, kiyk yesek aŋcip ma aŋningambay; ninjind aŋcip aŋgnijambay. Biyomb kun gok, yand Damaskas amning genik, yip minj gunap tikñiyak. Minj kun ak tikiy aŋyak, ‘Pol nup kondenimimb; nuk Damaskas biynimb Jiysis nup gosimb niŋbay gok kuyip miň ay, dand Jerusalem biy winimuŋ aŋyak.’ Pen yand minj kun ak diy kuyip miň ay, dand Jerusalem apen, gos niŋniŋgambay aŋgnik.

Pol Jiysis Nup Gosimb Niŋak Kesim

⁶ “Pen yand minj kun gok bi gunap yip dand am am, pumbnamb yoŋ won ak, Damaskas maŋ maŋ ginukniŋ, melik yomb ak, semb ar biyoŋ nimb aňiňak rek diy owak.

⁷ Kun gek, yand apyap piknikniŋ, minim bap yip aŋgak, ‘Sol! Sol! Yip yenen per timey gipan?’

⁸ “Aŋgek, yand aŋgnik, ‘Biyomb! Nand an?’

“Aŋgenik, ‘Yand bi Jiysis Nasaret nimb: yip per timey gipan anep aŋgak.’

⁹ “Bi yand yip amonuk gok, melik yomb ak niŋyak ak pen; minim maŋiy ak ma niŋyak.

¹⁰ Yand pen aŋgnik, ‘Biyomb. Yerginim?’

“Aŋgenik, yip aŋgak, ‘Tikjakiy, Damaskas ami, Gor nup yerer giniŋgamban ak, nip aŋgnijambay aŋgak.’

11 Melik kun ak, yomb yimb giy, windin yip ak pisnep koy gek, niñnim rek ma ayak. Kun gek, bi yand yip amninuk gok, yip ñin kind ak diy, dand Damaskas amniyak.

12 “Pen Damaskas bi bap mindek. Yimb nuk ak Ananayas. Nuk Gor minim ak niñrep giy, minim chin yerip yerip mindip ak niñrep yimb giy gak. Bi kun anup, Jiwda biynimb Damaskas mindeyak gok, mangiysek aŋgak, ‘Ak bi tep yimb aŋgak.’

13 Pen nuk, yand mindenik maŋ siŋak apiy aŋgak, ‘Mam Pol, windin tip niñan aŋgak.’ Kun aŋgakniŋ, windin yip koy gak ak, pisnep suŋ ayakniŋ, nup niñnik.

14 Yip aŋgak, ‘Gor Biyomb, basind apis sikop aŋgniŋgiŋipay ak, nip diy woŋ nuk ak ayniŋ gisap ak mey, Ņinuk Krays nup miseŋ niñiy, minim nuk ak miseŋ niñiy gipan.

15 Nip yerer gamb niñban kun ak, biynimb gok kuyip aŋginiŋgamban.

16 Kun ak ma kond mindenimin; tikjakiy Gor nup aŋgniŋiy, ñiŋ pikeniŋgamban; timey gipan gach ak, Gor wiokyokniŋgamb aŋgak.’

Jiwda Mer Okok Kuyip Aŋginiimin Aŋgak

17 “Kun aŋgek, aŋgak rek nep ginik. Kisen miñmon Jerusalem biy apiy, Gor aŋgniŋep korip ak amiy, Gor nup aŋgniŋ mindiy, day niñnik ak:

18 Jiysis yip aŋgak, ‘Kasek Jerusalem kirgiy, miñmon key okok amnimin. Biynimb guniy minim tep yip ak aŋgeniŋgamban, ma niñniŋgambay aŋgak.’

19 “Kun aŋgek, yand aŋgnik, ‘Biyomb. Kiyk key yip niñbay; yand nind nan-gep korip okok amiy,

biynimb nip gosimb niňyak gok kuyip kalambis ay, takiy nep pikyiňgipiyn.

²⁰ Pen ñin bap, bi minim tep nip aňgep Stiypin nup pikayakniň, panj aňgiy, bi nup pikeyak gok chech kiyk tuňgasik ayak gok kond mindenik aňgnik.'

²¹ Kun aňgenik, Biyomb ak yip aňgak, 'Yand nip aňgyoken, am Jiwda mer gok kuyip, minim aňgňiniňgamban aňgak.'

Amiybi Yomb Ak Pol Nup Kond Mindek

²² Jiwda biynimb, Pol minim aňgak ak niňmind dand amiy, minim kun ak aňgek niňiy, kiyk minim yomb yimb aňgiy aňgyak, "Bi kun ak rek ma mindenimun; nuk Gor nup aňgjiwsap rek, nup pisnep pikayep aňgyak."

²³ Kun aňgying, chech yomb kiyk gok tuňgasik yokiy, silkul gok yiprunq dingey aranak.

²⁴ Kun geyak, amiybi yomb yimb ak, binuk gunap kuyip aňgak, "Nup dand korip miňgan amiy, pikenimimb, biynimb guniy yenen nup minim yomb aspay kiňiň ak, nimbip aňgnimuň aňgak."

²⁵ Kun aňgek, nup pikniň, dand amiy miň tiwning ayak. Pen Pol amiybi yomb yep maň kun siňak jak mindek anup aňgak, "Chin Rom biynimb low bap kun giy mindip? Bi Rom nimb yipund giy gok kuyip kor ma giy, monmon pikpay sek?"

²⁶ Pol kun aňgek, amiybi yomb kun ak, amiybi yomb yimb anup aňgak, "Nand yerginiňg gispan? Bi kun ak nuk Rom yipund giy aňgak."

²⁷ Kun aŋgek, amiybi yomb yimb ak apiy, Pol nup aŋgak, “Nand Rom nimb yipund giy akan, yip aŋgey niŋjyn?”

Aŋgek, Pol aŋgak, “Yaw. Yand Rom nimb yipund giy aŋgak.”

²⁸ Aŋgek, amiybi yomb yimb ak aŋgak, “Yand maniy yomb yimb ak yokiy mey, Rom bi mindpiyn aŋgak.”

Aŋgek, Pol pen aŋgak, “Rom kay yip tikyak ak mey, yand Rom bi mindpiyn aŋgak.”

²⁹ Kun aŋgek, bi nup miň ayak gok pirikyak. Amiybi yomb yimb ak, bi biy Rom nimb ak pen; nup miň aypiyn aŋgiy, kune piriak.

³⁰ Minek pen, amiybi yomb yimb ak, Jiwda kay Pol nup minim yerip aspay ak niŋrep giyn aŋgiy, Gor nup simboŋgep yomb gok sek, bi Jiwda kanjsol gok sek maŋgiysek, suk aŋgek ap nan-geyak, aŋgek Pol nup am wisik dand apiy, mindeyak maŋ siŋak ayak.

23

Pol Jiwda Kanjsol Gok Kuyip Minim Aŋgak

¹ Pol nup kun giy wisik dap ayeyak; nuk Jiwda kanjsol kun gok kuyip niŋmindyinq aŋgak, “Mam sikop. Yand Gor aŋgip rek per gipiyn ak mey, gospa aying ma mindpiyn aŋgak.”

² Kun aŋgek, Ananayas Gor nup simboŋgep biyomb yimb ak, bi maŋ siŋak mindeyak gok kuyip aŋgak, “Minim yesek aŋgip joŋimb band, ak piktopil gim aŋgak.”

³ Kun aŋgek, nup pikeyak, Pol nuk biyomb kun anup aŋgak, “Biynimb gok nip niŋjey, bi tep

rek mindpan ak pen; gos timund nak ak, timey yimb ninjban. Kun gipan kun ak, Gor nip pen pikniñgamb. Chin Jiwda gipun rek ninjiy, yip kor gipan ak pen; Jiwda gipun ar ak kirgiy, ‘Nup monmon pikim apan’ aŋgak.’

4 Pol kun aŋgek, bi maŋ siŋak mindeyak kun gok aŋgyak, “Gor nup simboŋgep biyomb yimb anup aŋgjawsipan?”

5 Aŋgey, Pol aŋgak, “Mam sikop. Nuk Gor nup simboŋgep biyomb yimb aŋgiy ma niŋbiy. Baybol buk ak tikiy aŋgyak, ‘Biyomb nimb gok kuyip ma aŋgjawnimimb aŋgyak.’”

6-8 Won kun ak Pol niŋjak; bi kanjsol mindeyak kun gok, gunap Sanjiwsiy biynimb niŋbay rek niŋyak, gunap Peresiý biynimb niŋbay rek niŋyak. Bi Sanjiwsiy gok gos kiyk ak ninjiy aŋgyiñgipay, “Enjol gok ma mindpay. Kawnan ma mindip. Biynimb gok kumiý pisnep kumbay aŋgyiñgipay.” Pol nuk layn keykey mindeyak kun ak ninjiy, minim yomb aŋgiy aŋgak, “Mam sikop. Basind apis yand gok maŋgiysek Peresiý biynimb: yand kunep Peresiý bap. Biynimb kumiý tikjakipay minim ak aŋgen, yip pen kor gispay aŋgak.”

9-10 Kun aŋgek, bi Sanjiwsiy kanjsol gok asik key ay, bi Peresiý kanjsol gok asik key ay, kilpul yomb aŋgyak. Aŋgeyak, Peresiý kay bi low tiysa kiyk gok, meŋj miŋjan dand araniy aŋgyak, “Bi biy tap timey bap gip aŋgiy, ma apun. Nuk Damaskas amnak ñin ak, Gor Kawnan ak akaŋ, enjol bap niŋjak rek ayip; chin ma niŋbun aŋgyak.” Kun aŋgiy, penpen aŋg dand amniyakniŋ, amiybı

yomb yimb ak niñiy, mindak kun añg dand amiy,
Pol nup tuñgrik day day ayniñgiy rek ayek niñiy,
amiybi nuk gok kuyip añgak, Pol nup poñind dam
korip kiyk yomb miñgan ak ayak.

¹¹ Pen ñin kun ak kisyimken biyañ, Jiysis ap
Pol mindek siñak jak mindiy añgak, “Gos sek
mindenimin. Minim tep yand ak Jerusalem biy
apan rek, Rom amiy, kuneñ añgnimin añgak.”

Pol Nup Pikniñgambun Añgyak

¹²⁻¹³ Minek pen, Jiwda biynimb ñin jiwiy ominjal
rek ap nan-giy, minim añg ar nokom ay añgyak,
“Chin Pol nup ma pikaypun won biy; tap ma
ñimbiy, ñiñg ma ñimbiy giniñgambun añgyak.”

¹⁴ Kun angiy, am Gor nup simbonjep biy-
omb gok sek, bi kanjsol yikop gok sek kuyip
añgyak, “Chin ninjind yimb apun. Tap ma
ñiñningambun: Pol nup pisnep pik ay mey, kisen
tap ñiñningambun.

¹⁵ Kun ak nimb, amiybi yomb anup minim
yokiy, yesek angiy añgnimimb, ‘Pol nup dand
biy apey, nup minim gunap sek añgniñ tep gin-
jun añgnimimb.’ Yesek kun añgem mey, chin
ñiluk ay mindoniñgambun; apeniñgamb, pisnep
pikayniñgambun añgyak.”

¹⁶ Pen Pol nunay ñinuk ak, Pol nup pikayniñg
giyak minim kun ak niñiy, numbap Pol nup dam
ayak korip ak amiy, añgñak.

¹⁷ Añgñek, Pol niñiy, amiybi kuyip kond min-
dep bi bap nup añgak, “Bi paranj biy, minim bap
mindip. Nup poñind amiybi yomb yimb mindip
ak amey, minim kun ak añgañ añgak.”

18 Aŋgek, nunay ñinuk kun anup poŋind amiybi yomb yimb mindek ak amiy aŋgak, “Pol kalambis bi ak aŋcip, ‘Bi paranj biy minim bap mindip nen, nup poŋind dand, biyomb yimb ak mindip amey, minim kun ak aŋgnimun aŋgek;’ poŋind aswiyn aŋgak.”

19 Kun aŋgek, amiybi yomb yimb ak, ñi kun anup ñin kind ak diy, poŋind gol okok amiy aŋgak, “Yip minim aŋgniŋ apan kun ak, aŋgan aŋgak.”

20 Aŋgek, ñi paranj kun ak aŋgak, “Jiwda biynimb gok toy nip minim yokiy, yesek aŋgniŋgambay, ‘Pol nup dand kanjsol mindpay ak apenimin, minim gunap sek aŋgniŋrep ginjun aŋgniŋgambay.’”

21 Kun ak minim kiy aŋgniŋgiy ak, ma niŋnimin. Bi kiyk ñin jiwiy omiŋal rek, Pol nup ñaŋg ay nep mey, tap ñiŋniŋgambun aŋgiy, minim aŋgapyay. Kiyk minim nip ak niŋiy, kun ginjun aŋgiy kond mindpay aŋgak.”

22 Kun aŋgek, amiybi yomb yimb ak niŋiy, nup aŋgyokyŋ aŋgak, “Biynimb gunap kuyip niŋiy, amiybi yomb yimb anup, kun kun giy aŋgiy aswiyn ma aŋgnimin aŋgak.”

Pol Gapman Biyomb Piyliyks Mindek Ak Amnak

23 Amiybi yomb yimb ak kun aŋgiy, amiybi kond mindep nuk omiŋal ak suk aŋgek aper aŋgak, “Pol nup pik ayniŋ minim aspay. Kun ak miňiy kisyimnamb biyaŋ, nup poŋind dand Siysariya amnimimb. Bi kusay diniŋgiy gok, ñin jiwiy onep wanjrem ak diy, amiybi gok, ñin jiwiy onep wanjrem ak diy, kanj hos sek diniŋgiy gok,

ñin jiwiy ominjal nokom, andikiy onep wanjrem ak diy dand amnimimb.

²⁴ Pol nup hos gunap sek di namb ay, poñind dam, gapman biyomb Piyliyks mindip ak yokiy winimimb aŋgak.”

²⁵ Kun aŋgiy, nuk biyomb Piyliyks nup minj bap tikiy aŋgak,

²⁶ “Yand Kilodiyas Liysiwas; nip gapman biyomb Piyliyks minj tiksipiyn. ‘Nand mindpan?’

²⁷ Bi nip yoksipiyn biy, Jiwda biynimb pikayning gey, yand niŋnik: nuk bi Rom nimb ak niŋiy mey, amiybi yand gunap yip amiy, nup dand winuk.

²⁸ Dand apiy, nup pikning giyak minim kiňiŋ kun ak niŋiŋ aŋgiy, nup dand kanjsol miytiyŋ kiyk ak amiy niŋnik:

²⁹ Jiwda biynimb kiyk gipay rek minim ar gunap nep mindek. Pen nuk tap gunap gek, nup pisnep pik ayep akaŋ, kalambis ayep minim kiňiŋ bap ma mindek.

³⁰ Pen minim bap apay, ‘Bi kun anup ñiluk ay mindiy ñaŋgniŋgambun aŋgey’ mey, nand mindpan ak yoksipiyn. Bi nup minim aspay kun gok, kunep aŋgyoken amiy, minim kiňiŋ kun ak nip aŋgninŋgambay. Tep.”

³¹ Amiybi yomb yimb ak kun aŋgiy, minj tikňek; amiybi gok, Pol nup kisyim biyan nep poñind am am, Antiypatriys amjakyak.

³² Minek, amiybi yikop gok maŋgiysek andkind korip wiyak. Amiybi kanj hos sek gok nep, Pol nup dand Sisariya amiy,

³³ gapman biyomb anup minj ñiy aŋgyak,

“Kalambis bi dand opun biy, yimb nuk Pol aŋgak.”

³⁴ Biyomb ak nuk minj riytiym giniŋgiy, Pol nup aŋgak, “Nand propens akay nimb?”

Aŋgek, Pol aŋgak, “Propens yand Siyliysiya aŋgak.”

³⁵ Kun aŋgek, biyomb ak niŋiy nup aŋgak, “Bi nip minim apay gok apey, minim aŋgniŋgambun aŋgak.” Kun aŋgiy, binuk gunap kuyip aŋgak, “Nup dam gapman biyomb Herot korip ak ay, kond mindrep ginimimb aŋgak.”

24

Jiwda Biyomb Gok Pol Nup Kor Giyak

¹ Pol nup kun giy dam ayey, ŋin onep tiŋgawip ak mindek. Minek mamind ak, Gor nup simbonjep biyomb yimb Ananayas, Siysariya amniŋ, Jiwda kanjsol kiyk gunap poŋind, bi minim aŋgep kiyk Tetiwlas yip, Siysariya amniyak. Amiy, gapman biyomb Piyiliyks nup niŋiy aŋgak, “Pol nup kor gun aŋgak.”

² Kun aŋgeyak, gapman biyomb ak, Pol nup aŋgek apek, bi minim aŋgep Tetiwlas, Pol nup kor gining, gapman biyomb Piyiliyks nup aŋgak, “Nand mey, gos niŋrep giy chinup kond mindey mindrep gipun.

³ Gipan kun ak, chin nip tep yimb apun.

⁴ Nip minim paryomb ma aŋgniŋgayn; minim maŋ won aŋgniŋ gispiyn ak, timund pik niŋnimin.

⁵ “Chin niŋbun: bi kun biy per timey nep gip. Miňmon akay akay amimb okok, Jiwda kay kuyip

tunqasik keykey ayaknij, pernep penpen gipay. Biyimb Jiysis bi Nasaret nimb anup gosimb niqbay gok, biyomb kiyk mey kun ak.

⁶⁻⁷ Nuk Gor aŋgniŋep korip chinup ak kuneŋ gek timey ginimuŋ rek ayek mey, nup diy, tap chinup gip kun ak kor giniŋ gonuk, amiybi yomb yimb Laysiyas, kaljiw apiy,

⁸ nup dand amiy aŋgak, ‘Bi nup kor giniŋ gipay gok, biyomb Piyliiks mindip ak amiy, kor giniŋgiy aŋgak.’ Kun aŋgek mey, miňiy opun. Minim kun ak, Pol nup aŋgnieningamban, nuk key, nup kor gipun minim kiňij ak aŋgek, niŋningamban.”

⁹ Tetiwlas kun aŋgek, bi Jiwda ap mindeyak gok, minim nup ak kindik giy aŋgyak, “Niňind yimb aŋgip aŋgyak.”

Pol Biyomb Piyliiks Nup Minim Aŋgak

¹⁰ Gapman biyomb ak, Pol nup minim aŋgan aŋgek, Pol aŋgak, “Nand simiy kuŋaynep miňmon biy kond mindiy, niŋrep gipan rek, yipund giy nep aŋgnieningamban. Kun ak mey, yip tep gaknij nip minim aspiyn.

¹¹ Yip Jerusalem per giraŋip aŋgey ma niŋningamban; yand Gor nup aŋgninijen aŋgiy, menikarik siŋbiy nep, Gor aŋgniŋep korip ak amninik.

¹² Yand biyimb gunap diy Gor aŋgniŋep korip ak akaŋ, Jiwda nan-gep korip okok akaŋ, dawin yomb namb okok akaŋ; simbwur timey gep rek minim gunap ma aŋgnik.

¹³ Yip miňiy kor gispay ak, nand niŋningamban; minim kiňij bap ma mindenienjamb.

14 “Pen nip minim bap miseŋ aŋgniŋg gispiyn. Yip apay ‘Pol chin Jiwda gunap gipun rek ma gip. Nuk Jiysis nup kisen giyŋg, Gor nup aŋgniŋjimb apay.’ Minim kun ak niŋind apay. Yand Jiysis binuk yimb ak mey, kun gipiyn. Apis basind sikop Gor aŋgniŋjinggaŋgipay anep, yand aŋgniŋbiyn. Bi Gor minim aŋgep gok, minim tikyak ak ma kirpiyn.

15-16 Jiwda gunap, ‘Biynimb tep gok sek, biynimb timey gok sek maŋgiysek, kumiy tikjakniŋgambay aŋgiy niŋbay rek ak’ yand kuneŋ niŋbiyn. Gor yip am mindeniŋgambiyn aŋgiy, monmon ma gipiyn. Gor niŋiy akan, biynimb gok niŋiy, sisker gip aŋniŋgambay ak niŋiy mey, niŋrep giy, mindrep gipiyn.

17 “Pen yand simiy gunap, miňmon okok taŋgiy, biynimb yand tap ma mindip gok kuyip maniy ŋiy, Gor nup tap simboŋg ŋiyn aŋgiy, Jerusalem amnininik.

18 Amiy, Gor nup tap simboŋg ŋiyn aŋgiy, ŋiŋg pikrep giy, Gor aŋgniŋep korip ak am mindenik. Pen biynimb kuŋay ma ap mindeyak ak mey, penpen aŋgep rek minim gunap ma aŋgnik.

19 “Pen Jiwda biynimb Esiya nimb gok, ap yesek aŋgiy, yip diyak. Minim kiyk mindombikop ak, biy apiy minim kun ak apyap.

20 Ma opay ak, bi kansol guniy, yip Jerusalem biy kor giy, timey gen minim kiňiŋ niŋyak ak, aŋgey niŋnimin!

21 Pen yip kor giyak ŋin ak, minim nokom bap nep aŋgnik. Menŋ miŋgan dand araniy aŋgnik, ‘Yand biynimb kumiy tikjakp pay aŋgiy gos anep niŋen, yip kor gispim aŋgnik.’ ”

22 Pol kun aŋgakniŋ, gapman biyomb Piyliyks, biynimb Jiysis nup gosimb niŋyiŋipay gok per girep gey niŋak ak mey, Jiwda biynimb minim ar kuyip ak ma diy aŋgak, “Kisen amiybi yomb yimb Liysiyas apek, minim nup ak niŋiy, minim kun ak aŋgniŋgayn aŋgak.”

23 Kun aŋgiy, bi kalambis kay kuyip kond mindep anup aŋgak, “Pol nup miň ay, kond mindrep ginimin. Pen nup pisnep miň wos ma aynimin; nuk tap gunap ma mindek, biynimb nuk gok kuyip aŋgnijek, nup ŋiniŋgiy aŋgak.”

Pol Kalambis Simiy Omiŋal Mindek

24 Kisen minek bap, Piyliyks biynuk Driwsiyla yip, Pol nup niŋniŋ wirik. Biyn Driwsiyla kun ak, nuk Jiwda biyn bap. Pen kiyber apiy, nuŋgumiŋ Pol nup suk aŋgek apek, Pol nuk Jiysis nup yergiy chingipay minim ak aŋg dand amyiŋ aŋgak,

25 “Gos chin ar ak key ma ninjun, Gor aŋgiŋ rek niŋiy, mindrep ginjun. Mer ak kor yomb ak niŋniŋgambun aŋgak.” Kun aŋgek, gapman biyomb Piyliyks minim kun ak niŋiy pirikiy, jep di giy, Pol nup aŋgak, “Nand miňiy am mindenimin; kisen yikop mindiy ker nip suk aŋgen winimin aŋgak.”

26 Pen biyomb kun ak, gos nuk okok nep niŋiy aŋgak, yand Pol nup minek minek suk aŋgen apek mey, gos nuk ak niŋiy aŋgniŋgamb, ‘Yand nup kapkap maniy ŋiy amniyn aŋgiy, yip maniy ŋiniŋgamb aŋgak. Pen gos kun ak niŋak rek, Pol nup minek minek suk aŋgek apek, minim aŋgyiŋgipiyr.’

27 Pen Piyliyks, Pol nup yikop wisik yoknim aŋgiy ninjək ak pen; Jiwda biynimb yip yiruk niŋniŋgambay aŋgiy kirgak.

Pol kalambis nep mindek, simiy ominjal yi-naknij, binak Posiyas Pestas, Piyliyks tip nup ak diy, Siysariya propens ak kond mindek.

25

Pol Biyomb Siysa Nep Yip Kor Niŋniŋgamb Aŋgak

1 Pen biyomb Pestas, Siysariya apiy, ñin ominjal nokom mindiy, Jerusalem amnaknij,

2-3 Gor nup simboŋgep biyomb gok sek, Jiwda biyomb gunap sek nup niŋiy; Pol nup kinjenjamb ak ñiluk ay pikayniŋ aŋgyak, “Chinup simb niŋiy, bi nand gunap aŋgenimin, Pol nup kasek dand Jerusalem winingiy aŋgyak.”

4 Kun aŋgeyak, Pestas aŋgak, “Pol kalambis mindip Siysariya. Kun ak, yand amniŋ gispiyn rek,

5 nup minim gunap mindonimuŋ, biyomb nimbiŋ gunap aŋgem, yand yip Siysariya ami, nup kor giniŋgiy aŋgak.”

6 Kun aŋgiy, nuk ñin kaw bap mindiy, biyomb kiyk gunap Pestas yip Siysariya amniyak. Minek, kor gep miŋgan ak ami, Pestas aŋgek,

7 Pol nup dand apeyak, Jiwda bi Jerusalem nimbiŋ wiyak gok ap nup piŋiy kus kus giy, minim ar keykey kuŋaynep aŋgyak. Pen minim aŋgyak ar kun gok, minim kiňiŋ mindek ma aŋgyak; yesek nep aŋgyak.

⁸ Pen Pol tikjakiy aŋgak, “Yand Jiwda biynimb minim ar ak akan, Gor aŋgnijep korip minim ar ak akan, Rom biyomb Siysa low minim nup ar ak, ma timbrikpiyn aŋgak.”

⁹ Aŋgek, biyomb Pestas gos nuk ak key ninjy aŋgak, “Pol nup Jerusalem yoken, Jiwda biynimb yip niŋey tep giningamb aŋgiy,” Pol nup aŋgnijiy aŋgak, “Kor minim kun biy, Jerusalem amiy aŋgjun?”

¹⁰ Aŋgek Pol aŋgak, “Miňiy Rom biyomb Siysa kor ar nuk ak mindpiyn. Yenen Jerusalem amiy aŋgjun? Yand Jiwda biynimb kuyip tap bap ma yimb gipiyn ak, nand kunep ninjban.

¹¹ Pen tap bap gen, kor giy yip pikayun apyap ak; ma pirkpinip. Ak yip monmon pikpiyap. Pen kor giy, minim kiňiŋ ma mindip ak, yip Jiwda biynimb kuyip niňiŋ gispan ak, yipund ma gip. Rom biyomb yimb Siysa, low nuk bap kun giy ma mindip. Kun ak yand biyomb Siysa mindip ak amiy, minim kun biy aŋgnin̄gayn. Pen yand Jerusalem ma amniňgayn aŋgak.”

¹² Pol kun aŋgek, biyomb Pestas am binuk gok yip minim kun ak aŋ amiy apiy giy, andkind apiy aŋgak, “Biyomb Siysa kor yip ak niňniŋgamb apan ak mey, nip Siysa mindip Rom aŋgyokon, kor kun ak giniňgamban aŋgak.”

Pol Biyomb Aŋgriypa Nup Minim Aŋgñak

¹³⁻¹⁴ Pen ñin bap, kiŋ Aŋgriypa yip, nunay nuk Baniys yip aŋgrik, “Binak Pestas miňiy ap biynimb kond mindip Siysariya. Chir am nup ninjy owiyr aŋgrik.” Kun aŋgiy, Siysariya amiy, Pestas yip ñin kaw bap mindyiŋ; Pestas kiŋ

Angrīypa nup angak, “Yand kisen winik; nind Piyliyks miñmon biy kond mindek ñin ak, bi Pol apay anup, kor guyak ak mey, kor giniŋ ap kond mindip biy.

¹⁵ Yand Jerusalem amenik, Gor nup simbonjep biyomb gok sek, bi Jiwda kanjsol gok sek man̄giysek aŋgyak, ‘Pol nup pikaynimimb aŋgyak.’

¹⁶ Pen minim kiñiŋ bap ma aŋgeyak kuyip aŋgnik, ‘Chin Rom biynimb low bap kun giy ma mindip. Biynimb yikop ma pikpun; kor giy, minim junj bap mindamb nep mey, kun gipun aŋgnik.’

¹⁷ Kun aŋgiy, yand yip Jerusalem biy apiy, minek mey, am kor gipay korip miŋgan ak bisgiy, Pol nup suk aŋgen owak.

¹⁸ Yand aŋgniŋnik-eŋ, minim yomb yimb mindip aŋgnik ak pen, bi nup kor guyak gok, minim aŋgyakniŋ niŋnik; minim yomb ma mindek.

¹⁹ Kiyk yikop aŋgyak, ‘Gor minim ak, chin aŋgrep gipun rek ma aŋgip; nuk gunap sisker aŋgip aŋgyak.’ Bi bap yimb nuk Jiysis aŋgyak ak kunep; kiyk pisnep kumimb aŋgyak’ ak pen; Pol aŋgak, ‘Miñiy tikjakiy kim mindip aŋgak.’

²⁰ Gor minim aŋgiy kor gipay ak, yand niŋrep ma gipiyn rek, nup aŋgnik, ‘Jerusalem ami, minim kiñiŋ kun ak aŋgniniŋgamban akan aŋgenik,’

²¹ ‘Mer! Yand kalambis nep mindingayn. Kisen Rom biyomb yimb Siysa, nuk key minim kun ak aŋgniniŋgamb aŋgak.’ Kun aŋgek, yand nup

Siysa ker yokniŋ, kalambis aypiyn rek mindip aŋgnik.”

22 Pestas kun aŋgek, kiŋ Aŋgriypa aŋgak, “Pestas. Bi kun ak minim nuk key aŋgek, yand niŋniŋgayn aŋgak.” Aŋgek aŋgak, “Kun ak toy niŋnimin aŋgak.”

23 Kun aŋgek, minek, Aŋgriypa nunay Baniys yip, chech tep tep nep ay, amiybi yomb gunap, biyomb miňmon kun ak nimb gunap yip wilikiy, biyimb yomb aswun aŋgiy, yiňrimey giyiŋ, kor niŋep korip minjan ak wiyak. Ap mindyakniŋ, Pestas bi gunap kuyip aŋgak, “Poł nup am dand owim aŋgak.”

24 Aŋgek, dand apeyak, Pestas tikjakiy aŋgak, “Kiŋ Aŋgriypa sek, biyimb ap mindpim guniy sek bi biy nup niŋim. Jiwda biyimb nup kor giy, minim yomb aŋgiy, bi kun biy pisnep pikayep apay. Jerusalem minden, yip kun anep apay; biy apen, kun anep apay.

25 Yand niŋbiyn: biyimb gok tap timey yimb gey, ŋin gunap pikaypay ak pen, bi biy nup kor giy niŋnik: tap kun ak rek bap ma gak. Nuk key aŋgak, ‘Biyomb Siysa nep minim yip kun ak aŋgniŋgamb aŋgak.’ Kun ak mey, yand gos kun ak niŋiy, Siysa ker yokniŋ gispiyn.

26 Pen yand bi kun biy tap yerip yerip gip minim kiňiŋ ak, minj sek tikňinim rek ma ayip. Kun ak, kiŋ Aŋgriypa sek, biyimb yikop gok sek nimb minim nup ak niŋiy, tap gunap yerip yerip gip ak aŋgem, minj sek tikiy, biyomb Siysa mindip ak yoknim.

27 Yikop yokningambiyen ak, yand niñen yipund ma giningamb ançgak.”

26

Pol Kiñ Añgriypa Nup Minim Añgak

1 Pen kiñ Añgriypa Pol nup ançgak, “Yand nip niñsipiyn nen, minim ançan ançgak.”

2 Ançek, Pol ñin dand araniy ançgak, “Kiñ Añgriypa. Nand nep apiy yip minim angnimin ançgey, Jiwda biynimb minim yip apay ak, nip ançgniñg gispiyn ak; yip tep gip.

3 Chin Jiwda biynimb gipun gipun ar ak nand mañgiysek niñban ak mey; nip nep ançgniñg gispiyn ak, yip tep gip. Kun ak minim ançgen, yip yiruk ma niñnimin.

4-6 “Jiwda biynimb Jerusalem nimb gok, yip kor gispay ak; Gor wosrey basind apis sikop kuyip minim tep ançek, gos sek kond mindyiñgipay minim anep ançgen, yip kor gispay. Pen yand bi key okok nimb rek, minim bap key angnim: yand bi key okok nimb mer; bi Peresi, Jiwda low minim niñiy, asik tep yimb gipiyn bap. Ñiskoy miñg mindiy, mind dand apiy, miñiy mindpiyn ñin biy, miñmon yand Tasas nimb, Jerusalem nimb gipiyn. Kun ak yip Peresi ançiy niñbay ak pen, minim kun ak weygiy, yip kor gispay.

7 “Nand niñban: ‘Chin Jiwda biynimb gok kiñiñ keykey onep wimiñgan ak mindpun. Chin mañgiysek, Gor basind apis sikop kuyip ançgak minim tep ak kond mindpun. Nuk biynimb kumbay gok, gen tikjakniñgambay ançgak minim ak niñmindiy, pumbnamb kisyimken, nup

aŋgniŋyinq mindpun. Pen kiŋ Aŋgriypa nand niŋjan! Kumiy tip tikjakniŋgambun minim anep aŋgen, yip kor gipay!

⁸ Pen nimb yenen biynimb kumbay gok, Gor gek ma tikjakniŋgambay aŋgiy niŋbim?

⁹ “Pen yand key, nind Jiysis Nasaret nimb minim ak, yipund ma gip aŋgiy, Gor biynimb nuk gok kuyip, timey yimb giyinqipiyn.

¹⁰ Pen Jerusalem minden, Gor nup simbongep biyomb gok yip aŋgey, Jiysis ker mindeyak biynimb gok kuyip am dand apen, kalambis ayiŋgipay. Gunap pisnep pikayingipay. Biynimb pikayingipay gok kuyip panj aŋgyiŋgipiyn.

¹¹ Jiwda nan-gep korip okok taŋgiy, biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok kuyip niŋen, yip milukrimey yapek; minim kun ak kirginimimb aŋgiy, kuyip timey giyinqipiyn. Niŋ gunap biynimb kun gok piyow niŋjin aŋgiy, miňmon paryomb okok amyinjipiyn.

Pol Jiysis Nup Gosimb Niŋak Kesim

¹² “Pen niŋ bap Damaskas biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok kuyip, miň ay dand wiyn aŋgen, Gor nup simbongep biyomb gok yaw aŋgiy, minj tikňey, dand saŋdinik.

¹³ Pumbnamb yomb yoŋ won ak, kinjeŋnamb ak amyinj niŋnik; melik yomb ak semb biyoŋ nimb, chin amninuk ak niŋak. Biyomb niŋjan! Melik niŋak kun ak, pumb melik rek mer; melik kun ak key yimb gak.

¹⁴ Kun gek, chin maŋgiysek apyap pikiy, yand niŋnik; minim bap, minim yimb chin Hiybriw minim aŋgiy, yip aŋgak, ‘Sol! Sol! Yip yenen

per miluk niļij timey gipan? Nip per kinjeň tep yomiyn apiyn ak pen; yip timey gipan ak, nip key yiwrur gisap aŋgak.'

¹⁵ Aŋgek, yand aŋgnik, 'Biyomb nand an?' Aŋgenik aŋgak, 'Yand Biyomb Jiysis; yip per timey gipan ak nep aŋgak.'

¹⁶ Kun aŋgiy, yip aŋgak, 'Tikjakan! Yand nip minim aŋgniŋ opiyn ak aŋgniŋ gispiyn. Nand wong yip ak giy, yip miňiy ninbān rek, pen kisen yomen niļrep giningamban rek, biynimb gunap kuyip aŋgñiniŋgamban.

¹⁷ Kun giy aŋgñiyiŋ taŋgnakniŋ, Jiwda biynimb gok sek, biynimb Jiwda mer gok sek nip timey giyakniŋ, kond mindeninqayn.

¹⁸ Kun ak biynimb kisyim wip okok mindpay gok, melik tep ak niļniŋgambay. Seytan nup gos ak kirgiy, Bapiy gosimb chirupapiy anep niļniŋgambay. Yip diniŋgambay kun ak, tap yerip yerip timey giyak gok, Bapiy niļij kirgininingamb. Nuk kuyip niļek, biynimb yand nindnimb gok niļek tep gip rek ak giniŋgamb aŋgak.'

Pol Gor Nup Wong Giyiŋgip Ak Aŋgñak

¹⁹ "Pen kiyŋ Angriyapa. Yand melik semb biyon nimbi apiy minim aŋgak kun ak, ma kirginik.

²⁰ Damaskas amiy, biynimb kun okok kuyip Jiysis minim tep ak aŋgñinik. Kisen am Jerusalem biynimb kuyip aŋgñiy, Jiwdiya biynimb okok kuyip aŋgñiy, biynimb Jiwda mer miňmon okok aŋgñiy ginik. Kuyip aŋgñiy aŋgnik, 'Tap siy tap timey gipim gok yenen kun gipun aŋgiy kirgiy, Gor nup gosimb nokom niļiy, aŋgiplrek ginimimb aŋgnik.'

21 Jiwda biyimb mer gok sek, minim kun ak aŋñinik ak mey, kisen Gor aŋgniŋep korip ak amenik, Jiwda biyimb yip niŋiy mey pikayak.

22 Pen Gor yip kond nep mindip rek, minim tep nup ak, biyimb yimb mindip gok sek, biyimb yimb ma mindip gok sek aŋñiyŋ nep mindpiyn. Minim aŋñimbiyn kun ak, ar bap key mer; binak Mosis sek, bi Gor minim aŋgep gunap sek aŋgyak rek nep aŋñimbiyn.

23 Kiyk aŋgyak:

“Krays apiy, miker diyiŋg, kumiŋ tikjakniŋgamb ak mey; Jiwda biyimb gok sek, Jiwda biyimb mer gok sek kumiŋ, tikjakep kinjeŋ ak niŋniŋgambay aŋgyak.” ”

24 Pol minim kun ak aŋgakniŋ, biyomb Pestas minim yomb aŋgiy aŋgak, “Pol. Nand minim ar keykey layniym gipan rek, jun muk nip ak milip gek aspan aŋgak.”

25 Aŋgek, Pol aŋgak, “Biyomb Pestas. Yip jun muk milip gek ma aspiyn; gos niŋyiŋ, minim niŋind yimb ak aspiyn.

26 Kiyŋ Aŋgriypa! Chin niŋiy gipun ar ak, nand niŋban ak mey, yand nip pirikiy ma asipiyn. Yand niŋbiyn: Jiysis nup yerer giyak ak weygiy ma giyak; misen nep geyak niŋnak ak mey, tap bap ma niŋban mer; mangiyek niŋban.

27 “Nand bi Gor minim aŋgep gok, minim aŋgyak ak, niŋind aŋgyak aŋgiy, gos niŋban? Yand niŋen; nand niŋind apay aŋgiy niŋban rek ayip aŋgak.”

28 Pol kun aŋgek, kiŋŋ Anŋriypa aŋgak, “Pol. Nand yip, minim sikoy bap aŋgen, Jiysis binuk bap mindenŋ aŋgiy, yip minim kun ak aspan?”

29 Aŋgek, Pol aŋgak, “Minim paryomb aŋgiy akanŋ, minim manj won aŋgiy ma apiyn; yikop Gor nup aŋgninjy apiyn, “Nand sek, biynimb minim aŋgen niŋmindpay guniy sek yand mindpiyn rek, mindenŋgiy aŋgiy apiyn. Pen yip sen aypay rek, kuyip ma ayninggiy aŋgiy apiyn.”

30-31 Pol kun aŋgek, biyomb Pestas ak, kiŋŋ Anŋriypa ak, nunay Baniys ak, biynimb mindeyak gok maŋgiysek mis tikjakiy aŋgyak, “Biynimb gok timey gey mey, kor giy, gunap kalambis ay, gunap pisnep pik ay gipay; pen bi biy tap timey bap ma gip aŋgyak.”

32 Kun aŋgiy, kiŋŋ Anŋriypa, Pestas nup aŋgak, “Miňiy kalambis kirgiy mis ambikop ak pen; nuk Siysa kor yip niŋniŋgamb aŋgip ak mey, kalambis mindiy, biyomb Siysa mindip ak amniŋgamb aŋgak.”

27

Pol Nup Yokon Rom Amniŋgamb Aŋgyak

1 Kisen minim aŋgay aŋgyak, “Bi kalambis gok kuyip, biyomb Jiwliyas, amiysi kuŋŋay yimb kond mindip anup ñon, amiysi nuk gunap yip poŋind biyomb Siysa mindip Rom amniyaŋ aŋgyak.” Amiysi kun gok kuyip aŋgyiŋgipay, “Biyomb Siysa amiysi nuk yimb aŋgyiŋgipay.”

2 Pen ñin kun ak, siyip Andramaytiyam nimbi ak, miňmon Esiya amniŋ gek mey, siyip kun ak dinuk. Bi Masedoniya propens nimbi bap yip

amninuk. Yimb nuk Ariystakas. Miñmon sikoy nuk ak mey Tesalonayka.

3 Minek Saydon amjakonuk. Pen Jiwliyas Pol nup ma girimey gak; nup aŋgak, “Am buŋgiy nand gok kuyip niŋey, nip tap yerip tikdinimuŋ gok, niŋiŋgiy aŋgak.”

4-5 Pen chin Saydon kun ak kiriŋ amyinŋ niŋnuk; yiŋgen yomb yimb ak apiy, niŋ siy ak paŋgek. Kun gek, Saypras bak okok ami, am am Siyliysiya sil giy, am Pampiyliya sil giy, miñmon yomb Lisiya ami, am Mayra amjaknuk.

6 Amjakiy, ami biyomb bi kalambis kay kuyip kond mindek ak niŋak; siyip Aleksandriya nimb ak, Rom amniŋ gek. Niŋiy, chinup aŋgek siyip kun ak dinuk.

7 Diy, kapkap nep am am, Naydas amjaknuk. Pen yiŋgen yomb ma apek, yipund giy amemb rek ma ayek mey, piskind okok nep am am, Salmoney sil giy, Kriyt bak okok ami,

8 kosyam am am, Per-Heypens amjaknuk. Miñmon kun ak, miñmon yomb Lasiya maŋ okok.

9-10 Chin kun giy sayn nep giraŋgnukniŋ mey, Jiwda biyimb tap ma ŋimbay niŋ ak pandikek; niŋ siy yomb paŋgep niŋ ak owak.

Pen Pol nuk, bi siyip kapten ak sek, bi siyip nop ak sek kuyip aŋgak, “Bi guniy. Amemb rek ma ayip ak; amoniŋgambun, tap kakaw timey giy, siyip timey giy, chinup gunap pikayniŋgamb aŋgak.”

11 Pol kun aŋgak ak pen, siyip kapten ak sek, bi siyip nop ak sek aŋgrik, “Miñmon biy miñmon

timey. Yingen nep dip ak, siyip ak mindrep ginimun̄ rek ma ayip aŋgrik.” Kun aŋgerik, amiybi yomb Jiwliyas, Pol minim ak kirgiy, minim kuyip ak dak.

¹² Bi siyip nop ak sek, bi siyip wong giyak gunap sek aŋgyak, “Yingen yomb dip ñin̄ biy, miñmon timey kun biy ma mindonjun; Piyniyks maŋ mindip ak am mindonjun. Yingen yomb wip ñin̄ ak, siyip dam miñmon kun ak ayey, timey ma gip aŋgyak.”

Yingen Yomb Apiy Niŋg Siy Paŋgak

¹³ Kun aŋgiy, kun ak mindiy, yingen siskoy owak ñin̄ bap, miñiy amiy, amjakniŋgambun aŋgiy, aŋga yokiyak ak lipiŋ diy, niŋg timb kusgak Kriyt kun ak, niŋg gol ar ak amninuk.

¹⁴ Kun giy amninuknij, yingen yomb ak amninuk okok ken apiy, chinup dand yesek okok amniŋg rek gak.

¹⁵ Kun gek, bi siyip nop gok, dand yipund giy amnun aŋgiy, gi mer ninij kirgiyak. Chinup sesek dand niŋg solwara namb yomb okok amnak.

¹⁶ Kun giy dand amek, am am, niŋg timb kusgak miñmon sikoy Kawda aŋgyak ak bak okok amiy aŋgnuk, “Yingen siskoy asaw rek, bot sikoy band ak diy, siyip yomb miŋgan ak ayun aŋgiy, kosyam yimb daynuk.

¹⁷ Dayrep giy, siyip yomb ak paŋgnimuŋ aŋgiy, miñ gok, okok nimb okok nimb tiwniŋgrep giyak. Pen “Yingen yomb asaw biy, siyip chinup ak dand Apriyka amiy, kamb kalnas akaŋ, kamb kilup ak piŋiyek, paŋgninjgamb aŋgiy, ser tiwniŋgiyak ak wisik yepyey, jel pirikyin̄ amninuk.

18 Yinqen yomb apying nep mindek ak mey, minek siyip ak awan amnaq aŋgiy, tap kakaw gok, yisik ŋiŋg solwara yokyak.

19 Minek ak kunep, yinjen di nep mindek mey, tap yerip yerip siyip timey gek ginjun aŋgiy dayey mindek gok, ŋinen maŋgiysek diyokyak.

20 Chin minek minek pumb gap gok ma nep niŋyinqipun. Pen yinjen ak kun giy di nep mindek ak mey, miñmon bap ma amniŋgambun; kum diniŋgambun aŋgiy niŋnuk.

21 Pen tap ma nep ŋimbyingipay rek, Pol mindeyak namb ak tikjakiy aŋgak, “Minim yand aŋnik ak niqbikip rek aŋgep, chin Kriyt nep mindiy, tap kakaw tap gok ma diyokpinup.

22 Pen gos kunjay ma niŋnimimb. Chin bap ma kumniŋgambun; siyip ak nep pisnep timey giniŋgamb.

23-24 “Yand Gor binuk ak, nup aŋgniŋyinq nep mindpiyn ak mey, miñiy kinambiyn, enjol bap yokek ap yand mindambiyn maŋ siŋak apiy, aŋcip, ‘Pol ma piriknimin! Gor nip kond mindeiŋgamb ma kumniŋgamban. Mindiy, biyomb Siysa mindip ak amiy, kor niŋniŋgamban. Biyimb siyip miŋgən guniy kuyip kunep kond mindek ma kumniŋgambay aŋcip.’

25 “Kun ak ma piriknimimb. Yand niŋbiyn; Gor aŋcip rek nep giniŋgamb.

26 Pen chin am am, miñmon ŋiŋg timb kusgak bap amniŋgambun aŋgak.”

Siyip Pisnep Timey Gak

27 Pen yinjen ak chinup kun giy dand am am, ŋin wanjrem piskind ak, kisyimken biyan mey,

ñiñg solwara ‘Edriyatiyk’ apay namb ak amyiñg, bi siyip woñg giyak gok, gos bap ninjiy, miñmon sikoy bap apchaksipun rek ayip aŋgyak.

²⁸ Kiyk gos kun ak ninjiy, kamb kilup mañ mañ mindip akan aŋgiy, ay niñbøy tap bap ay niñyak: par yomb yomb mindek. Takiy sikoy won bap amiy, tip ak ay niñyak: tapin mañ yimb mindek.

²⁹ Kun gek, chin kamb sek okok amjipun rek ayip aŋgiy, pirikiy, aŋga ominjal ominjal yokeyak, siyip ak aland gak. Aland gek mindiñg, Gor nup aŋgnijiy aŋgyak, “Miñmon kasek yapiy, pumb ak niñjan aŋgyak.”

³⁰ Pen bi siyip woñg giyak gok, miñmon ñiñg timb kusgak yep mañ kun ak amniñg; biynimbiñ gok niñmindeyak rek, yesek tom giy aŋgyak, “Bot sikoy ak dam jun akneñ ken yokiy, aŋga gunap sek yokun aŋgyak.”

³¹ Kiyk yesek kun giyakniñ, Pol ninjiy, Jiwliyas amiybi nuk gok yip kuyip aŋgak, “Bi siyip woñg gipay biy, kiyk bot sikoy ak diy manjiysek am dininj gispay. Kun ak kiyk amdeniñgambay, siyip biy an kond mindek mindoniñgambun? Ak kum dininjgambun aŋgak.”

³² Kun aŋgek, amiybi gok, minim kun ak ninjiy, bot ñiñg biyañ yokniñg geyak miñ ak, pisnep timbrik yokiyak.

³³ Pen miñmon yowning gak won ak, Pol kuyip aŋgak, “Ñin onep wanjrem piskind ak gos kuñay ninyiñg, tap ma ñimbiy, yikop nep mindpim.

³⁴ Pen nimbiñ aspiyn, tap bap ma yimb giniñgamb. Kun ak yikop mindiy, yergiy mindeñiñgambim; tap ñiñnimimb aŋgak.”

35-36 Pol kun aŋgiy, biret ak diy, Gor nup aŋgniŋiy, tipaŋ ňiŋakniŋ, kiyk kunep simbwur tep gek tap ňiŋyak.

37 Chin biynimb tiw handret sependiy sikis, siyip miŋgan kun ak mindonuk.

38 Pen tap ňimbiy, siyip ak awan amnaŋ aŋgiy, wiyt mindek gok ňiŋ solwara biyaŋ diyokyak.

39 Miňmon tikakniŋ, ňiŋ timb kusgak miňmon won ak niŋnuk ak pen, miňmon kun biy yerip aŋgiy, ma niŋnuk. Pen kiyk niŋyak; ňiŋ solwara akneŋ timbsak amnak ak, kamb kilup tep yimb ak mindek ak mey, aŋgyak, “Siyip ak ar kun ak yipund giy amniŋgambun aŋgiy,”

40 siyip aŋga yokiyak miň gok timbrikiy, siyip pis pis ayak stiya omiŋal ak wisik yepiy, ser yomb wisik ayak ak, tip ak tiwniŋgiy, saŋdinuk.

41 Am am mey, siyip jun day ak, kamb kalnas day ak piŋiy; aldi wos gak. Kun giy aldi wos gek, ňiŋ solwara ak paŋ apiy, siyip sumb day okok ken, pisnep pikpaŋ pikek amnak.

42 Kun gek, amiybi gunap, ap biyomb kiyk Jiwliyas nup aŋgyak, “Siyip ak timey gisap. Bi kalambis gok pirik amey, chinup aŋgiŋgambay. Kun ak kuyip pikayun aŋgyak.”

43 Kun aŋgyak ak pen, Jiwliyas Pol nup gos niŋiy, kuyip mer aŋgiy aŋgak, “Bi ňiŋ kas pilik niŋbay gok, nind ňiŋ kas pilikiy ameniŋgiy;

44 kisen bi ňiŋ kas ma pilik niŋbay gok, pilan day day gok, chichiy diy amniŋgiy aŋgak.” Aŋgek, aŋgak rek nep ginuk. Bi bap ňiŋ ma niŋnuk; maŋgiysek kim amninuk.

28

Pol Miñmon Molta Mindek

¹ Pen chin miñmon ñiñg timb kusgak kun ak amonuk, biyimb kun gok mindeyak gok, chinup aŋgyak, “Miñmon biy, Molta aŋgyak.”

² Kun aŋgiy, chinup girep giyak. Chinup miñmon pik pir gak rek; mon dap daŋgiyey, maŋiy tep ginuk.

³ Pol pen am mon alik gunap yiprunj dand apiy, daŋgiyakniŋ, kondkol ak mon alik dand wak namb kun okok mindek ak mey, piponj gek, araniy Pol nup ñin kind ak siwyinjsek ayak.

⁴ Kun gek, biyimb miñmon kun ak mindeyak gok niŋiy, kiyk key aŋgyak, “Kalambis bi biy, timey gip rek, kim amnimun rek ma ayip. Ñiñg solwara namb ak mindiy, siyip ak timey gek ma kumimb ak pen; miñiy kumniŋgamb aŋgyak.”

⁵ Kun aŋgyak ak pen, Pol ñin maŋgiy nuk ak pipal pikek, kondkol kun ak yapiy, mon yinak.

⁶ Biyimb kun gok pen, Pol nup kondkol siwip ak, siw giniŋgamb akaŋ, kasek kumniŋgamb aŋgiy, tapin niŋmindey, nup tap bap ma gek aŋgyak, “Bi kun ak biyimb bap mer: nuk gor bap aŋgyak.”

⁷ Pen biyomb miñmon kun ak kond mindek ak, yimb nuk ak Pabliyas. Korip miñmon nuk ak maŋ kun siŋak mindek ak mey, chinup dand korip nuk ak ami, ñin omiŋal nokom kond mindrep yimb gak.

⁸ Biyomb kun ak, nop nuk ak, mumbwak nup okok mon rek yiniy, simb koŋgil kunep giy, kum

mindek. Pol Gor nup aŋgniŋiy, nup diniŋek, tap gak kun ak pisnep suŋ ayak.

⁹ Kun gek niŋiy, biynimb miňmon kun ak tap gak gok, apeyak, Pol diniŋek, kuyip suŋ ayak.

¹⁰ Pol kun gek mey, chinup kond mindrep yimb giy; siyip diy amniŋ ginuk ŋin ak, tap yerip ma mindek gok, chinup monmon ŋiyak.

Pol Rom Amjakak

¹¹ Pen miňmon kun ak, siyip Aleksandriya nimb bap ap mindek. Siyip kun ak yimb nuk ak "Tamsek" aŋgyak. ŋin kun ak yiŋgen yomb dep ŋin ak owak ak mey, amemb rek ma ayek, kun ak mindek. Chin kunep miňmon kun ak mindon, takin omiŋal nokom amnakniŋ,

¹² yiŋgen yomb ma dep ŋin ak apek, siyip Tamsek kun ak diy, Sayrakus amninuk. Amiy, ŋin omiŋal nokom kun ak mindiy,

¹³ siyip kun ak nep diy, Resiyam amninuk. Minek, yiŋgen yomb ak kund okok ken apiy, siyip ak dand kasek amek mey, ŋin omiŋal ŋiŋ namb okok mindiy, Puteyoliy amjaknuk.

¹⁴ Miňmon kun ak, biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak gunap mindeyak ak mey, chinup aŋgyak, "Chin yip mindiy amnimimb aŋgyak." Aŋgeyak, kiy yip ŋin onep ar ak mindiy, Rom amnun aŋgiy saŋdinuk.

¹⁵ Pen Rom biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok, chinup asway aŋgey niŋiy, gunap ap chinup Apiyas maker namb ak, namb pikyak; gunap ap chinup namb pikyak; stowa omiŋal nokom mindek miňmon ak. Pen chinup ap namb pikyak

rek, Pol kuyip ninjy, simbwur nup ak tep gek, Gor nup, “Tep” aŋgak.

¹⁶ Pen chin Rom amonuk, gapman biyomb ak, Pol nup aŋgak, “Korip nak bap key kinimin aŋgek,” nuk korip bap piyow ninjy kin mindakniŋ, amiybi bap nup kond mindyinŋip.

Pol Jiysis Minim Tep Ak Aŋgak Miñmon Rom

¹⁷ Pol ñin omiŋal nokom mindiy, minim aŋgniŋ, Jiwda biyomb miñmon kun ak mindeyak gok kuyip suk aŋgek, ap nan-geyak aŋgak, “Mam sikop. Yand biyimb chin gok ma miluk ninjy, basind apis sikop minim aŋgyak ak ma timbriknik ak pen, Jiwda biyomb Jerusalem nimb gok, yip kalambis ay, dam Rom gapman biyomb kun okok mindpay gok kuyip ñeyak,

¹⁸⁻¹⁹ yip kor giy ninjyak: minim kiñinj bap ma mindek. Yip pikniŋgiy rek ma ayak. Kun gek mey, yip wisikyokun aŋjiy ninjyak ak pen; Jiwda kay mindeyak gok, kilis timey giy, yip tip ak kor geyak mey aŋgnik, ‘Biyomb Siysa nep kor yip ak niñningamb aŋgnik.’ Biyimb yand gok kuyip minim bap mindek kun ma ginik.

²⁰ Pen chin Jiwda gok, minim tep gos sek kond mindpun ak nep aŋgen; yip miñ aypay. Minim kun ak aŋgniŋ mey, nimbip suk apiy aŋgak.”

²¹ Pol kun aŋgek, nup aŋgyak, “Bi Jiwdiya nimb kun gok, biy apiy akanj, minj ñey apek, minim timey gunap nip aŋgey, ma niñbun.

²² Kun ak, nand minim nand key aŋgey chin niñjun. Pen chin niñbun: Jiwda biyimb gok apay, ‘Biynimb gos nand niñban rek niñbay gok, biyimb tep mer apay’ aŋgyak.”

23 Pen kiyk kun aŋgiy, ñin bap minim aŋgniŋgambun aŋgiy, aŋgayak. Kisen ñin aŋgayak kun ak apek, biynimb nind wiyak rek mer, kuŋay yimb nep Pol mindek korip ak, maynamb yimb ap nan-giyak. Kun giy ap nan-geyak, Pol nuk Gor biynimb diy kond mindenŋgamb minim ak aŋgñiŋg; Mosis sek, bi Gor minim aŋgep gunap sek Jiysis kun kun giy giniŋgamb aŋgiy tikyak minim ak sek aŋgñiŋ gak. Jiysis nup minim ak aŋgen niŋyaŋ aŋgiy, minim kun ak aŋg mindakniŋ, pumb paŋind amnak.

24 Pen minim aŋgak kun ak, gunap aŋgak rek niŋyak; gunap ma niŋyak.

25 Biynimb ma niŋyak gok kuyip aŋgak, “Wosrey Gor Kawnan ak, Asaya nup bak ayek, niŋind yimb, basind apis chinup gok kuyip minim bap aŋgak.

26 Minim kun ak, Baybol buk ak tikiy aŋgyak:
 ‘Jiwda biynimb gok kuyip am aŋgiy aŋgnimin, “Minim aŋgey niŋniŋgambim ak pen; minim aŋgip ak aŋgiy ma niŋniŋgambim. Windin niŋniŋgambim ak pen, tap bap ma niŋniŋgambim.

27 Biynimb guniy minim yand apiyn ak kuyip yiruk gek, ma yimb niŋbay. Gor minim niŋon, chinup gek, biynimb nuk mindenjun rek ma ayip aŋgiy, timund pil giy, windin jukiy nep mindpay’ aŋgyak.’

28 “Kun ak, Jiwda biynimb guniy. Nimb Jiwsda kay, Gor minim tep ak kirpim rek, nuk aŋgek amjap biynimb wikan gunap kuyip. Kiyk nep niŋniŋgambay aŋgak.”

29 Pol kuyip minim kun ak aŋgjiwakniŋ, Jiwda gok kiyk key amyiŋg, pen aŋgek pen aŋgek giyiŋg amniyak.

30 Pen Pol miňmon Rom kin mindyiŋgip kōrip ak, tawyŋg tawyŋg nep kin mindek; simiy omiňal yinak.

31 Biyimb nup ker wiyak gok, kuyip maŋgiysek direp yimb giy, Gor biyimb diy kond mindenŋgamb minim ak, aŋgñiy; Jiysis Krays minim ak aŋgñiy gak. Nuk kun gek, Rom gapman biyomb gok, nup ma aŋg giyak ak mey, biyimb gok kuyip minim kilis giy aŋgiy, yipund giy nep aŋgñiyiŋgip.

**Kalam Baybol Buk Gor minim nuk kisin
angayak**
**The New Testament in the Kalam Language of Papua
New Guinea**

Nupela Testamen long tokples Kalam long Niugini
copyright © 1992 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kalam

Dialect: central

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-06

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023

1491c109-3ee2-5565-9b83-06c480168547